

การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้
เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 กับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กับการสอนตามคู่มือครู

ห้องสมุดประชาชนเมืองบึงกาฬ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญาโท

ของ

สง่า วุฒิประจักษ์

170.73
ส153ก
ร.3

2 อ.บ.ย. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

สิงหาคม 2531

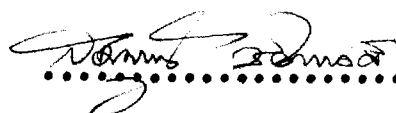
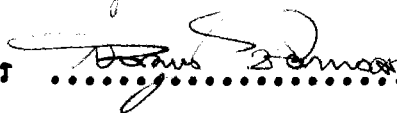
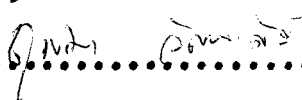
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

177296

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน	 ประธาน
 กรรมการ	 กรรมการ
	  กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

คุณประโยชน์อันเกิดจากปณิธานอันแน่วแน่ของ คุณปรีชา งามวิจิตร และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์
ทรูเนตร อัสสวัสถ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ จิตพงศ์ ดร.สุทิมา วัฒนศิริ ซึ่งให้
คำปรึกษาแนะนำ ทรวงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ทองเคื่อน พันธุมาวิน ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และ
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศนา แชนมณี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉันทนา ภาคบังข และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วดี ชาคิอุทิศ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำในการสร้างแผนการสอนแบบ
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และการฝึกทักษะกระบวนการกลุ่ม

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยการ และคณะครู
อาจารย์ หมวดสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมค่าน้ำโรง สมุทรปราการ ที่กรุณาให้ความสะดวก
ในการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขอบพระคุณผู้ช่วยการ ผู้ช่วยผู้ช่วยการ
ฝ่ายวิชาการ คณะครูอาจารย์หมวดสังคมศึกษา โรงเรียนบางบัวทอง นนทบุรี ที่ให้ความ
อนุเคราะห์ ในการเก็บข้อมูล และทดลองงานวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วันชัย เศรษฐกร อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพนมทวนพิทยาคม
กาญจนบุรี ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของผู้วิจัย และขอบพระคุณอาจารย์
เยาวภา ประคองศิลป์ ที่ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

สง่า วุฒิประจักษ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	6
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ...	11
ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรม	19
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอน และวิธีสร้างเสริมจริยธรรม	23
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ..	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรมในโรงเรียน	51
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศไทย และต่างประเทศ	54
สมมติฐานการวิจัย	59
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	60
ประชากร	60
กลุ่มตัวอย่าง	60
แบบแผนการทดลอง	61
วิธีดำเนินการทดลอง	62

บทที่	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	62
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	67
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	70
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	71
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	74
ความมุ่งหมายของการวิจัย	74
สมมติฐานของการวิจัย	74
วิธีดำเนินการวิจัย	75
การวิเคราะห์ข้อมูล	76
สรุปผลการทดลอง	76
อภิปรายผล	77
ข้อเสนอแนะ	82
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	95

บัญชีการวาง

การวาง	หน้า
1 แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น แบ่งเป็นสามระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคล เบอร์ก	17
2 แผนภูมิ หลักการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	47
3 แบบแผนการทดลอง	61
4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู ..	71
5 เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู	72
6 การเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมก่อนการทดลอง และหลังการทดลองของกลุ่มที่สอนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	73
7 ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากง่ายมาตรฐาน (Δ) ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	98
8 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อ แบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรม	99

ภูมิหลัง

ปัญหาทางจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญของสังคมที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาทุกแห่งของโลก ซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันกำลังประสบกับความสับสนวุ่นวาย การเอารัดเอาเปรียบ มีความเห็นแก่ตัว ทางฝ่ายทางขุนประโยชน์ส่วนตน ขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทางคนต่างอยู่ตัวใครตัวมัน จากสถิติความผิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาทั่วประเทศ ปี 2528 จำนวนกว่าหนึ่งล้านราย 419,091 ราย และจำนวนผู้ต้องขังทุกประเทศในปี 2528 มีจำนวน 86,550 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2528 : 141) ทั้งนี้สาเหตุสืบเนื่องมาจากการขาดจริยธรรมของพลเมือง ปัญหาเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของชาติมาก เพราะประเทศชาติจะเจริญไปได้เท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรในประเทศเป็นสำคัญ ดังที่ ควงเคือน พันธมนวีน (ควงเคือน พันธมนวีน 2524 : 1) กล่าวว่า "การพัฒนาประเทศจะดำเนินไปโดยปริมาณ และคุณภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของพลเมืองส่วนใหญ่ในประเทศเป็นสำคัญ และสกล เทียงเต (สกล เทียงเต 2525 : 1) กล่าวว่า การพัฒนาบุคคลในชาติให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อาจทำได้โดยการปลูกฝังสร้างเสริมในบุคคลในชาติซึ่งคุณสมบัติสองประการคือ มีความเป็นพลเมืองดี และมีลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ คุณสมบัติทั้งสองนี้ต้องปลูกฝังสร้างเสริมให้ต่อเนื่องกันไป กล่าวคือ ต้องปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีขึ้นก่อน โดยการสร้างเสริมจิตลักษณะที่ดีงามให้พลเมืองของชาติเป็นผู้มีจริยธรรมสูง ใฝ่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นต้น หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนพากันตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้มาก และมีความเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่จะต้องมีการพัฒนาจริยธรรมให้กับสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนในวัยเรียน ซึ่งจะต้องเติบโตออกไปเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป การจัดการศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากยิ่งขึ้น และเรื่องนี้เป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันการศึกษา

ในฐานะที่การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคนในสังคม รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาด้านจริยธรรม โดยถือว่า ต้องให้เยาวชนได้รับการฝึกหัดอบรมให้เป็นพลเมืองดีควบคู่ไปกับการศึกษา ดังแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 6)

ในแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ข้อ 13 ระบุว่า "รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการเรียนรู้
ครบถ้วนและกลมกลืนกันระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์
ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในปี พ.ศ. 2525 จึงได้มีการเพิ่มเติมส่วนสำคัญที่
ว่าด้วยพระพุทธศาสนาในหลักสูตรวิชา สังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการเน้นจุดประสงค์
ของวิชาสังคมศึกษา ข้อ 3 ที่ว่า "เพื่อเสริมสร้างใหม่คุณภาพในการดำรงชีวิต มีศีลธรรมคุณธรรมประจำใจ
และมีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของสังคมไทย"(กรมวิชาการ 2527 : 1 - 2)

การปลูกฝังและสร้างเสริมจริยธรรมให้กับเยาวชน เป็นสิ่งที่จำเป็นและควรทำตั้งแต่วัยเด็ก
เนื่องจากปลูกฝังได้ง่าย เด็กพร้อมที่จะรับรู้ และปฏิบัติตาม ดังที่ เพียเจท์ (ควงเคื่อน พันธุนานัน
2520 : 39) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางค่านิยมจริยธรรมของบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทาง
สติปัญญา ซึ่งขึ้นสูงสุดเมื่ออายุ 8 - 10 ปี ซึ่งตรงกับความเห็นของ ชีระพร อูวรรณโณ (ชีระพร
อูวรรณโณ 2526 : 3) ที่กล่าวว่า "วัยที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างจริยธรรมอย่างยิ่ง คือ
วัยเด็ก โดยเฉพาะวัยก่อนประถม และวัยประถมศึกษา วัยนี้อยู่ในระยะเริ่มต้นที่จะเรียนรู้กฎเกณฑ์ทาง
สังคม และทางจริยธรรม"

นอกจากนั้น โคลเบอร์ก (ควงเคื่อน พันธุนานัน 2520 : 40 อ้างอิงมาจาก
Kohlberg. n.d.) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางค่านิยมจริยธรรมของมนุษย์อีกเช่นกันว่า "พัฒนาการทาง
ค่านิยมจริยธรรมของมนุษย์นั้น ไม่ได้นหยุดอยู่เพียงแต่อายุ 8 - 10 ปี เหมือนดังที่ เพียเจท์ กล่าวเท่านั้น
แต่จะมีพัฒนาการไปถึง 11 - 25 ปี จากคำกล่าวของโคลเบอร์กนี้ แสดงให้เห็นว่า การปลูกฝัง
จริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรมของเด็กนั้น ไม่จำกัดเฉพาะประถมศึกษาเท่านั้น ในระดับมัธยมศึกษา
ก็สามารถที่จะปลูกฝังจริยธรรมได้เช่นกัน โคลเบอร์ก ซึ่งเป็นนักศึกษานักทฤษฎีพัฒนาการทาง
จริยธรรม กล่าวถึงการอบรมปลูกฝังจริยธรรมให้กับเยาวชนในด้านการสอนว่า ควรเป็นการให้
ประสบการณ์แก่เด็กในลักษณะที่เป็นสถานการณ์ขัดแย้ง แล้วให้เด็กนำวิธีการตัดสินใจหรือเหตุผล
ของตนมาใช้ในสถานการณ์นั้น เพราะจริยธรรมเป็นหลักสำคัญที่ใช้ในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทาง
จริยธรรมระหว่างบุคคล เป็นเหตุผลสำหรับการตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ ความสามารถในการใช้
หลักทางจริยธรรมนี้เรียกว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Kohlberg. 1970 :
158 - 163)

ดังนั้น การที่จะปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้นำหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกใช้เหตุผล จึงเป็นทักษะที่ทุกคนควรได้รับการพัฒนา และควรสอนเด็กให้เป็นผู้นำเหตุผลเชิงจริยธรรม เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลใช้ตัดสินใจในการแก้ปัญหา หรือข้อขัดแย้งต่าง ๆ รวมทั้งยังเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (อุทัย เพชรชาย : 2528) และนักการศึกษาของไทยบางท่านได้มีความเห็นสอดคล้องกับการส่งเสริมพัฒนาทักษะดังกล่าวคือ สุนน อมรวิวัฒน์ (สุนน อมรวิวัฒน์ 2522 : 10) และพนัส หันนาคินทร์ (พนัส หันนาคินทร์ 2520 : 66 - 67) ซึ่งกล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรมและคุณธรรมแก่เด็กนั้น สิ่งที่ต้องทำก็คือ การส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง โดยมีหลักการสำหรับการพิจารณา

เครื่องมือสำหรับพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองที่มีจริยธรรมก็คือ การศึกษานั้นเอง การให้การศึกษาแก่เยาวชนต้องให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรม (พิชญ์ สำนางศรี 2527 : 4) แต่การเสริมสร้างจริยธรรมและคุณธรรมในโรงเรียนเท่าที่นำมาพบว่า ยังใช้วิธีสอนที่ไม่ไคยล ดังที่ อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรธนฤติ (อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรธนฤติ 2522 : 39 - 40) กล่าวไว้ว่า วิธีสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้การเสริมสร้างจริยธรรมไม่ไคยล เพราะวิธีสอนของครูที่นำมาใช้นั้นเน้นการบรรยายและมีการใช้สื่อการสอนน้อยมาก และจากรายงานของกรมวิชาการ (กรมวิชาการ 2527 : 41) ที่ได้ประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 กลุ่มวิชาสังคมศึกษาพบว่า ครูส่วนมาก (ร้อยละ 90.20) ใช้วิธีสอนแบบบรรยายรองลงไป (ร้อยละ 87.03) ใช้การซักถามประกอบการสอน ยังเป็นวิธีสอนที่ทำให้ให้นักเรียนเบื่อหน่าย และสอดคล้องกับรายงานสรุปผลการอบรมบุคลากรเกี่ยวกับการหลักสูตรสังคมศึกษา ในส่วนที่ว่าด้วยพระพุทธรูปศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (กรมวิชาการ : 2528) พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนคือ ครูส่วนใหญ่ขาดเทคนิคการนำวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน จึงทำให้การปลูกฝังจริยธรรมไม่สามารถบรรลุจุดหมายของหลักสูตรได้ ปัญหาที่ตามมาคือ นักเรียนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต มีความบกพร่องทางค่านิยมจริยธรรม

แนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมในกับเด็ก เป็นสิ่งที่ครูจำเป็นต้องศึกษาและต้องอาศัยเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน ที่จะเร้าใจให้เด็กเกิดความสนใจ กระตือรือร้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยให้เด็กเรียนรู้จักคิด รู้จักแสดงความคิดเห็น ใฝ่หาความรู้ และให้เหตุผล ตลอดจนสามารถ

สรุปผลการเรียนรู้ด้วยตนเองอันจะนำไปสู่การปฏิบัติ และแก้ไขปัญหาวិถีประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง หน่วยงานนี้เทศก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2524 : 12) กรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ 2523 : 27) เสนอว่า การสอนจริยศึกษาของจักกิจกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตเกิดของพบ พวกกันนักจักสภาพแวดล้อมภายในบาน และโรงเรียนให้เหมาะสม การเรียนรู้ของให้เด็กได้ประกอบกิจกรรมในภาพที่สุด

การสอนจริยธรรมให้กับเยาวชน เป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก เพราะธรรมชาติของคนเราไม่ชอบให้สอนกันตรง ๆ ของใช้กิจกรรมทาง ๆ เขาไปแทรกเป็นสื่อให้เกิดข้อคิด จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา และวิธีการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของเยาวชนทั้งกล่าวคือ วิธีการของการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งตรงกับความเห็นของ สมิทซ์ (Smith. 1959 : 3) โคกลาวถึงประโยชน์ของการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า "สามารถนำมาใช้เปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนได้ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลอื่นอีกด้วย

นอกจากนั้น สงบ ลักษณะ (สงบ ลักษณะ 2523 : 53 - 54) ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีสอนจริยธรรมว่า "การปลูกฝังจริยธรรมให้โดยดลนั้น จะต้องสอนอย่างให้ความรู้ความเข้าใจโดยเหตุผล ใหญ่แบบที่คิด ให้ประสบการณ์ตรง และใช้วิถีกลุ่มสัมพันธ์" และพิศนา แชนมณี (พิศนา แชนมณี 2522 : 200 - 201) ซึ่งเป็นผู้นำพหุกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในประเทศไทยเป็นครั้งแรก โคกลาวถึงประโยชน์ของการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้พฤติกรรมจากกลุ่ม ปรับตัวได้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหา ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึก ปฏิบัติและพฤติกรรมของผู้อื่น และสุดท้ายคือ ศึกษาหาแนวทางที่จะนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากแนวคิดดังกล่าว จะพบว่า การสอนจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โดยการศึกษาจากความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเหตุผลเชิงจริยธรรมสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้ ประกอบกับผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการสอนที่น่าสนใจและควรนำมาใช้ในการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนไว้วิธีหนึ่ง คือ การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น เกม กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมุติ สถานการณ์จำลอง ละคร เป็นต้น

2. กลุ่มตัวอย่าง
 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 80 คน โดยแบ่งเป็น
 - 2.1 กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ได้รับการสอนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.2 กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ได้รับการสอนจริยธรรมด้วยวิธีสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ
3. ระยะเวลาในการทดลอง
 ทดลองสอนกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 2 คาบ คือ
 - 3.1 กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 - 3.2 กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ
4. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือเรื่องความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูทดแทน

ซึ่งเลือกจากคุณลักษณะทางจริยธรรม จากหลักสูตรสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
5. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การสอน 2 แบบ คือ
 - 5.1.1 การสอนแบบ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 - 5.1.2 การสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ
 - 5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 5.2.1 ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
 - 5.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนแบบ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มขนาดใหญ่และกลุ่มย่อย กลุ่มขนาดใหญ่เป็น

การรวมกลุ่มทั้งชั้น เพื่อการอภิปราย และกลุ่มย่อย นับแบ่งเป็นกลุ่มละ 5 - 6 คน ระหว่างงานกลุ่ม นักเรียนทุกคนมีอิสระในการทำงาน ทุกคนจะต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานให้คำแนะนำคอยกระตุ้นให้กำลังใจ และช่วยในการทำงานกลุ่มในบรรลุเป้าหมาย

2. การสอนจริยธรรมควบคู่การสอนแบบ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การสอนเนื้อหาจริยธรรมโดยการใช้วิธีการ ให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ และมีการแบ่งกลุ่มย่อย 5 - 6 คน เพื่อทำกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะมีการปรึกษารื้อวางแผนการทำงานร่วมกัน ช่วยกันคิดแก้ปัญหา เพื่อให้งานของกลุ่มบรรลุผลสำเร็จ เมื่องานเสร็จสมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันวิเคราะห์กระบวนการทำงานของตน มีครูเป็นผู้ประสานงาน โดยจัดลำดับขั้นการสอนเป็นชั้น ๆ ดังนี้

2.1 การตั้งจุดมุ่งหมายการสอน เขียนเป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ความมนุษย์สัมพันธ์ ด้านเนื้อหา ด้านการประยุกต์ใช้

2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

2.2.1 ชี้นำ เป็นการปูพื้นสัมพันธภาพและบรรยากาศ ให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียน โดยการจัดสถานที่ แบ่งกลุ่ม แนะนำวิธีดำเนินการสอน ทิศทาง ๆ ระยะเวลา ปัญหาให้ผู้เรียนเข้าใจ

2.2.2 ชี้นำกิจกรรม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเล่นเกม การศึกษาจากกรณีตัวอย่าง การแสดงบทบาทสมมุติ และการอภิปราย

2.3 การวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ ครูเป็นผู้นำให้นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ จากข้อมูลของผู้สังเกตการณ์ขณะปฏิบัติกิจกรรม ในความมนุษย์สัมพันธ์ กระบวนการในการทำงาน และด้านเนื้อหาที่กำลังศึกษาแล้วอภิปรายร่วมกัน

2.4 การสรุปและการนำหลักการไปประยุกต์ใช้ คือหลังจากที่ได้อภิปรายจนเข้าใจดีแล้ว ครูกระตุ้นให้นักเรียนคิดถึงการนำเอาหลักการเรียนรู้ที่ได้จากบทเรียนไปใช้ในชีวิตจริง แล้วจึงให้นักเรียนสรุปการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

2.5 การประเมินผล เป็นการประเมินว่าผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ ใน 3 ด้าน คือความมนุษย์สัมพันธ์ ด้านเนื้อหา และด้านการประยุกต์ใช้ ทักษะวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

2.5.1 ประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมจากการปฏิบัติงานของสมาชิก
ระหว่างทำกิจกรรม

2.5.2 ประเมินจากการรายงานผล และการวิเคราะห์กระบวนการใน
การทำงาน

2.5.3 ประเมินจากการตอบคำถามและการปฏิบัติตัวของนักเรียน

3. การสอนตามคู่มือครู หมายถึง การจัดการเรียนการสอนตามคู่มือครู การเรียนการสอน
วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เป็นหลักใน
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีขั้นตอนการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การนำเข้าสู่บทเรียน คือการจัดสถานการณ์ให้นักเรียนมีความพร้อมใน
การเรียนรู้ โดยใช้สื่อวัสดุและวิธีการต่าง ๆ เช่น สนทนาซักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่น่าสนใจ
ใหญ่รูปภาพข่าวหรือเหตุการณ์ อานบทความ อานนิทานคติธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับเนื้อหาคุณธรรมที่จะ
เรียน

ขั้นที่ 2 การดำเนินการสอน คือการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ
เนื้อหาและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่วางไว้ กิจกรรมที่ใช้ ได้แก่ การบรรยาย ซักถาม
อภิปราย อธิบาย สาธิต และการจัดปฎิบัติกิจกรรมที่จัดกันครูและนักเรียนจะทงมีส่วนร่วมใน
การทำกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การสรุป เป็นขั้นที่ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาที่เรียน เพื่อให้เป็นไปตาม
จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ และความคิดรวบยอดที่วางไว้

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นที่ครูประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้วิธีการ
ต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ได้แก่

1. ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม
การเรียนการสอน เช่น การตอบคำถาม การอ่านและเก็บความ การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย

2. ประเมินจากการจัดปฎิบัติ การค้นคว้ารายงาน และการทดสอบ

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถของนักเรียนที่ได้จากการเรียนรู้
เกี่ยวกับเนื้อหาจริยธรรมที่ใช้ในการทดลอง เรื่องความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์
สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูกตเวที ซึ่งพิจารณาได้จากคะแนนที่นักเรียนทำการสอบ
หลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. จริยธรรม หมายถึง แนวทางความประพฤติทั้งกาย วาจา ใจ ที่ตั้งมั่นที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อบรรลุดังสภาพการดำเนินชีวิตที่ถูกของเหมาะสมกับภูมิสังคม และยิ่งช่วยบุคคลสามารถตัดสินใจได้ ในกรณีที่เกิดสถานการณ์ขัดแย้งที่ต้องเลือกว่า ควรกระทำหรือควรงดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคม

6. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล

จากเนื้อหาเรื่องความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูต่อเวที ซึ่งเป็นคุณธรรมที่กล่าวไว้ในหลักสูตรสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรณีตัวอย่าง คำตอบของนักเรียนเป็นการตัดสินใจ และให้เหตุผลว่า ถ้าเขาเป็นบุคคลในเรื่อง เขาควรตัดสินใจอย่างไร มีเหตุผลอย่างไร โดยใช้แบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยอาศัยแนวทางในการสร้างจากงานวิจัยของ ควงเคื่อน พันธมนานัน (ควงเคื่อน พันธมนานัน 2524 : 206 - 213) และโกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524 : 106)

7. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง ความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อเลือกกระทำ หรือไม่เลือกกระทำ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อประสบปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรม ซึ่งวัดได้จากคะแนนในการทำแบบสอบถามวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมภายหลังการเรียน นักเรียนเปลี่ยนมาเลือกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงกว่าที่นักเรียนเลือกมาก่อนเรียน ตามขั้นพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ซึ่งประกอบด้วย

- ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษทางกาย
- ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัลหรือได้สิ่งแลกเปลี่ยน
- ขั้นที่ 3 ใช้หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบเพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น
- ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ กฎเกณฑ์ ตามที่สังคมกำหนด
- ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามค่านิยมอันดีงาม ยอมรับกฎเกณฑ์ ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย
- ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดอุดมคติสากล เน้นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน

นักเรียนจะมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในชั้นใดชั้นหนึ่งใน 6 ชั้นนี้ วัดได้ โดยให้ตอบแบบสอบถามวัดอันประกอบด้วยเรื่องราวต่าง ๆ แต่ละเรื่อง มีคำตอบให้เลือก 6 ข้อ แต่ละข้อ ตรงกับชั้นหนึ่งในหกชั้น ตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก เมื่อผู้ตอบเลือกตัวเลือกใด ก็ให้คะแนนตรงกับชั้นนั้น ในแบบสอบถามมี 25 ข้อ คะแนนรวมเหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้ตอบแต่ละคนจึงมีพิสัย ระหว่าง 25 กับ 150 คะแนนรวมสูง แสดงว่าผู้ตอบมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง คะแนนต่ำ แสดงว่าผู้ตอบมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในชั้นต่ำ เกณฑ์ในการตัดสินว่าผู้ใดจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในชั้นใดนั้น ผู้วิจัยใช้เกณฑ์จากงานวิจัยของ สุเชษฐ มาเห็ม (สมเกษ สีสแสง 2525 : 47 อ้างอิงมาจาก สุเชษฐ มาเห็ม 2519)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
2. ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรม
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีสอนและวิธีสร้างเสริมจริยธรรม
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรมในโรงเรียน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ในประเทศและต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

ไคมีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "จริยธรรม" ในลักษณะต่าง ๆ กันไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของจริยธรรมในฐานะเป็นคำนามว่า หมายถึงธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 214)

กรมวิชาการ (กรมวิชาการ 2523 : 8) กล่าวว่า จริยธรรม คือการกระทำทั้งกาย วาจา และใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม

พระราชวรณีย์ (พระราชวรณีย์ 2523 : 10) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า

จริยธรรม หมายถึงสิ่งที่ทำได้ในทางวินัยจนเกิดความเคยชินขึ้นมา มีพลังใจ มีความตั้งใจแน่วแน่ มีความประทับใจ เรื่องจริยธรรมต้องอาศัยปัญญา ปัญญาอันเกิดจากความศรัทธาเชื่อถือผู้อื่นไปก่อนก็ได้ ในบางครั้งจริยธรรมก็เกิดโทษเมื่อไม่มีปัญญากำกับ

สาโรช บัวศรี (กรมวิชาการ 2523 : 142 อ้างอิงมาจาก สาโรช บัวศรี) กล่าวว่า จริยธรรม คือ แนวทางในการประพฤติเพื่อยุบรวมกันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

ธีระพร อูรรณโณ (ธีระพร อูรรณโณ 2526 : 2) ให้นิยามจริยธรรมว่า หมายถึงระบบกฎเกณฑ์ที่ชี้แนะการกระทำที่ดีจากการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ถูกต้องจากการกระทำที่ผิด และการกระทำที่ควรจะทำหรือไม่ควรกระทำ

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน 2524 : 9) ให้ความหมายของ จริยธรรมว่า เป็นแนวทาง เครื่องชี้แนะ เกณฑ์ หรือกติกาที่ควบคุมความประพฤติการปฏิบัติของบุคคล

อาภรณ์ พุกกะมาน และคณะ (อาภรณ์ พุกกะมาน และคณะ 2528 : 30) ให้นิยามความหมายของจริยธรรมว่า เป็นระบบของกฎเกณฑ์ที่ชี้แนะการกระทำที่ดีและการกระทำที่ชั่ว การกระทำที่ควรและการกระทำที่ไม่ควร และเป็นทั้งแนวทางการประพฤติปฏิบัติทั้ง กาย วาจา ใจ ที่ดีงาม เพื่อบรรลุถึงสภาพการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นประโยชน์สุขต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

จึงสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นแนวทางหรือกฎเกณฑ์ที่ชี้แนะพฤติกรรม ทางกาย วาจา ใจ ว่าดีหรือชั่ว แล้วจัดเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามถูกต้องเหมาะสมกับกฎศีลธรรมและยังช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจ เลือกที่จะกระทำหรือควั่นที่จะกระทำเพื่อประโยชน์สุขต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์

ดวงเคียน พันธุนาวิน (ดวงเคียน พันธุนาวิน 2524 : 2 - 3) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ในสังคมของตนนั้น การกระทำชนิดใดควรทำ และชนิดใดควรละเว้น พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม และประเภทใดไม่เหมาะสมมากนักเพียงใด ปริมาณความรู้ขึ้นอยู่กับ อายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย
2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือต่อต้านการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น
3. ทักษะเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ซึ่งทักษะเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมาก จะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น
4. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวมานั้นจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลที่มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจจะมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจจะมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำ และอยู่ในระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์เป็นผู้ริเริ่มศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้ กฎเกณฑ์ และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ และไคแบ่งขั้นของพัฒนาการจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น คือ

1.1 ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กในวัยนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดลอมอย่างละเอียด แต่มีความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการตอบสนองโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใด ๆ ทั้งนั้น เมื่อเด็กเริ่มมีความสามารถในการพูด ก็จะ เริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อม และบทบาทของตนเอง ต่อบุคคลอื่น

1.2 ขั้นปึกค้ำตั้ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 2 - 8 ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่ คือประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม

1.3 ขั้นปึกหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้จะอยู่ในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เพียเจต์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญา และจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอก จะเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกัน และความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่สาม แต่ก็อาจมีเด็กบางคนที่มีพัฒนาการอาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่สอง เนื่องจากการมีปัจจัยอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดู หรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้ (คางเคียน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์จินิก 2520 : 40 - 41)

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์กได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม ตามแนวของเพียเจต์ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 - 25 ปี (คางเคียน พันธมนาวิน 2524 : 391) และเขาเชื่อว่าการจัดชั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเกี่ยวเท่านั้น (Kohlberg. 1976 : 32)

โคลเบอร์กได้ศึกษาจริยธรรม ตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ และพบความจริงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นมีถึง 6 ขั้นตอน มนุษย์สามารถบรรลุจริยธรรมขั้นสูงสุดได้ เมื่อมีเหตุผลและความคิดในวัยผู้ใหญ่ จะมีลักษณะเป็นเหตุผลสากล เป็นอุดมคติไม่เข้าข้างตน โดยโคลเบอร์กได้แบ่งชั้นทางจริยธรรมเป็น 6 ชั้น โดยจัดไว้ 3 ระดับ ซึ่ง คางเคียน พันธมนาวิน (คางเคียน พันธมนาวิน 2522 : 35 - 37) ได้สรุปและเขียนตารางไว้ดังนี้

ระดับ 1 ก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level)

ระดับนี้บุคคลจะสนองตอบกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดไว้โดยผู้มีอำนาจเหนือตน จะเลือกทำพฤติกรรมเฉพาะที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นคือ

ขั้นที่ 1 หลักการยอมหรือการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะเลือกหรือกระทำความผิดเพราะกลัวถูกลงโทษ และยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน การตัดสินใจดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับ พฤติกรรมนั้น ๆ ว่า ทำไปแล้วจะโดนลงโทษหรือไม่

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egotistic Orientation) การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น ตัดสินการกระทำตามใจตนเองมักเป็นไปในรูปที่ต้องการรางวัลจากผู้อื่น การที่ทุกคนทำในสิ่งที่เขาต้องการเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดกับผู้อื่น หรือความไม่ถูกต้องของสังคม ชอบการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน เช่น หนูจะขยันเรียนให้สวยได้ที่ 1 ถ้าแม่ซื้อจักรยานให้หนู

ระดับ 2 ตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)

เป็นระดับที่กระทำไปตามความคาดหวังของบุคคลอื่น การทำดีและการยกย่องชมเชยจากสังคม เป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติในการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน ระดับนี้ยังต้องการการควบคุมจากภายนอกแต่ก็ยังสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทั้งสามารถแสดงบทบาทที่สังคมต้องการได้ ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (Good-boy Orientation) ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ มุ่งที่จะทำให้อื่นพอใจ เพื่อให้เขายอมรับเข้าเป็นพวก ชอบคล้อยตามคนอื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน ทำตามแบบแผนที่คนส่วนใหญ่ยึดถือ

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (Authority and Social-order Maintenance Orientation) บุคคลจะรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ตนจะต้องทำหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหมายพฤติกรรมที่ถูกต้อง เคารพต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมตั้งไว้ ความถูกต้องขึ้นอยู่กับสังคม สังคมจะเป็นตัวกำหนดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ระดับ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level)

ระดับนี้เป็นระดับที่มีจริยธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งมีอยู่ในวัยผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อย

และมักจะมีในอายุ 20 ปีขึ้นไป ระดัมนี้นี้มีการตัดสินใจขัดแย้งด้วยการนำความคิดที่ถูกต้องของตัวเอง แล้วตัดสินใจไปตามแต่จะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมสากลที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นที่ยอมรับกันของทุกสังคม ระเบียบนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นคือ

ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) ผู้มีจริยธรรมชั้นนี้ยังยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ยังเห็นว่าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเป็นสิ่งที่ทำได้ เมื่อได้ใช้วิธีการตามด้วยเหตุผลที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

ชั้นที่ 6 หลักการยึดคุณคดียุติธรรม (Conscience or Principle Orientation) ผู้มีจริยธรรมในชั้นนี้ถือว่า ความถูกต้องที่ตัดสินด้วยจิตสำนึกที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมที่ตนเลือกแล้ว และมีความสมเหตุสมผลที่เป็นสากลโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยชน เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน

ตาราง 1 แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น แบ่งเป็นสามระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2 - 7 ปี) ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7 - 10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2 - 10 ปี) (ระดับต่ำ)
ชั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10 - 13 ปี) ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13 - 16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 - 16 ปี) (ระดับกลาง)
ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ชั้นที่ 6 หลักการปัดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป) (ระดับสูง)

โคลเบอร์กเชื่อว่าพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น จะเป็นไปตามขั้นจากขั้นที่ 1 ผ่านแต่ละขั้น ไปจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นมิได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป จะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่แล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้นตามลำดับ

ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก มีความเห็นว่าเป็นมาจากการพัฒนาทางการเรียนรู้ในขณะที่เด็กได้มีโอกาสติดต่อกับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมประเภทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้ที่มีความฉลาดได้เรียนรู้บทบาทของตนเอง และของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์กเชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมนั้น มิใช่การรับความรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับ บทบาทของตนต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน แต่ในขณะที่วัยเด็กก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอน ในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม (คางเคียน พันธุมนาวิน 2524 : 31)

พื้นฐานการเกิดจริยธรรมในตัวบุคคล

จากความเชื่อที่ว่า จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจาก อิทธิพลของสังคมและพันธุกรรม คำว่าสังคมในที่นี้คือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็กทั้งที่เป็นบุคคล และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติอื่น ๆ ส่วนพันธุกรรมได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ คือ เป็นความสามารถที่คิดออกมาแต่กำเนิดและได้รับการพัฒนาขึ้นตามลำดับชั้นอายุ วุฒิภาวะ หรือประสบการณ์ที่ผู้นั้นได้ประสบอยู่

สมณ อมรวิวัฒน์ และ สมบูรณ์ ศาสดาวิชิต ได้กล่าวถึงการเกิดจริยธรรมในตัวบุคคลว่ามีพื้นฐานมาจาก

1. พื้นฐานที่เป็นสิ่งภายนอกอันได้แก่

1.1 แนววิถีของการดำรงชีวิต สำหรับในวัฒนธรรมไทย เช่น การรักสงบ เมตตา-กรุณา สามัคคี กตัญญู

1.2 หลักในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจหมายถึง ศาสนา หรือ หลักการอื่น ๆ สัทธรรมนิยมต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ศาสนาใด

1.3 สภาพการเปลี่ยนแปลงและปัญหาสังคม วิธีการที่จะแก้ปัญหของชีวิตและสังคม

2. พื้นฐานที่เป็นสิ่งภายในตัวบุคคลอันใดแก่

2.1 ระคับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งเริ่มจากเห็นแก่ตัวที่สุด คิดถึงแต่ตัวเอง ต่อมาก็ไปตามสังคม กฎเกณฑ์ข้อห้ามต่าง ๆ ขึ้นสุดท้ายเป็นการผสมผสานระหว่างความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ผู้อื่น

2.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

2.3 ความสามารถทางความรู้คิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2522 : 98)

2. ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรม

เป็นที่ยอมรับกันว่า ในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเผชิญกับปัญหาที่ต้องขบคิดต้องตัดสินใจ อยู่ตลอดเวลา ปัญหาบางอย่างง่ายต่อการตัดสินใจ ไม่ต้องใช้ความคิดใช้เวลานานนักแต่บางปัญหามีความยุ่งยากซับซ้อนต้องใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ บุคคลที่พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผล จะสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคม

เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นเหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจ หรืออยู่เบื้องหลังการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อบุคคลได้ให้เหตุผลเราสามารถวินิจฉัยตีความได้ว่า เป็นเหตุผลชั้นไหนตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ คือ ระดับต่ำ มีลักษณะยึดความต้องการของตนเองเป็นศูนย์กลาง ระดับกลางมีลักษณะยึดความต้องการของกลุ่มคนเป็นหลัก ระดับสูง มีลักษณะยึดความต้องการและประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก แต่ละระดับจะแบ่งแยกย่อยออกเป็นระดับละ 2 ชั้น รวมเป็นชั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 6 ชั้น (พิชาญ ลำอางศรี 2527 :

14)

เหตุผลเชิงจริยธรรมชั้นต่ำสุด เป็นชั้นที่บุคคลมีความเห็นแก่ตัวมากที่สุดและบ่อย ๆ ลึกความเห็นแก่ตัวตามลำดับชั้น เปลี่ยนเป็นเห็นแก่พวกพ้องในที่สุดยึดหลักอันเป็นอุคมคติ โดยเห็นแก่ส่วนรวม

อันหมายถึงมนุษยชาติ ฉะนั้นการที่บุคคลมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ย่อมเป็นที่ต้องการของสังคม

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1970 : 58 - 63) เชื่อว่าการสอนจริยธรรมแก่เด็กจะบรรลุเป้าหมาย ให้เด็กเป็นผู้มีจริยธรรมอย่างแท้จริงนั้น ทำให้ได้เพียงโดยการสอนให้เขามีหลักการตัดสินใจทางจริยธรรมที่ถูกต้อง เพราะหลักทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคล ใ้ใช้ในการแก้ปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรมระหว่างบุคคล เป็นเกณฑ์หรือแนวทางสำหรับการประพฤติ เป็นเหตุผลสำหรับการตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ ความสามารถในการใช้จริยธรรม ซึ่งบุคคลอาจมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกันออกไป

โคลเบอร์กจึงสนับสนุนให้มีการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นทั้งนี้ เพราะจริยธรรมขั้นสูงดีกว่าขั้นต่ำ โคลเบอร์กให้เหตุผลกับคำกล่าวของเขาไว้ดังนี้

1. คนที่ให้เหตุผลขั้นสูงสามารถจะแก้ปัญหาได้ดีกว่าคนที่ให้เหตุผลขั้นต่ำ
2. คนที่ให้เหตุผลขั้นสูง สามารถมองเห็นความแตกต่าง มองเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม และมีความสามารถในการคิดหรือเข้าใจหลักการที่เป็นสากล เช่น หลักของความยุติธรรมได้ดีกว่าคนที่ให้เหตุผลขั้นต่ำ (Fenton Edwin. 1976 : 188 - 193)

จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคล และควรส่งเสริมให้เด็กมีทักษะด้านนี้ไว้

จากผลการวิจัยของ กวงเคื่อน พันทุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก (กวงเคื่อน พันทุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก 2520 : 11) ยืนยันว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม และสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ กล่าวคือการวิจัยพบว่าคนที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอันแสดงถึงควมมีจริยธรรมสูงมากกว่าผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำอย่างเชื่อมั่นได้และ กวงเคื่อน พันทุมนาวัน ได้กล่าวสรุปจากการวิจัยเรื่อง "จริยธรรมของเยาวชนไทย" ว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นลักษณะหนึ่ง ซึ่งควรได้รับการส่งเสริม เพื่อพัฒนาจริยธรรมของบุคคล และผลการวิจัยนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการให้แนวทาง

ในการสร้างหลักสูตร และวิธีฝึกอบรมทางจริยศึกษาแก่เยาวชนไทย

วิธีการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม

คางเคียน พันธุนาวิน (คางเคียน พันธุนาวิน 2522 : 45 - 52) ได้เขียนไว้ในตำราจิตวิทยาการพัฒนาจริยธรรม มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น วิธีการฝึกฝนเด็กโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำให้สามารถใช้หลักเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปนั้น เริ่มจากการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเล็กตามทฤษฎีของเพียเจต์ นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการให้เหตุผลที่เหนือกว่าที่เด็กใช้ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ในขั้นที่สูงขึ้นกว่าขั้นที่ตนมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลใหม่ เด็กจะนำไปใช้เปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งการเปรียบเทียบนี้เด็กจะเกิดความรู้ที่ขัดแย้งกัน หรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดขึ้น ความไม่สมดุลนี้จะเป็รื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดมีการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนได้

2. การให้แสดงบทบาทวิธีการนี้เกิดจากความเข้าใจที่ว่า การที่คนเราจะเข้าใจผู้อื่นได้นั้น ต้องให้เขาได้มีโอกาสสวมบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่ ซึ่ง คอลลินส์ (Collins) กล่าวว่า วิธีเดียวที่จะทำให้คนได้คิดหรือรู้สึกแตกต่างไปจากที่เขาเป็นอยู่ได้ก็คือ ให้เขาได้แสดงออกในบทบาทที่ต่างไปจากเดิม และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม โคลเบอร์ก ได้กล่าวว่า การสวมบทบาทนั้นได้แก่การรับเอาทัศนคติของคนอื่น การรับรู้ในความคิดและความรู้สึกของคนอื่น การนำตนเองไปอยู่ในฐานะของคนอื่นด้วย กระบวนการดังกล่าวจะทำให้มีความคิดกว้างขวาง และเกิดความคิดความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่มีคอยแต่ตนเอง

3. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย เพื่อนนับว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก สารสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพียเจต์ ได้เน้นที่ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนแบบเสมอภาคกัน (equalitarian peer interaction) ว่าเป็นแหล่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความรู้และระดับจริยธรรม โคลเบอร์กได้ยืนยันเช่นเดียวกัน โดยเขา

กล่าวว่า การปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนจะมีผลต่อระดับจริยธรรม เด็กที่ไ้ร่วมสังคมกัน จะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกเดี่ยวจากเพื่อน ทั้งนี้เพราะการที่เด็กมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไ้โต้แย้งกันด้วยเพื่อน จะทำให้เขาไ้รับความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ ๆ ต่างไปจากที่ตนมีอยู่ ถ้าเขาไ้พิจารณาเปรียบเทียบกับความรู้เดิมที่เขามีอยู่ และสามารถปรับให้เข้ากันได้ เขาจะมีโครงสร้างของความรู้และเหตุผลใหม่ขึ้นมา ขัวยเหตุนี้จึงไ้เกิดแนวคิดที่จะให้กลุ่มเพื่อนและเหตุผลใหม่เพื่อเป็นลิ่งช่วยในการฝึกฝนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่บุคคล โดยให้กลุ่มเพื่อนเป็นสื่อเสนอความรู้ และเหตุผลใหม่ให้ในระดับที่สูงขึ้นกว่าที่บุคคลมีอยู่เดิม

4. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็นจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ การจัดตัวแบบให้ไ้ ก็เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองวิธีหนึ่ง นอกเหนือจากการเขียนให้อ่านแบบวิธีแรกทีกล่าวมาแล้ว หรือการให้แสดงบทบาทเพื่อรับคำแนะนำจากเพื่อน หรือการให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกันเป็นเอกลักษณ์ อันทำให้ผู้ถูกทดลองคล้อยตามกลุ่มเพื่อนไ้มาก การจัดตัวแบบให้เกิดการเรียนรู้แบบเป็นวิธีที่มีการศึกษาค้นคว้ามามากพอประมาณ เพราะเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า จะเรียนรู้จากสังคมไ้มากที่สุด และเป็นวิธีการเดียวที่เด็กอาจทำตามโดยไม่รู้ลิ่งว่ากำลังถูกชักจูง ลักษณะของการเลียนแบบนี้ เป็นลักษณะหนึ่งที่เป็นไปตามทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม เป็นวิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

ลักษณะของการเลียนแบบ (imitation) ก็คือ การเทียบเคียง (identification) ก็คือ ล้วนเป็นวิธีที่ทองอาศัยตัวแบบ ลักษณะและความเหมาะสมของตัวแบบเป็นลิ่งสำคัญมากสำหรับวิธีนี้ เพราะตัวแบบจะต้องมีลักษณะดึงดูดและชักชวนให้ผู้อื่นสังเกตเห็น เกิดความเชื่อถือและคล้อยตามได้ ตัวแบบที่มีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามไ้มาก ไ้แก่ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ และเพื่อน ลักษณะอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบไ้มาก คือ ความเหมาะสมของตัวแบบ การเชื่อในเรื่องความรู้ความสามารถของตัวแบบในเรื่องที่เขาจะแสดงออก จะทำให้ผู้อื่นสังเกตคล้อยตามไ้มาก ลักษณะภายในของผู้เลียนแบบเองก็เป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบไ้เช่นกัน

3. วิธีสอนและวิธีสร้างเสริมจริยธรรม

กรมการศาสนา (กรมการศาสนา : 18 - 20) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไว้หลายประการดังนี้

1. สาระของการ เรียนรู้จะต้องให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและวิธีสอนให้เหมาะสม
2. การสอนจะต้องมีเหตุผลสนับสนุนให้เห็นประโยชน์และโทษของการปฏิบัติ
3. การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เป็นสิ่งจำเป็นโดยครูเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นผู้นำทางจริย-

ธรรม

4. การแนะนำให้เกิดความประพฤติดีนั้นต้องทำอยู่ตลอดเวลา

วิธีสอน

ก่อนสอนผู้สอนต้องกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่า ครูหวังให้นักเรียนทำอะไรบ้าง และกำหนดเกณฑ์ที่จะตัดสินใจไว้ และต้องใช้วิธีประเมินผลอย่างถูกต้อง การเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น จะต้องระบุเงื่อนไขเชิงพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่ต้องการ และเกณฑ์การตัดสิน

วิธีสอนจริยธรรมมีหลายวิธี ครูอาจเลือกวิธีใดก็ได้ในการสอนเรื่องหนึ่งหรืออาจใช้หลายวิธีก็ได้ ตามความเหมาะสม ได้แก่

1. การอภิปรายปัญหา เมื่อครูศึกษาเนื้อเรื่องที่จะสอนแล้ว ครูอาจใช้สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นปัญหา หรือนำข่าวหนังสือพิมพ์มาให้นักเรียนอภิปรายและเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ครูช่วยแนะบ้างด้วยการนำเข้าสู่เรื่องและช่วยกันสรุปข้อคิดเพื่อให้นักเรียนเห็นจริงและนำไปปฏิบัติจริง

2. การแบ่งกลุ่มนักเรียน เพื่อให้นักเรียนค้นคว้าโดยวิธีกำหนดหัวข้อให้นักเรียนทำรายงานเสนอต่อทั้งชั้นเรียน โดยการพูดและเขียน แล้วรวมเรื่องเป็นความฉกรรจ์เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง อาจแบ่งงานให้ทำหรือให้วาดภาพ ทำแผนผัง ทำสรุปศัพท์ จัดเป็นนิทรรศการ เป็นต้น

สงวนลิขสิทธิ์ (สงวน ลิขสิทธิ์ 2523 : 6 - 7) ได้สรุปแนวทางในการสร้างเสริม

คุณสมบัติ จริยธรรมไว้ดังนี้

ก. การให้ความรู้ความเข้าใจ โดยเหตุผล ไม่ใช่เป็นเพียงการบอก หรือเล่า แต่อาจจะต้องชี้แนะ แยกแยะประเด็นของปัญหาให้เห็น วิเคราะห์ให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนได้วิเคราะห์ค้นหาจนค้นพบ สรุปเป็นกฎเกณฑ์ด้วยตัวของเขาเอง

ข. การให้เห็นค่านิยมและเขียนแบบ บันดูรา (Bandura. 1977 : 40 - 51) ได้กล่าวว่า แม้แบบมีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมของบุคคลผู้พบเห็น การให้ตัวแบบโดยใช้สัญลักษณ์ ซึ่งอาจจะเป็นคำพูด เอกสาร หรือใช้สื่อทัศนวัสดุอื่น ๆ อาจเป็นสิ่งเร้าให้เกิดเกิดความสนใจที่จะทำ แสดงออก และมีแรงจูงใจที่จะยอมรับพฤติกรรมนั้น ๆ มาปรับปรุงบุคลิกภาพของตน

ค. การได้รับประสบการณ์ตรงในการได้ฝึกค้นและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ใ้ปฏิบัติ ได้แสดงบทบาท เน้นการปฏิบัติ

ง. การใช้ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ คือ อิทธิพลของการปะทะสัมพันธ์กันในกลุ่มทำให้ คล้อยตาม

จ. การควบคุมสภาพแวดล้อม ชักสิ่งแวดลอมที่เลวทราม แล้วสร้างสิ่งแวดลอม ที่ดีขึ้นแทน

นอกจากนี้ สงบ สักกะ ยังได้เสนอเทคนิคการสอนจริยธรรมบางวิธี คือ

1. วิธีปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ใครทำดีให้รางวัล ทำชั่วลงโทษ โดยยึดหลักว่า ผู้ทำดีได้รับรางวัลตอบแทนก็จะทำพฤติกรรมนั้นอีก การจัดให้รางวัล มี 3 ระดับคือ

- 1.1 ปฐมนุญ ให้เป็นสิ่งของ
- 1.2 ทุจริตุญ ให้เป็นตัวแทน คะแนน สัญลักษณ์
- 1.3 ทางอ้อมให้เป็นแบบอย่าง ยกย่อง ให้เกียรติ

2. วิธีสร้างความขัดแย้งทางเหตุผลกับจิตใจ (Cognitive Affective Dissonant)

เชื่อว่า ถ้าปัญหากับจิตใจสอดคล้องกับความเชื่อหรือการกระทำสิ่งที่ถูกต้องจึงงามจะเกิดขึ้น เรียกว่าจริยธรรมเกิดขึ้น เช่น ชอบสูบบุหรี่ โดยคิดว่าดี เมื่อได้พบผลเสียมากมายก็เกิดความขัดแย้งในสิ่งที่ปฏิบัติขึ้น ในใจอาจเลิกพฤติกรรมนั้นได้

3. สร้างความกระจ่างชัดในค่านิยม (Value Clarification) ไร้หลักของ

การอภิปราย แก่ปัญหา อีกหลักฐานที่เราจะทำอะไรก็ตามจำเป็นต้องอาศัยค่านิยมเป็นตัวบ่งการ วิธีนี้มุ่งปลูกฝังค่านิยมให้ชัดเจนเพื่อสร้างจริยธรรมที่พึงปรารถนา โดยให้ปฏิบัติดังนี้

- 3.1 ให้ตอบคำถามว่า ภูมิใจในความเชื่อนี้ หรือไม่
- 3.2 ท่านเคยบอกความเชื่อนี้แก่ผู้อื่นไหม
- 3.3 เลือกโดยพิจารณาผลที่ตามมา
- 3.4 เลือกด้วยตนเองอย่างอิสระ
- 3.5 เลือกความเชื่อ จากความเชื่อหลายอย่าง
- 3.6 เคยปฏิบัติ เคยเชื่อตามสิ่งที่เชื่อ หรือไม่
- 3.7 เคยทำซ้ำ ๆ ในสิ่งที่เชื่อนี้

วิธีการที่ใช้คือ ให้ตอบคำถาม จักกลุ่มอภิปราย อิทธิพลกลุ่มจะชักจูงให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้องหรือเปลี่ยนค่านิยมที่มีมาตรฐานในทางดี

กิริติ ศรีวิเชียร (กิริติ ศรีวิเชียร 2525 : 48 - 55) ได้เสนอเทคนิคการสอนจริยศึกษาในห้องเรียนที่น่าสนใจไว้ดังนี้

1. สอนโดยอภิปรายแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม โดยครูเล่าเรื่องที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนอภิปรายแสดงเหตุผลประกอบว่าตนจะตัดสินใจแก้ปัญหาหรือหาทางออกกับปัญหานั้น ๆ อย่างไร

2. การสืบสวนสอบสวน ซึ่งคล้าย ๆ กับการสอนวิทยาศาสตร์ เริ่มจาก
 - 2.1 สภาพปัญหา โดยทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ ให้กระจ่าง
 - 2.2 คาคะเนผลที่ได้รับจากการสืบสวนสอบสวนไว้ล่วงหน้า
 - 2.3 สืบสวนสอบสวนแล้วฉบับที่ตกลงไว้
 - 2.4 นำผลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนมาตรวจสอบกับของจริงอีกครั้ง
 - 2.5 สรุปผลและนำไปแก้ปัญหา

3. การสอนแบบเล่นบทบาทสมมติ เช่น

- 3.1 แสดงแบบเล่นละคร โดยครูเตรียมบทไว้ล่วงหน้าแล้วให้นักเรียนเล่นไปตามบท

ที่เตรียมไว้

- 3.2 แสดงโดยคนที่เห็นใจ ครูไม่ได้เตรียมบทไว้ล่วงหน้า แล้วแต่โอกาสและสถานการณ์

3.3 แสดงโดยครูและนักเรียนช่วยกันกำหนดเรื่องราว นักเรียนแสดงตามบทและความพอใจของตนเอง

การแสดงบทบาทสมมุติ จะทำให้นักเรียนเข้าใจพฤติกรรมของตนเองว่ามีสาเหตุ และเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น ทำให้นักเรียน สำนวญค่านิยมของตนเอง พัฒนาความสามัคคีในกลุ่ม ได้ดีขึ้น เปิดการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี

4. การสอนโดยการเลียนแบบจากตัวแบบ เพราะนักจิตวิทยาเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุดและเป็นวิธีการที่เด็กอาจทำตามโดยไม่รู้ตัวว่าถูกชักจูง เทคนิคการสอนทำได้ คือ

4.1 กำหนดตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นบุคคลในอุดมคติ เช่น ในวรรณคดี หรือบุคคลจริง

4.2 ระบุพฤติกรรมที่เด่นชัดของตัวแบบ เช่น ครูเล่าเรื่องให้ฟัง

4.3 ขึ้นเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ

4.4 การให้ผลที่ได้จากการเรียนแบบ

อนึ่งตัวแบบต้องมีลักษณะจูงใจน่าเลียนแบบ ส่วนผลที่เกิดจากการเลียนแบบนั้น ถ้านักเรียนเชื่อว่า เขาเรียนแบบแล้วได้รับผลตอบแทนในทางที่ดีกว่าจะก่อให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้นง่ายขึ้น

สุนน อมรวิวัฒน์ (สุนน อมรวิวัฒน์ 2528 : 80) ได้เสนอวิธีการสร้างความสนใจ ความตั้งใจ สร้างศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใสแก่ผู้เรียนและเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการสอนได้ด้วยการจัดสภาพของสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีลักษณะ 4 ประการ คือ

ก. ความสงบ การสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบ มีใช้การข่มขู่บังคับ แต่เน้นการสำรวมตน คือ สำรวมกาย วาจา ใจ การฝึกหัดแผ่เมตตา การฝึกสมาธิอย่างง่าย ๆ คือการฝึกหัดให้รู้ตัวอยู่เสมอว่า ตนกำลังทำอะไร พุคะอะไร คิดอะไร

ข. ความใกล้ชิดกับธรรมชาติ การจัดห้องเรียนให้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำใหั

นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้สัมผัส เห็น รู้ เข้าใจในสภาพ ลักษณะ องค์ประกอบ และความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ

ค. ความแปลกใหม่ และเปลี่ยนแปลงไม่จำเจ เช่น การจัดตั้งห้องเรียนคีย์ ป้ายนิเทศหมุนเวียนเปลี่ยนไป เปลี่ยนรูปแบบการจัดที่นั่งเรียน ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ ไม่รู้สึกจำเจเบื่อหน่าย

ง. ความสะอาดมีระเบียบและเรียบง่าย เป็นการฝึกหัดลักษณะนิสัยและฝึกหัด อบรมการประพฤติปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ

นิภาพรรณ แดงโรจน์ (นิภาพรรณ แดงโรจน์ 2530 : 16) ได้สรุปแนวทางในการสร้างเสริมจริยธรรมไว้ว่า การสอนเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมให้เกิดมีขึ้น ต้องสร้างสถานการณ์ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่ผู้เรียนมีทางเลือกหลายทางในการประพฤติปฏิบัติ และการเลือกประพฤติปฏิบัติได้ ในทางที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น ต้องใช้สติปัญญาในการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างมีเหตุผล ผู้สอนจึงมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ ในการแก้ปัญหา และกล้าหาญในการกระทำความดี ทั้งต้องเน้นการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเอง และที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือ การจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในชั้นเรียน ให้ดูสะอาด งามตา มีความเป็นระเบียบ ไม่จำเจ และใกล้ชิดธรรมชาติ ส่วนบรรยากาศในชั้นเรียนต้องเป็นบรรยากาศที่ให้ผู้เรียนมีความรู้สึก ไม่ถูกข่มขู่ ยอมรับในตัวผู้เรียน มีความสนุกสนานในการเรียน

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

4.1 ความหมายของกลุ่ม และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

แสตริง (Strang. 1946 : 3) ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า กลุ่มหมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงานร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน

กัลลี (Gully. 1963 : 62) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมาอยู่ร่วมกันเลย ๆ เท่านั้น แต่กลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนด้วย

2. ผลของการทำงานจะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

3. มีการสื่อสารทางวาจา (Verbal Communication) หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

กู๊ด (Good. 1959 : 254) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ 2 ประการคือ

1. กลุ่ม หมายถึง การรวมอยู่ด้วยกันของบุคคลหลายคน
2. กลุ่ม หมายถึง ผลรวมของบุคคลที่มีค่าขึ้นแปรไปตามจำนวนที่ถูกแบ่ง

ออก เป็นประเภท ๆ

ความหมายของกลุ่มกล่าวโดยสรุปมีดังนี้

1. กลุ่มต้องเกิดจากบุคคลอย่างน้อยที่สุด 2 คน ประกอบด้วย
2. กลุ่มต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน และมีความสนใจร่วมกัน
3. กลุ่มจะต้องมีการติดต่อเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิก
4. กลุ่มจะต้องมีการปฏิบัติตรงกันหรือกระทำร่วมกัน และผลของการทำงาน

จะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

กู๊ด (Good. 1959 : 256) ได้ให้ความหมายของคำว่า กระบวนการกลุ่ม

ไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. กระบวนการกลุ่ม หมายถึง การเกิดปฏิสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม
2. กระบวนการกลุ่ม หมายถึง รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

ซึ่งเป็นแนวทางในการทำหน้าที่ของกลุ่ม

บอนเนอร์ (Bonner. 1959 : 408 - 410) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่ม

เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของบุคคล กระบวนการกลุ่มและกระบวนการทางบุคลิกภาพเป็นสิ่งที่คู่กัน การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพจะเกิดขึ้นเนื่องจากสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการปะทะสังสรรค์กัน กระบวนการกลุ่มที่ดีจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย

ฮาร์แนค (Harnack. 1977 : 1) กระบวนการกลุ่มเป็นกิจกรรมกลุ่มที่สามารถพัฒนาความสามารถของบุคคลแต่ละคนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มได้ เพราะไม่มีบุคคลใดที่จะอยู่เพียงลำพังคนเดียวได้

ฮีพ (Heap. 1977 : 14) กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นทางเลือกทางหนึ่งที่จะใช้ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เมื่อมนุษย์ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะจะมีการทดลองและแก้ปัญหาบางประการร่วมกัน จึงอาจจะมีการยอมรับหรือไม่ยอมรับซึ่งกันและกันก็ได้ แต่ในที่สุดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก็จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

แบรดฟอร์ด (Bradford. 1987 : 4) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นพฤติกรรมกลุ่มที่มีผลมาจากการปะทะสังสรรค์ของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งมีหลายองค์ประกอบด้วยกัน และเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน รู้ถึงพฤติกรรมของกันและกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาสมาชิกภายในกลุ่มด้วย

ชอร์ (Shaw. 1981 : 6) มีแนวความคิดว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกมีการเคลื่อนไหวหรือไม่หยุดนิ่ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอาศัยซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่ม และดูเหมือนว่าการพึ่งพาอาศัยกันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะว่ากลุ่มสัมพันธ์เป็นกลุ่มที่สมาชิกแต่ละคนมีการเปลี่ยนแปลง มีการปรับตัว ปรับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และอยู่ในลักษณะที่ต่อเนื่องกัน

พิศนา แชมมณี (พิศนา แชมมณี 2520 : 159) กล่าวถึง กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า เป็นการให้ยูเรียนมาร่วมกันเป็นกลุ่ม และช่วยเหลือกันและกันในการสำรวจตนเอง โดยเรียนรู้วิธีการให้ข้อสังเกตแก่กันและกัน (Feedback) ยูเรียนจะถือเอากลุ่มเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ที่คนจะสามารถทำการเสี่ยง และทดลองพฤติกรรมและความรู้สึกในแนวใหม่ ๆ ในกระบวนการเรียนนี้ ยูเรียนจะค่อย ๆ พัฒนาความเข้าใจในความรู้สึกและพฤติกรรมของตนและของผู้อื่น ความเปิดเผยและความไว้วางใจก็จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น

หุຍ จำปาเทศ (หุຍ จำปาเทศ 2522 : 48) ให้คำจำกัดความดังนี้ กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการมีปฏิริยาโต้ตอบ

แก่กันในกลุ่ม อิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อกัน ลักษณะของสมาชิกกลุ่มผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนการแก้ปัญหาของกลุ่มว่ากลุ่มมีเทคนิคหรือวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไร และวิธีไหนจึงจะได้ผลมากที่สุด

ทิสนา แชนมณี และเยาวพา เกษะคุปต์ (ทิสนา แชนมณี และเยาวพา เกษะคุปต์ 2522 : 1) ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า เป็นวิทยาการแขนงหนึ่งซึ่งพยายามศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคน เพื่อให้ได้ซึ่งความรู้ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้อื่นจะเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการปรับปรุงการทำงานของกลุ่มคนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทอม ลัมอาร์บี (ทอม ลัมอาร์บี 2522 : 1) เขียนไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์หมายถึง ขบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในกลุ่ม และกลุ่มในที่นี้จะต้องประกอบขึ้นด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มาร่วมสังสรรค์ทำกิจกรรมหรือมาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ในคำความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) นั้น เมืองทอง แชนมณี (เมืองทอง แชนมณี 2522 : 43 - 44) ได้ให้รายละเอียดไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับคนอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยแบ่งแยกออกได้ดังนี้คือ

1. เป็นวิชาแขนงหนึ่งของสังคมศาสตร์ ซึ่งใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อศึกษาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มแล้วนำไปตั้งเป็นทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับพฤติกรรมในกลุ่มโดยนำเอาความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาและในทางกลับกันก็นำเอาความรู้ที่ได้ไปใช้ในวิชาเหล่านั้น ได้แก่ จิตวิทยาสังคม จิตวิทยาคลินิก จิตเวช สังคมวิทยา มนุษยวิทยาและครุศาสตร์

2. เป็นวิชาที่ศึกษาธรรมชาติของกลุ่ม กฎเกณฑ์การพัฒนาของกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับสังคม

3. เป็นวิชาพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มที่ประมวลได้จากการวิจัยในอดีตอันอาจกล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมศาสตร์

4. เป็นวิชาการประยุกต์ที่ใช้ความรู้ทางทฤษฎีในแง่ปฏิบัติ โดยใช้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่ม

5. เป็นเทคนิคที่ให้ในกลุ่ม เช่น การแสดงตามบทบาท การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกต และให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม และการตัดสินใจของกลุ่ม

6. เป็นแนวความคิดทางการเมืองว่าด้วยการจัดโครงสร้างและดำเนินงานของกลุ่ม ความสำคัญของผู้นำแบบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประโยชน์และคนในสังคม จะได้รับจากการร่วมมือด้วยความสามัคคีของกลุ่ม ซึ่งสรุปว่าเน้นความสามัคคีเป็นหลักสำคัญ

7. เป็นพลังที่เกิดขึ้นและมีผลต่อการทำงานของกลุ่ม

ทวีป อภิลิทธิ์ (ทวีป อภิลิทธิ์ 2528 : 47) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่ม (Group Process) กับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ไว้ว่า คำ 2 คำนี้ถึงแม้จะไม่มี ความแตกต่างกันในเรื่องจุดเน้นคือ กลุ่ม แต่ก็ไม่เหมือนกันในเรื่องกระบวนการทำกิจกรรม กล่าวคือ ถ้าผู้เรียนทำกิจกรรมอิสระไม่เป็นกิจกรรมที่ต้องต่อเนื่องเชื่อมโยงกันไปเป็นลูกโซ่จนครบชุด และสมาชิกบางคนได้รับความรู้ตามเป้าหมายแล้วก็ตาม กิจกรรมประเภทนี้เรียกว่า กระบวนการกลุ่ม (Group Process) แต่ถ้าผู้เรียนทำกิจกรรมอิสระอย่างเป็นชุด และทำกิจกรรมต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่ จนกระทั่งจบชุดแล้วผู้เรียนจึงจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ฯลฯ หรือได้ผลชัดเจนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว กิจกรรมชุดเช่นนี้เรียกว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics)

จากการที่ได้ศึกษาความหมายของกลุ่ม (Group) กระบวนการกลุ่ม (Group Process) และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) แล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปไว้เป็นสำคัญดังนี้

กลุ่ม (Group) คือ กลุ่มของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มารวมอยู่ด้วยกันเป็นประเภท ๆ ไป

กระบวนการกลุ่ม (Group Process) คือ กระบวนการที่สมาชิกภายในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อร่วมกิจกรรมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) คือ กระบวนการที่สมาชิกภายในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างอิสระ และทุกคนมีบทบาทหน้าที่จะทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งกิจกรรมนั้นเป็นชุดของกิจกรรมที่จะทำให้กลุ่มได้ผลงานอันเดียวกัน แล้วจากการที่ได้ผลงานนั้น ทำให้สมาชิกทุกคนได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะคล้าย ๆ กัน และมีความรู้สึกที่ดีต่อสมาชิกภายในกลุ่มด้วย

4.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จำเป็นจะต้องศึกษาถึงทฤษฎีด้วย ซึ่งทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้ ทิศนา ขนมนน (ทิศนา ขนมนน 2522 : 10 - 12) ได้รวบรวมและเรียบเรียงทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายประการด้วยกันคือ

1. ทฤษฎีสานาม (Field Theory) ของ เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้คือ

- 1.1 พฤติกรรมจะเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.2 โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
- 1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปการกระทำ (act) ความรู้สึก (feel) และความคิด (thought)
- 1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวไว้ในข้อ 1.3 จะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของตนที่มีความแตกต่างกันนี้ จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปได้อย่างดี

2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของ เบลล์ (Bales) โฮมมาน (Homans) และไวท์ (Whyte) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ

- 2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (activity)
- 2.2 ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุก ๆ ด้าน คือ
 - 2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical Interaction)

2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal Interaction)

2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ (Emotional Interaction)

2.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำการผ่านปฏิสัมพันธ์นี้ จะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก (Sentiment) ขึ้น

3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดสำคัญ คือ

3.1 กลุ่มจะประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งจะมีการแสดงบทบาท และการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก อันถือว่าเป็นการลงทุน (Input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง

3.2 การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิกจะกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตัวเองในกลุ่ม (Open System)

4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Orientation) ของโมเรโน ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

4.1 การกระทำและจริยธรรมหรือขอบเขตการกระทำของกลุ่ม จะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์คือ การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) หรือการใช้เครื่องมือวัดการเลือกทางสังคม (Sociometric test)

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ คือ

5.1 เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จะต้องอาศัยความสนใจ (Motivation Process) ซึ่งอาจเป็นรางวัล หรือผลจากการทำงานในกลุ่ม

5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผย หรือพยายามป้องกันปิดบังตนเอง โดยวิธีต่าง ๆ (Defence Mechanism) การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่ม โดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (Therapy) ก็จะช่วยให้สมาชิกเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่า การใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่การรวบรวมข้อมูล

จากการที่ได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาโดยตลอดแล้วนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ย่อมก่อให้เกิดผลในการเปลี่ยนแปลงของทั้งตัวบุคคลและกลุ่ม โดยอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด แล้วจะทำให้เกิดผลงานที่ทำให้สมาชิกแต่ละคนมองเห็นคุณค่าของผลงานที่ได้ทำร่วมกันมา ซึ่งผลงานนี้จะก่อให้เกิดสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วย

4.3 ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการเรียนการสอน

พิศนา แชนมณี (พิศนา แชนมณี 2522 : 200 - 202) ได้ศึกษาและคิดค้นพร้อมทั้งให้ความหมายของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนว่า การสอนที่ยึดหลักทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ เป็นการสอนที่เน้นหรือให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องของพฤติกรรมของคนที่มีผลต่อกันและกัน โดยครูผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

หลักการสอนตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ มีดังนี้คือ

1. หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกันและกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียน

การสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่นซึ่งความคึกคักความรู้สึก และพฤติกรรมมีผลต่อกันและกันอยู่เสมอ การให้ผู้เรียนได้ฝึกการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

3. หลักการสอนที่ฝึกการค้นพบด้วยตัวเองเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พยายามค้นหาและพบคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดีและมักจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ฝึกความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ดังนั้น ครูจึงควรพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย ไม่ใช่มุ่งแต่ที่คำตอบอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบนั้นมา

5. หลักการสอนที่ฝึกความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้นครูจึงควรพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

ดังนั้น การสอนต่าง ๆ ที่ยึดหลักการสอนดังกล่าวข้างต้น จึงมีลักษณะเป็นกิจกรรมกลุ่มซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยทั่วถึงกัน และในขณะเดียวกันก็ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความคิด ความรู้สึก ปฏิกริยาและพฤติกรรมของผู้อื่นและเรียนรู้วิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ นอกจากนั้นครูมักจะหาทางให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบต่าง ๆ ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียนรู้ และพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้อยู่เสมอ

หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ถือว่า ผู้เรียนทุกคนเป็นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมก็ต่อเมื่อผู้เรียนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถสรุปหลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ข้อนี้ได้

เป็นสองข้อใหญ่ ๆ คือ

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Participation) จากกรณีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มย่อย
2. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาและความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม (Analysis)

เยาวยา เคชะคุปต์ (เยาวยา เคชะคุปต์ 2522 : 224 - 228) กล่าวถึงการสอนโดยอาศัยทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ซึ่งมีหลักการ ซึ่งครูผู้สอนจะนำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนี้

หลักการข้อที่ 1 การจัดตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน (Objective)

การเรียนการสอนโดยทั่วไปจะเริ่มที่จุดมุ่งหมายเสมอ เพราะสำเร็จตามที่ต้องการได้ ดังนั้นหลักการข้อที่หนึ่งของการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียน การกำหนดจุดมุ่งหมายควรให้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีดังกล่าวมาแล้วและตรงตามความต้องการทางการศึกษา กล่าวคือส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกหรือด้านจิตใจ ด้านสังคมและสติปัญญาไปพร้อมกันทุก ๆ ด้าน เพราะองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

หลักการข้อที่ 2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences)

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยประสบการณ์นั้นควรเป็นประสบการณ์ขั้นเริ่มแรกที่ยุ่เรียนสามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ด้วยตนเอง (insight) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนเป็นผู้ลงมือคิดค้นเสาะแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง งานวิจัยจำนวนมากพบว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีในทุก ๆ ด้าน เมื่อบุคคลมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น จึงกล่าวได้ว่า หลักการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีดังนี้คือ

2.1 ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกิจกรรมนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบดังกล่าวของผู้เรียนในทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน

2.2 มีการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าวนี้ผู้เรียนจะพัฒนาวิธีการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตลอดจนการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีในกลุ่มได้อย่างเหมาะสม

หลักการข้อที่ 3 การพัฒนาความสามารถทางปัญญา (Intellectual Development) และมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)

การเรียนการสอนแต่ละครั้งเมื่อผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ เขาจะเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่กระทำไปนั้น ความรู้สึกนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับรู้แนวคิดของแต่ละบทเรียน แต่การรับรู้ของแต่ละคนแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิม สติปัญญา ความสามารถของแต่ละบุคคล วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีการรับรู้ที่ตรงกันและมีโอกาสพัฒนาความเข้าใจในสิ่งที่ต้องการรับรู้ให้ถูกต้องเหมาะสมและกว้างขวางยิ่งขึ้น สามารถนำสิ่งที่รับมาผสมผสานเข้าเป็นแนวคิดของแต่ละบุคคล จะทำได้โดยให้ผู้เรียนร่วมวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ตนได้พบในระหว่างการทำงานกลุ่ม หลักในการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน มีดังนี้

3.1 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Learning Process Analysis) การเรียนรู้และการพัฒนาการของบุคคลจะเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน การพัฒนาหรือเสริมสร้างอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดการเรียนรู้เฉพาะอย่างย่อมทำไม่ได้

ผลของการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และความสัมพันธ์สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง สามารถประเมินผลการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไป

เป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนการเสริมสร้างแนวคิดและค่านิยมของ
คนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. ช่วยให้เข้าใจผู้อื่นโดยผู้เรียนจะสามารถพัฒนามนุษยสัมพันธ์และความเป็นผู้นำในกลุ่ม
3. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานครั้งต่อ ๆ ไปให้ดียิ่งขึ้น

3.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความสัมพันธ์
ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เนื้อหา จะแยกกันไม่ได้ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์
สังคมและสติปัญญา ดังนั้นการวิเคราะห์กระบวนการและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะนำไป
สู่ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา การวิเคราะห์เนื้อหาวิชาจะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถต่างกันได้
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดประสบการณ์
การเรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยให้ค้นพบแนวคิดที่ตนเองต้องการช่วยเหลือตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวผู้
เรียนมากและเป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนพัฒนาวิธีการเรียน
ที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

หลักการข้อที่ 4 การสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ (Application in real
life)

เมื่อผู้เรียนได้รับแนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสมแล้วหลักการขั้นต่อไปคือ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถ
สรุปรวบรวมแนวคิดเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดหมู่และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคล โดยครู
จะต้องแนะแนวทางให้ผู้เรียนอธิบายเพื่อหาข้อสรุปหลักการของสิ่งที่ได้เรียนมา หลังจากนั้นก็ช่วยให้
ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนเพื่อนำหลักการที่มีอยู่ไปประยุกต์ให้เข้ากับตนเองเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพและ
พฤติกรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นและนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ต่อไปในอนาคต

การนำหลักการไปประยุกต์ใช้ได้ 5 ลักษณะคือ

1. การประยุกต์ให้เข้ากับตนเอง (Backhome Situation) คือการที่
ผู้เรียนนำหลักการที่ได้รับไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองในที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากในห้องเรียน

2. การประยุกต์ใช้กับผู้อื่น (Application for other) คือ การนำหลักการที่ได้รับไปใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือใช้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นซึ่งการอยู่ร่วมกันผู้อื่นจะต้องมีความเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจกัน เคารพในสิทธิของกันและกัน ตลอดจนไว้วางใจความซื่อสัตย์และความรู้สึกของผู้อื่น

3. การประยุกต์เพื่อแก้ปัญหาในอนาคต (Problem Solving) ผู้เรียนสามารถประยุกต์หลักการที่เรียนรู้เพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหาคำถามคุณภาพ ความสัมพันธ์และวิธีการทำงานของตนเองและผู้อื่นในสังคมได้

4. การประยุกต์เพื่อใช้ในสังคม (Social Development) ผู้เรียนสามารถนำเอาหลักการที่ได้รับไปใช้เพื่อแก้ปัญหาของสังคม เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น และเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ในสังคมได้

5. การประยุกต์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Invention) ผู้เรียนสามารถนำหลักการที่ได้รับไปประยุกต์เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อตน ต่อกลุ่มและต่อสังคม

หลักการข้อที่ 5 การประเมินผล (Evaluation)

สิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ในการจัดการเรียนการสอน คือ การประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการประเมินผลจะเป็นทางที่จะทำให้ทราบผลของการเรียนการสอนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด การประเมินผลจะช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียน ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลการสอนของตนเองว่าได้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่วิธีหนึ่งคือ การให้ผู้เรียนได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Self Evaluation) ซึ่งครูผู้สอนควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นหลักการของทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ข้อสุดท้ายคือ ให้ผู้เรียนร่วมกันประเมินการเรียนรู้ของตนจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีการประเมินได้ในสองลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม (Group Achievement) ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มจะประกอบด้วยผลการทำงานของกลุ่ม (Group Productivity) ความสามัคคีหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม (Group Cohesion) และคุณธรรมหรือค่านิยม (Moral) ของกลุ่ม จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มจะช่วยให้เข้าใจผลสัมฤทธิ์และวิธีการทำงานของสมาชิกแต่ละบุคคลได้

2. การประเมินผลความสัมพันธ์ในกลุ่ม (Intergroup Relation) จากการให้สมาชิกให้ข้อคิดเห็น (Feedback) หรือข้อวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลพฤติกรรมของตนเองและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่น ๆ ได้ นอกจากการให้ผู้เรียนประเมินผลตนเองจะช่วยให้ผู้สอนสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนหาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาและนำไปพิจารณาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนที่เหมาะสมแก่สติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการไปได้อย่างเต็มความสามารถอีกด้วย

ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามวิธีการบวนการกลุ่ม

เยาหวา เกษะคุปต์ (เยาหวา เกษะคุปต์ 2522 : 228 - 231) ได้แบ่งลำดับการเรียนรู้ตามวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้เป็น 4 ระยะดังนี้คือ

1. ระยะการมีส่วนร่วม (Participation or Involvement Stage)

การเริ่มต้นการเรียนรู้จะเริ่มจากการที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่เราใจ ไม่เฉื่อยชา นอกจากนี้การเรียนรู้จะเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อตัวผู้เรียนมากขึ้น ถ้าผู้เรียนเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ จะเน้นการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมทางกาย (Physical Involvement)

ได้แก่ การที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by doing) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการค้นคว้าสืบสวนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

1.2 การมีส่วนร่วมทางจิตใจ (Ego or Emotional Involvement)

การเรียนที่ประสบความสำเร็จนั้นผู้เรียนจะต้องเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติ นั้นอย่างแท้จริง ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำนั้นจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกลุ่ม ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิดและการเรียนรู้ทางคำ เนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดี และช่วยให้จำเนื้อหาวิชาได้นานอีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมทางปัญญาหรือสมอง (Intellectual or Mental Involvement)

การมีส่วนร่วมทางคำนี้ คือ การที่ผู้เรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์ แล้ว มีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รู้นั้น ซึ่งจะทำให้ การเรียนมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้นและเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผล ในการพิจารณาใคร่ครวญในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้น ด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Involvement)

การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์นั้น เมื่อผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่ม ก็จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวคือ จะเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หรือการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ความรู้สึกันคิด ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยทำให้การเรียนเป็นไปอย่าง กว้างขวาง และเกิดผลก็อีกด้วย

2. ระยะวิเคราะห์ (Analysis Stage)

เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ระยะต่อไปเป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เห็น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความรู้อย่างกว้างขวาง และยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียน รู้จักตนเองยิ่งขึ้นด้วย

3. ระยะสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage)

เมื่อผู้เรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง การเรียนรู้้นั้น นอกจากจะเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันแล้ว เรายัง เรียนเพื่อแก้ปัญหาและเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นในอนาคต ทั้งนี้จึงเป็นที่เชื่อได้ว่า เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจหลักการของเรื่องหนึ่ง ๆ แล้ว เขาจะสามารถนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้ในอนาคตหรือประยุกต์ให้เข้ากับตนเองได้ การประยุกต์นั้นจะทำได้ในสองลักษณะคือ

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal Relations) หรือการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Problem - Solving) ต่าง ๆ ในอนาคตและเพื่อใช้ในการปรับปรุงและควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

4. ระยะประเมินผล (Evaluation Stage)

จากหลักการที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การเรียนรู้เกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง และเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย ทั้งนี้ผู้เรียนย่อมจะทราบผลการเรียนรู้ของตนเองของกลุ่มได้เป็นอย่างดี การประเมินผลการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ถือว่าผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม จากการอภิปรายให้ข้อ เสนอแนะและคิดร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น วิเคราะห์คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมได้ และรู้จักตนเองและรู้จักเพื่อนมากขึ้น นั้น ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่ง ทัศนา แหมมณี (ทัศนา แหมมณี 2522 : 201 - 202) ได้เสนอกิจกรรมที่เหมาะสมและน่าสนใจดังนี้

1. เกม (game)

ครูผู้สอนต้องสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเอง ภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอะไร อย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ พร้อมทั้งเกิดความสนุกสนานด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role - Play)

มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมานั้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของตนได้อย่างลึกซึ้ง

3. ละคร (Acting or Dramatization)

เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่กำหนดไว้ให้ ผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามบทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกของตนเข้าไปเกี่ยวข้องอันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น และเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation)

เป็นการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงอาจไม่กล้าแสดง

5. กรณีตัวอย่าง (Case)

เป็นการใช้กรณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่าง ในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกการแก้ไข ปัญหาวิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด และพิจารณาข้อมูลที่ได้รับและถ่วงน้ำหนักเอากรณีต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาจะช่วยให้การ เรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น ซึ่งทำให้การเรียนรู้นี้มีความหมายสำหรับผู้เรียนยิ่งขึ้น

6. กลุ่มย่อย (Small Group)

วิธีการนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียน ได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อยที่นิยมใช้กัน เช่น วิธีระดมพลังสมอง (Brainstorming) พิลลิปส์ 66 (Phillips 66) และบริษัทบู๊ (Buzz Group)

6.1 วิธีระดมพลังสมอง (Brainstorming) เป็นเทคนิคที่ใช้สำหรับการประชุมที่ตองให้ทุกคนออกความเห็น มีเสรีภาพในการแสดงออก โดยไม่มีการตัดสิน หรือวิพากษ์วิจารณ์ข้อคิดเห็นว่าคุณหรือผิดประการใด วิธีนี้มักจะใช้สำหรับการประชุมเพื่อ แก้ปัญหาโดยพยายามข่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมหาวิธีแก้ปัญหาให้ไ้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

6.2 พิลลิปส์ 66 (Phillips 66) เป็นเทคนิคที่สมาชิกแต่ละกลุ่มจะ ประกอบด้วยสมาชิก 6 คน มีประธาน และผู้รายงานผลการประชุมอย่างละ 1 คน ใช้เวลา ประชุม 6 นาที ทุกไ้คนละ 1 นาที แล้วรายงานผลการประชุมต่อสมาชิกของกลุ่มใหญ่ (ปรานี โปธิศฐ 2525 : 45 - 46)

6.3 บั๊กรูป (Buzz Group) เป็นการอภิปรายชนิดหนึ่ง มีการพิจารณาาร่วมกัน เกี่ยวกับความคิดเห็น หรือปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการมีความหมายที่จะใช้ข้อเสนอแนะ แสดงความรู้สึก ความคิดเห็น หรือความสอดคล้องของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่วนการสนทนาในลักษณะที่เป็นทางการ มักมีจุดมุ่งหมาย เฉพาะอย่าง มีผู้นำหรือไม่มีก็ได้ (นาทยา ภัทรแสงไทย 2525 : 284)

ประโยชน์ของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านการเรียนการสอน

ทิสนา เทียนเสมอ (ทิสนา เทียนเสมอ 2515 : 24 - 27) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านการช่วยพัฒนาและฝึกทักษะทางค่านิยมสัมพันธ์ให้กับผู้เรียน ดังนี้คือ

1. ทักษะในการพัฒนาตนเอง
2. ทักษะในการสื่อความหมายคิดต่อกับผู้อื่น
3. ทักษะในการใช้วิจารณญาณตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ
4. ทักษะในการช่วยเหลือผู้อื่น
5. ทักษะในการพิจารณาวิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ

นอกจากประโยชน์ของการเรียนการสอนของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าว ยังสอดคล้องกับความเห็นของ บั๊ตมา เทพอักษรพงศ์ (บั๊ตมา เทพอักษรพงศ์ 2518 : 16 - 17) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไว้ดังนี้

สภาพการเรียน

1. นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม
2. กิจกรรมที่ทำเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้สึก และอารมณ์ ซึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีความหมายต่อตัวผู้เรียน เพราะค้นพบสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
3. มีการวิเคราะห์พฤติกรรมร่วมกันในกลุ่ม ทำให้เกิดปัญญา
4. สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ภายหลัง

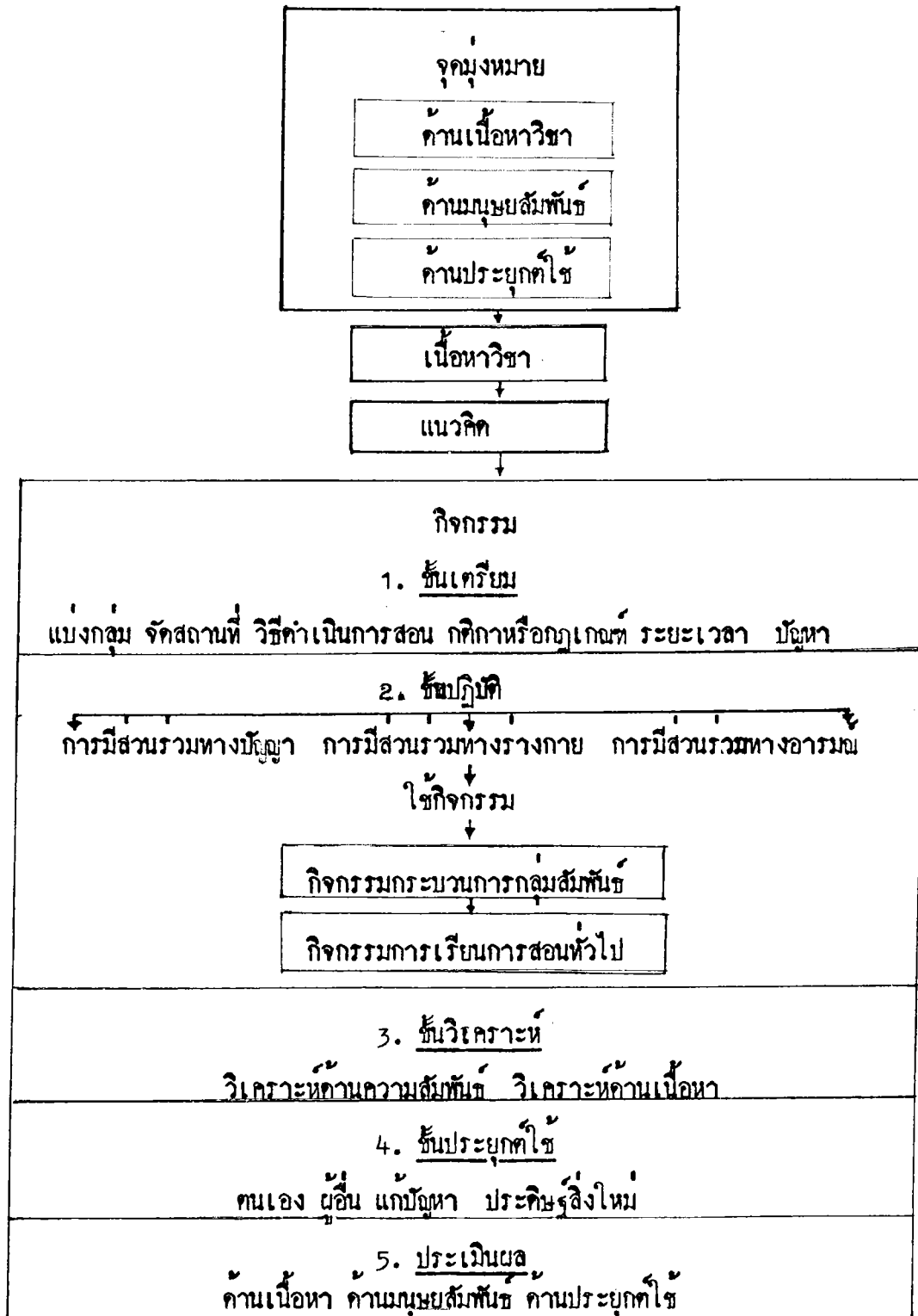
บทบาทของครู

1. ความเป็นกันเอง และมีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน
2. คำพูดของครูลดลง ครูจะให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการ
3. เข้าใจปัญหา ความต้องการ จุดมุ่งหมาย แรงจูงใจ และทัศนคติของนักเรียน
4. ให้กำลังใจและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการแสดงออกซึ่งความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
5. ครูเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ประสานงานให้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นไปด้วยดีเท่านั้น และไม่ถือเอาการตัดสินใจของครูเป็นใหญ่

บทบาทของนักเรียน

1. พยายามค้นพบในสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
2. ให้ความช่วยเหลือกันและกันในหมู่เรียน ทำงานร่วมกันอย่างมีเหตุผล
3. แสดงความรู้สึกและความคิดอย่างอิสระ
4. สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและของผู้อื่น
5. มีความรับผิดชอบมากขึ้น

ตาราง 2 แผนภูมิ หลักการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ในปี 2517 ทิศนา แชนด์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การฝึกกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้สำหรับครู จากสถาบันฝึกหัดครู ระดับประถมศึกษา" ผลการวิจัย พบว่า ภายหลังการฝึกกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมมีคะแนนพัฒนาการทางทักษะและทัศนคติส่วนบุคคลสูงขึ้นกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การวิจัยครั้งนี้เป็นผลงานวิจัยชิ้นแรกที่เกี่ยวข้องการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในประเทศไทย หลังจากนั้นก็ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษา (ทิศนา แชนด์ และคณะ 2521 : 26 - 34)

เยาวพา เกษะคุปต์ ได้ทำการวิจัยเรื่องทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา โดยสร้างแบบตัวอย่าง ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ขึ้นสำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา และเป็นแนวทางให้กับครูผู้สอนระดับประถมศึกษา และระดับอื่น ๆ ผลการวิจัยปรากฏว่า ตัวอย่างทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และตัวอย่างบทเรียนที่สร้างขึ้นนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียน ในต่างระดับชั้น และต่างระดับความสามารถได้ และยังพบว่า ผู้เรียนที่ได้เรียนจากทฤษฎีนี้ จะเกิดความรู้ความเข้าใจ ได้รับการฝึกทักษะปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยม ตลอดจนส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้เรียน และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยให้กับผู้เรียนด้วย (เยาวพา เกษะคุปต์ 2547 : 227 - 228)

นันทนา เพชรวิริภัย ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลการสอนวิทยาศาสตร์หน่วย "พลังงาน" ด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนธรรมดาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และมีทัศนคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นตามสมมุติฐาน (นันทนา เพชรวิริภัย 2518 : 49 - 50)

วิไลวรรณ สันตวโณบล ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวรรณคดีไทยเรื่อง "ลิลิตตะเลงพ่าย" โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ในชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา ผลปรากฏว่านักศึกษาทั้ง 2 กลุ่ม มีพัฒนาการทางด้านการเรียนสูงขึ้น

อย่างมีนัยสำคัญ แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกระบวนการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษามีความเห็นว่า การเรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้บรรยากาศการเรียนสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น และยังฝึกคุณสมบัติต่าง ๆ หลายประการ เช่น ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และกล้าแสดงความคิดเห็น ตลอดจนฝึกทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน (วิไลวรรณ สันตวโณมล 2522 : 45)

สมภพ สิริวรรณ ได้วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบ ความคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยวิธี กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนแบบปกติ ผลปรากฏว่า ความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สมภพ สิริวรรณ 2525 : 279)

บุษศาาสตร์ นันทราช ได้วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพเก็บตัว แสงตัว เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีกระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มที่มีบุคลิกภาพแสงตัว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่มีบุคลิกภาพเก็บตัวอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มนักเรียนที่มีบุคลิกภาพ เก็บตัว เมื่อได้รับการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มนักเรียนที่มีบุคลิกภาพ แสงตัวเมื่อได้รับการเรียนการสอนโดยวิธี กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการทดลอง และหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (บุษศาาสตร์ นันทราช 2525 : 54)

สมเกียรติ สุริยะกุล ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิธีสอน ในวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และการใช้คู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 ไม่พบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ในด้าน เจตคติ ต่อวิธีสอนวิชาสังคมศึกษา และพบว่านักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อวิธี สอนสังคมศึกษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สมเกียรติ สุริยะกุล 2527 : 157)

งานวิจัยที่ใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สอนจริยธรรมในโรงเรียน

สุภาพรรณ พวงจันทเพชร ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ผลการเรียนรู้วิชาศีลธรรม หน่วย "คุณธรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัย" ด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีธรรมคา กับนักเรียนชั้นประถม ปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนทั้งสองแบบ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และ นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมคา นอกจากนี้ ยังพบว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการทั้งสองแบบ ไม่สามารถ คงการเรียนรู้ที่ได้รับไว้ได้เท่าเดิม กล่าวคือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีทัศนคติค่านิยมสัมพันธเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่า นักเรียนที่สอนด้วยวิธีธรรมคา และยังคงทัศนคตินั้นไว้ได้ หลังจากจบบทเรียนไปแล้ว 1 เดือน ในขณะที่ นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมคา ไม่มีทัศนคติเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลง (สุภาพรรณ พวง-จันทเพชร 2520 : ง - ฉ)

อัจฉรา จตุรพิชพร ได้ศึกษาเรื่อง การสอนจริยธรรมด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ใน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทัศนคติ ของกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ ดีขึ้น และสามารถคงทนอยู่ได้ตลอดระยะเวลา 1 เดือน หลังจากการเรียนรู้ด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (อัจฉรา จตุรพิชพร 2523 : 48 - 50) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิริยะ บุญยะนิวาสน์ (วิริยะ บุญยะนิวาสน์ 2523 : 49) และ พรรณี สิมปีวัฒนา (พรรณี สิมปีวัฒนา 2523 : 52

พรรณี ลิ้มปิวัฒนา ได้ศึกษาการใช้วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการสอนด้วย วิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีพัฒนาการทางทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และหลังจากการสอนไปแล้ว 1 เดือน ทัศนคติ เชิงจริยธรรมยังคงเดิมเท่ากับหลังการสอนใหม่ ๆ (พรรณี ลิ้มปิวัฒนา 2523 : 54)

ขวดี นาคหัต ได้ศึกษาถึง อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาศีลธรรม และความมีวินัยแห่งตน พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนที่เรียนด้วย วิธีการสอนแบบ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีวินัยแห่งตน แตกต่างจากก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 สำหรับความมีวินัยแห่งตน ของนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 (ขวดี นาคหัต 2524 : 191)

จากผลงานวิจัยที่น่ากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาขึ้นนี้ จะเห็นได้ว่านำมาใช้หลายประเภทด้วยกัน เช่น นำมาสร้างเป็นทฤษฎีสำหรับสอน นำมาใช้เปรียบเทียบการสอน เพื่อหาความแตกต่าง กันต่าง ๆ หรือนำมาใช้สอนจริยธรรม และยังมีความเหมาะสมในการนำไปใช้สอนทั้งนักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และ ระดับอุดมศึกษา จากผลการวิจัยกล่าวสรุปได้ว่า หลังจากที่ได้รับรู้ด้วยวิธีการบวนการกลุ่มสัมพันธ์แล้ว ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และนักเรียนส่วนใหญ่ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรมในโรงเรียน

งานวิจัยเชิงทดลองที่เกี่ยวข้องกับการสอนและปลูกฝังจริยธรรมที่น่าสนใจคือ

ประคิษฐ์ พรหมเสนา ได้ศึกษาการนำวิธีการสมัยพุทธกาล มาใช้สอนจริยธรรมศึกษา ในระดับประถมศึกษา พบว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนประยุกต์จากวิธีสอนสมัยพุทธกาล ซึ่งได้แก่

วิธีสอนแบบบรรยาย อุบมาอุปไมย ธรรมสากัจจา ปุจฉาวิสัชนา และ ไตรสิกขา มีการเรียนรู้โดย
 มัชฌิมเลชคณิตจะแน่นหลังสอนสูงขึ้นกว่าก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัม
 พันธ์ทางการเรียนที่เรียนจากวิธีสอนประยุกต์จากวิธีสอน สมัยพุทธกาลดีกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธี
 สอนปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนค่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนทั้ง
 สองกลุ่มตามความนึกเห็นของครู ไม่แตกต่างกันที่ระดับ .05 (ประคิษฐ์ พรหมเสนา 2523 : งจ)

ปัญญา นิวเนือก ได้เปรียบเทียบผลการสอนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องความรู้
 เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ จริยธรรม โดยใช้บทเรียนโมเดลกับการสอน
 ปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อพุทธศาสนา ของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มสูงขึ้น
 โดยกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ปัญญา นิวเนือก 2523 :
 57 - 58)

คุณหญิง สีตลวรารักษ์ ได้ศึกษาการเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขา และธรรมสากัจจา
 ในการสอนเบญจศีล และธรรมาศรรวมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการ
 เรียนของนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบ ธรรมสากัจจา สูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบ ไตรสิกขา
 ส่วนการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมนั้น นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบ ไตรสิกขา
 คะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบ ธรรมสากัจจา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
 (คุณหญิง สีตลวรารักษ์ 2524 : 67 - 68)

วีระพงษ์ คุณฉฉิ ได้ศึกษาผลของการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจและวิธีสอน
 ตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้น
 มัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องจริยธรรมทั้งสองกลุ่ม ภายหลัง
 การทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่ม
 ควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทัศนคติต่อวิธีสอนของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่าง
 กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีทัศนคติต่อวิธีสอนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการ
 ทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (วีระพงษ์ คุณฉฉิ 2526 : 57)

สมชาย สิงห์พันธ์ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเอง ในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีสอนแบบ ซินคิเคท และการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา สังคมศึกษาของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความมีวินัยในตนเองของกลุ่มทดลองก่อนการเรียนและหลังการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความมีวินัยในตนเองของทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สมชาย สิงห์พันธ์ 2527 : บทคัดย่อ)

พิชาญ์ ส่าอวงศรี ได้ทดลองสอนจริยศึกษาด้วยวิธีสอนแบบ ซินคิเคทในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองซึ่งเรียนโดยวิธีสอนแบบ ซินคิเคท กับกลุ่มควบคุมซึ่งเรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีทัศนคติเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิชาญ์ ส่าอวงศรี 2527 : 97 - 98)

พัชรา บุญลาโภ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วยบทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์กับการสอนตามคู่มือแนวการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา พบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนที่เรียนจริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมนั้นพบว่า หลังการทดลองมีความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่อง จริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 (พัชรา บุญลาโภ 2529 : 71 - 72)

นิภาพรรณ แดงโรจน์ ได้ศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบ ไตรสิกขา

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 .05 ตามลำดับ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (นิภาพรรณ แดงโรจน์ 2530 : บทคัดย่อ)

เขาวภา ประคองศิลป์ ได้ทำการศึกษา การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ ความเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนา (สัมมาทิฐิ) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการสอนแบบ ปุจฉา วิสัชนา การสอนแบบไตรสิกขา และการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การสอนแบบ ปุจฉาวิสัชนา กับการสอนแบบ ไตรสิกขา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนา ของนักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การสอนแบบปุจฉาวิสัชนา กับการสอน ตามคู่มือครู มีความเห็นชอบตามหลักพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (เขาวภา ประคองศิลป์ 2530 : บทคัดย่อ)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศ

ฉกาจ ช่วยโต ได้ศึกษาผลการฝึกอบรมตามโครงการอบรมจริยศึกษา สำหรับนักศึกษา วิทยาลัยครูสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้าอบรมมีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงขึ้นกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการอบรม ผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำอยู่เดิม มีทัศนคติให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมากกว่าผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงอยู่เดิม และมีแนวโน้มว่าผู้ที่มีทัศนคติเชิงจริยธรรมที่ต่ำอยู่เดิม จะมีทัศนคติมากกว่าผู้ที่มีอยู่มากอยู่เดิม แต่ไม่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย รักมาก การใช้เหตุผลน้อย การใช้เหตุผลมาก ความสามารถในการเรียนสูงและต่ำ ทัศนคติต่อโครงการดีและไม่ดี ทั้งหมด

ไม่พบว่าจะเกี่ยวข้องกับผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรม ให้มีพัฒนาการด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม หรือมีทัศนคติเชิงจริยธรรม แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดแต่อย่างใด (ฉกาจ ชวยโต 2521 : 125)

สุริยา เหมทะศิลป์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับสติปัญญาและการยอมรับตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้นผลการศึกษาพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระดับสติปัญญาและการยอมรับตนเองนั้นมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อหาความสัมพันธ์กันเป็นคู่ ๆ พบว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการยอมรับตนเองมีความสัมพันธ์กัน แต่การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับสติปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนั้น การยอมรับตนเอง กับระดับสติปัญญาก็ไม่มีความสัมพันธ์กันด้วย (สุริยา เหมทะศิลป์ 2521 : 44)

วิเชียร ทองนุช ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 4 ปีที่ 5 ซึ่งมีอายุระหว่าง 9 - 12 ปี ทั้งในเมืองและในชนบท ผลปรากฏว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เด็กอายุ 11 - 12 ปี มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กอายุ 9 - 10 ปี ถ้าคิดเป็นชั้นเรียน พบว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 5 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (วิเชียร ทองนุช 2521 : 117)

บัณฑูร แก้วส่อง (บัณฑูร แก้วส่อง 2522 : 61 - 65) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมนักเรียนในระดับอายุ 13 - 18 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 300 คน พบว่าเด็กวัยรุ่นมีระดับพัฒนาการสูงขึ้นตามอายุ และในปีเดียวกัน เคช วิโย (เคช วิโย 2522 : 47 - 56) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับเด็กชั้นประถมปีที่ 1 - 6 ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 180 คน พบว่าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมพัฒนาขึ้นตามระดับชั้นเรียน และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันจะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน โดยเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงสุด และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

โกศล มีคุณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิจัยเชิงทดลองปฏิกิริยาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและทักษะในการสวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรมและฝึกสวมบทบาทมีลักษณะที่ฝึกนี้สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างเด่นชัด โดยกลุ่มที่ได้รับการฝึกสองด้านให้ผลเท่าเทียมกับกลุ่มฝึกด้านเดียว เมื่อพิจารณาลักษณะของบุคคล ประกอบการฝึกพบว่า ผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสมิ์สนุนมาก มีคะแนนการสวมบทบาทหลังฝึกสูงกว่าผู้ได้รับการอบรมแบบรักสมิ์สนุนน้อย ส่วนผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลมาก ผู้มีการคิดแบบเอกนัยสูง และผู้มีการสวมบทบาทสูง เป็นผู้มีคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้มีลักษณะตรงข้าม

นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานสำคัญที่แสดงว่า ความสามารถในการสวมบทบาทเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล คือก่อนฝึกพบว่าผู้ที่มีความสามารถในการสวมบทบาทสูงมาแต่เดิมนั้น เป็นผู้มีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงด้วย และยังพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกสวมบทบาทอย่างเดียวนั้น ในภายหลังมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกนี้

นอกจากนั้นการวิจัยนี้ยังพบว่า มีตัวแปรที่ใช้ในการทำนายความสามารถในการสวมบทบาทและคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการฝึกได้คือ ตัวแปรสำคัญที่ใช้ทำนายคะแนนความสามารถในการสวมบทบาทได้คือ ก็คือ การฝึก เพศ การคิดแบบเอกนัย การศึกษาของบิดา การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และอายุ ตัวแปรสำคัญที่ใช้ทำนายคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังฝึกได้คือ ระดับความสามารถในการสวมบทบาท การฝึก ถิ่นที่อยู่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรัก การคิดแบบเอกนัย การทำงานของมารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล (โกศล มีคุณ 2524 : บทคัดย่อ)

สมเดช สีแสง ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองสอนการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองพบว่า ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการสอน โดยให้หนังสือนิทานประกอบ สูงขึ้นกว่าก่อนสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับกลาง (ชั้น 3, ชั้น 4) ตามทฤษฎีของโคลเบอร์กและสูงกว่ากลุ่ม

ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 (สมเคช สีนสง 2525 : 59)

สกล เทียงแท้ ได้ศึกษาผลการใช้วิธีการปราชญ์ภูมิในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ในเด็กชั้นประถมปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมในโรงเรียนที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า การฝึกฝนโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีการปราชญ์ภูมิ นั้น สามารถทำให้ผู้เข้าเรียนการอบรม มีพัฒนาการในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า ผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างเชื่อมั่นใคร่สูง ทั้งที่ก่อนฝึกนั้นผู้ถูกฝึกทั้งสองกลุ่ม เริ่มโดยมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเท่าเทียมกัน (สกล เทียงแท้ 2525 : 103)

วรรณภา ศิริทวีพยากร ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ ผลการวิจัยปรากฏว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากเรียนด้วยวิธีแสดงบทบาทสมมติ และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนชาย และหญิง ไม่แตกต่างกัน (วรรณภา ศิริทวีพยากร 2527 : 45 - 47)

งานวิจัยเกี่ยวกับการวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในต่างประเทศ

ทูเรียล (Turiel, 1966 : 611 - 618) ได้วัดระดับจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นแล้วให้เด็กแสดงเป็นบุคคลในเรื่องซึ่งมีปัญหาและไปขอคำแนะนำจากเพื่อนสองคน เพื่อนทั้งสองคนแนะนำเด็กไปคนละทาง โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นเดียวกัน เด็กบางคนจะได้รับฟังคำแนะนำที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนเพียงหนึ่งขั้น บางคนจะได้รับฟังคำแนะนำที่สูงกว่าระดับจริยธรรมของตนถึงสองขั้น บางคนได้รับการแนะนำที่ต่ำกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้น เด็กบางคนไม่ได้รับประสบการณ์ดังกล่าวเลย หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์เด็กทุกคนจะถูกวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับคำแนะนำประเภทที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้นนั้น มีพัฒนาการทางจริยธรรมมากที่สุดและเป็นลักษณะพัฒนาการที่สามารถแผ่ขยายไปยังปัญหาอื่นได้ด้วย

เลอเฟอจี และ วาโลชิน (Lefurgy and Waloshin. 1969 : 104 - 110) ได้ทดลองยกระดับจิตใจของเด็กโดยใช้กลุ่มเพื่อนคือให้เด็กที่ทดลองรับฟังเหตุผลจากเพื่อน ๆ ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่เพื่อน ๆ เสนอนั้นมีอิทธิพลอย่างรุนแรงถึงขั้นสามารถเพิ่มหรือลดขั้นการพัฒนาจริยธรรมได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทนวัดได้หลังจากการฝึก 100 วัน และความคงทนในการเปลี่ยนแปลงระดับจริยธรรมที่สูงขึ้นมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เป็นขั้นต่ำกว่า

เรสต์ (Rest. 1969 : 225 - 252) ได้วิจัยเกี่ยวกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับเด็กอายุระหว่าง 10 - 14 ปี และได้ผลเช่นเดียวกับ ทูเรียล นอกจากนั้น เรสต์ พบว่าเด็กจะชอบเหตุผลที่เหนือกว่าที่เขาใช้อยู่ มากกว่า เหตุผลขั้นต่ำที่เขาใช้อยู่ และเด็กจะทำความเข้าใจกับเหตุผลที่เหนือกว่า 2 ขั้น โค้ยากที่สุด รองลงมาคือเหตุผลที่เหนือกว่า 1 ขั้น ส่วนเหตุผลที่ต่ำกว่า 1 ขั้น เด็กจะทำความเข้าใจได้อย่างดี

เซลแมน และ ลิเบอร์แมน (Selman and Liberman. 1975 : 712 - 716) ได้ทดลองใช้ฟิล์มสกริปที่มีเสียงประกอบในการเสนอเรื่องราวในการสอนร่วมกับการอภิปรายปัญหาจริยธรรมกับเด็กนักเรียนเกรด 2 พบว่า มีผลในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นกว่าการไม่ใช้ฟิล์มสกริป นั่นก็คือ การใช้สื่อช่วยเสนอเรื่องราวปัญหาให้เด็กเข้าใจง่ายขึ้นเป็นสาเหตุช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมได้ และนับว่าจำเป็นสำหรับการสอนจริยธรรมในระดับประถมศึกษา

บิสกิน และ ฮอสกินสัน (Biskin and Hoskinson. 1977 : 407 - 415) ได้ทดลองสอนจริยธรรมโดยใช้วิธีการจัดโครงการอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมที่คัดลอกจากวรรณคดีและการอ่านเรื่องราว โดยใช้นักเรียนในระดับ 4 - 5 แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแล้ววัดจริยธรรมตามวิธีของโคลเบอร์ก จากนั้นก็ทดลองโดยกลุ่มทดลองมีการจัดโครงสร้างการอภิปรายอย่างเป็นระบบ ครูใช้ถาม 3 แบบ คือ คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ที่ความ การประเมิน เพื่อยั่วยุให้ผู้เรียนสมมุติบทบาทของตนลงไป ส่วนกลุ่มควบคุมปล่อยให้มีการอภิปรายเป็นไปตามยถากรรม จากนั้นทดลองระดับจริยธรรมในตอนหลัง ผลวิจัยพบว่า การอภิปรายอย่างเป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนให้อยู่ในบทบาทในท้องเรื่องสามารถเปลี่ยนการตัดสินใจจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

นั่นหมายความว่าผู้สอนสามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้โดยให้เด็กได้มีโอกาสอยู่ในสถานการณ์ของสังคมที่ทำให้เขาต้องกระทำบทบาทต่าง ๆ กันมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่กล่าวมาข้างต้นได้ใช้วิธีการหลาย ๆ อย่าง เช่น การอภิปราย แม่แบบ กลุ่มเพื่อน การแสดงบทบาทสมมุติ การให้ทาน การฝึกอบรมจริยศึกษา เพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมตามหลักของโคลเบอร์ก การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ใช้การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และต้องการศึกษาว่าการสอนด้วยวิธีดังกล่าวจะสามารถพัฒนา ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้เพียงใด

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการแตกต่างกัน
2. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ แตกต่างกัน
3. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้ากระทำตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
2. แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและวิธีสร้างเครื่องมือ
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 10 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 500 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 80 คน โดยวิธีการเลือกดังนี้

1. เลือกห้องเรียน 2 ห้องเรียนจาก 10 ห้องเรียนโดยการจับฉลาก
2. นำนักเรียนทั้งสองห้องเรียน จำนวน 80 คน มาคละกั้น แล้วจับฉลากเพื่อสุ่มเข้ากลุ่ม 2 กลุ่ม ๆ ละ 40 คน
3. จับฉลากอีกครั้งเพื่อเลือกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน สอนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน สอนด้วยการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย แบบ Randomized Control - Group Pretest-Posttest Design (ดู สายยศ และ อังคนา สายยศ 2528 : 216) ซึ่งมีลักษณะของแบบแผนการทดลองตามตาราง ดังนี้

ตาราง 3 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T ₁	X	T ₂
CR	T ₁	-	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

- X แทน การจัดการกระทำ (Treatment)
- R แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
- E แทน กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
- C แทน กลุ่มควบคุม (Control Group)
- T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)
- T₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ผู้วิจัยทดสอบนักเรียนทุกคนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส่วนที่ว่าด้วยจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แล้วบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนสอบก่อนเรียน สำหรับทำการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ดำเนินการสอน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้เนื้อหาเดียวกันในระยะเวลาการทดลองเท่ากัน คือ 14 คาบ ๆ ละ 50 นาที
3. หลังจากจบการเรียนเนื้อหาทั้งหมดแล้ว ให้นักเรียนทุกคนทำการทดสอบด้วยข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนที่ว่าด้วยจริยธรรม และแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและวิธีสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. แผนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
2. แผนการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

1. การสร้างแผนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

1.1 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไป ของวิชาสังคมศึกษาในส่วนที่ว่าด้วยจริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521

1.2 ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาที่จะนำมาสร้างชุดการสอนสำหรับการทดลองจากเนื้อหาจริยธรรมในหลักสูตรสังคมศึกษาเรื่อง ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์

สุจริต ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูทศเวที ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรณีตัวอย่าง

1.3 กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไป

1.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

1.5 สร้างแผนการสอน 14 คาบ

1.6 นำแผนการสอนที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง

1.7 นำแผนการสอนในข้อ 1.6 ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อความมั่นใจในความเข้าใจคำสั่ง และวิธีการหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. แผนการเรียนการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

ผู้วิจัยสร้างแผนการเรียนการสอนเนื้อหาจริยธรรมตามแนวการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา ส่วนที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับกลุ่มควบคุม

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบที่ดี จากหนังสือเทคนิคการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (สมบูรณ์ ชิตพงศ์ 2523 : 1 - 116) และเทคนิคการเขียนข้อสอบของ ขวาล แพร่ทกุล (ขวาล แพร่ทกุล 2520 : 1 - 40)

3.2 ทำการวิเคราะห์หลักสูตร วิชาสังคมศึกษาส่วนที่ว่าด้วยจริยธรรม เรื่องความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูทศเวที เพื่อหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ตามวิธีการของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (สมบูรณ์ ชิตพงศ์ 2523 : 26 - 43) ผลจากการวิเคราะห์ จึงทำเป็นตารางวิเคราะห์รายวิชา สำหรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่า จะต้องวัดพฤติกรรมในเนื้อหาอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนตามเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยยึดเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ข้อสอบที่สร้างขึ้นเป็นแบบปรนัยชนิด 5 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน จำนวน 60 ข้อ

3.4 นำแบบทดสอบที่สร้างตามเกณฑ์วิเคราะห์หลักสูตรไปทดลองกับนักเรียน
ที่เคยเรียนบทเรียนนี้มาแล้ว เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ

3.5 นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด
หรือข้อที่ไม่ได้ทำ หรือข้อที่ตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน เมื่อตรวจและรวมคะแนน
แบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหาความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก
(r) ของข้อสอบแต่ละข้อใช้เทคนิค 27 % เปิดตารางของ จุง เทห์ ฟาน (Fan. 1952 :
3 - 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) ระหว่าง .20 - .80 และมี
ค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ 2528 :
186)

3.6 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
โดยใช้สูตร KR - 20 ของคูเกอร์ วิซาร์คสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ
2528 : 186)

4. แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้
แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ ควง เกียน พันธุมนาวิน (ควง เกียน พันธุมนาวิน
2524 : 206 - 213) เป็นแนวทางในการสร้าง โดยใช้วิธีการสร้างคำถามเป็น สถานการณ์
ขัดแย้งทางค่านิยมจริยธรรม 30 เรื่อง ในแต่ละเรื่องจะลงท้ายด้วยปัญหาหรือคำถามที่ต้องการ
ให้ตอบ ซึ่งในการตอบผู้ตอบจะต้องคิดตัดสินใจและให้เหตุผลว่า ถ้าเขาเป็นบุคคลในเรื่อง
เขาควรตัดสินใจอย่างไรและมีเหตุผลอย่างไรที่เขาตัดสินใจอย่างนั้น โดยแบบสอบถามวัด
เหตุผลเชิงจริยธรรมนี้ ควง เกียน พันธุมนาวิน ได้สร้างไว้แล้ว จำนวน 15 ข้อ ผู้วิจัย
สร้างเพิ่มอีกจำนวน 10 ข้อ เพื่อใช้ในการทดลองครั้งนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักเกณฑ์การสร้างแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จาก
งานวิจัยของ ควง เกียน พันธุมนาวิน (ควง เกียน พันธุมนาวิน 2524 : 206 - 213)
และของ โกศล มีคุณ (โกศล มีคุณ 2524 : 106)

2. แปลคุณลักษณะทางจริยธรรม เรื่องความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที เป็นพฤติกรรม

3. สร้างแบบสอบถามวัดโดยอาศัยวิธีการ สร้างคำถามที่เป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางค่านิยมจริยธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการสร้างสถานการณ์ ดังนี้

3.1 เป็นสถานการณ์ทั่วไปที่เด็กนักเรียนมีโอกาสประสบในชีวิตประจำวัน

3.2 เป็นสถานการณ์ที่นักเรียนมีโอกาสได้กระทำจริง

3.3 เป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ คุณลักษณะทางจริยธรรมที่กำลังศึกษา

3.4 เป็นสถานการณ์ที่ค่อนข้างคลุมเครือในการตัดสินใจของผู้ตอบ

3.5 คำถามแต่ละข้อใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เหมาะสมกับความสามารถของผู้ตอบ

4. การหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) ผู้วิจัยนำแบบวัด การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่สร้างจำนวน 30 ข้อไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบว่า สถานการณ์นั้น สามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการหรือไม่

5. นำแบบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทองจำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจคำถาม ภาษา เวลาที่ใช้ตอบเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. นำข้อที่ได้จากการทดลองใช้ ไปให้ประธานกรรมการ และกรรมการควบคุมวินัย-นิเทศพิจารณาประกอบการแก้ไข ปรับปรุง แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

7. นำแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปทดลองกับนักเรียนจำนวน 100 คน ของโรงเรียนบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี นำมาตรวจให้คะแนนวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ $t - test$ แบ่งกลุ่มสูง 25 เปอร์เซนต์ กลุ่มต่ำ 25 เปอร์เซนต์ เปรียบเทียบกันแล้ว คัดเฉพาะข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูง คือมีค่า ตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไปเอาไว้ใช้จำนวน 25 ข้อ

8. หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้สูตร

Alpha - Coefficient (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ 2528 : 170 - 172)

9. การตรวจค่าคอมของแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ใช้การตัดสินใจตาม ขั้นตอนทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก คือ ถ้าอยู่ในขั้นที่ 1 ได้คะแนน 1 คะแนน ถ้าอยู่ในขั้นที่ 6 ได้ 6

คะแนน แต่ละข้อมีคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 6 คะแนน จากนั้นนำคะแนนของทุกข้อมารวมกันเป็นคะแนนแสดงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของแต่ละคน เพื่อใช้ในการตัดสินว่าผู้ใดจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นใด ดังนี้ (สมเดช สีแสง 2525 : 47 อ้างอิงมาจาก สุเชษฐ์ มา-เหรัมย์ 2519)

คะแนน 25 - 37	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 1
คะแนน 38 - 62	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 2
คะแนน 63 - 87	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3
คะแนน 88 - 112	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4
คะแนน 113 - 137	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 5
คะแนน 138 - 150	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 6

ตัวอย่าง แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

(อ) ถ้าหน่วยแพทย์และพยาบาลเคลื่อนที่มาขอรับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ร่วมในการบริจาคโลหิต เพราะ

- _____ เป็นการเสียสละที่ไ้ด้อยไม่คุ้มค่า
- _____ เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่ต้องรักษาสุขภาพของตัวเอง
- _____ ข้าพเจ้ากลัวว่าจะรู้สึกเจ็บและเมื่อบริจาคโลหิตแล้วจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ
- _____ ติดโรคง่าย
- _____ บุคคลไม่จำเป็นจะต้องละอายใจตนเองเมื่อไม่ได้บริจาคโลหิต เพราะการทำ
- _____ ความดีนั้นทำได้หลายทาง
- _____ ข้าพเจ้าไม่กลัวเพื่อน ๆ จะหาว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะมีเพื่อนข้าพเจ้า
- _____ หลายคนที่ยังไม่ยอมบริจาคโลหิต
- _____ คนที่ไม่บริจาคโลหิต เพราะมีเหตุผลอันสมควรยอมไม่ทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองลดลง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่าง กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้
t-test แบบ Independent Score
2. เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุมโดยใช้ t - test แบบ Independent Group

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน

1. หาค่าคะแนนเฉลี่ยคำนวณจากสูตร (อังคณา สายยศ 2528 : 59 -

62)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทนคะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทนคะแนนรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. หาค่าความแปรปรวนของคะแนน คำนวณจากสูตร (อังคณา สายยศ

2528 : 63)

$$S^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ S^2 แทนความแปรปรวนของคะแนน

$\sum X$ แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum X^2$ แทนผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

N แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่ม

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คำนวณ
จากสูตร KR -20 (ลิวันและอังคณา สายยศ 2528 : 168 - 170)

$$r_{tt} = \frac{N}{N-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ r_{tt} แทนความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

N แทนจำนวนข้อของเครื่องมือ

P แทนสัดส่วนของผู้ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ = $\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$

q แทนสัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่ง ๆ หรือ คือ

S_t^2 แทนคะแนนความแปรปรวนของแบบวัดทั้งหมด

4. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้สูตร

α - Coefficient (Mehrens and Lehmann. 1978 : 99)

$$\alpha = \frac{N}{N-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ α แทนค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

$\sum S_i^2$ แทนผลรวมของค่าความแปรปรวนของคะแนนของแบบวัดแต่ละข้อ

S_t^2 แทนความแปรปรวนของแบบวัดทั้งหมด

N แทนจำนวนข้อของแบบวัด

5. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานข้อ 1, 2, ใช้สูตร t - test

(Ferguson. 1971 : 152)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)s_1^2 + (n_2 - 1)s_2^2}{n_1 + n_2 - 2} \left[\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right]}}$$

เมื่อ $\bar{X}_1$ แทนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1
 $\bar{X}_2$ แทนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 2
 s_1^2 แทนความแปรปรวนของกลุ่มที่ 1
 s_2^2 แทนความแปรปรวนของกลุ่มที่ 2
 n_1 แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่มที่ 1
 n_2 แทนจำนวนนักเรียนในกลุ่มที่ 2

$$\text{มี } df = n_1 + n_2 - 2$$

6. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ใช้สูตร $t - \text{test}$

($t - \text{Dependent}$) (อังกฤษ สายยศ 2528 : 87)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n - 1}}}$$

เมื่อ D เป็นความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
 n เป็นจำนวนคู่

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการอ่านผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้ให้ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลดังนี้

N	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ยของ คะแนน
S^2	แทน ความแปรปรวนของ คะแนน
$\bar{X}_{T_1}$	แทน คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{T_2}$	แทน คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง
D	แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
t	แทน อัตราส่วนนัยสำคัญทางสถิติ
df	แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำตามลำดับดังนี้

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
2. เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
3. เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละจุดมุ่งหมายดังนี้

1. จุดมุ่งหมายที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการนั้นมีสมมติฐานที่ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ปรากฏผล ดังตาราง 4

ตาราง 4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S^2	t
การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	40	23.15	7.52	6.14**
การสอนตามคู่มือครู	40	18.42	16.14	

$$^{**}t_{.01}(df = 60) = 2.660$$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากตาราง 4 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 2 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีสมมติฐานว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ แตกต่างกัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดสอบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมปรากฏผล ดังตาราง 5

ตาราง 5 เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S^2	t
การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์	40	123.83	143.02	2.52*
การสอนตามคู่มือครู	40	117.33	123.40	

$$* t_{.05} (df = 60) = 2.000$$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากตาราง 5 แสดงว่า - ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองของกลุ่มการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 3 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก่อนและหลังเรียน มีสมมติฐานว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังตาราง 6

ตาราง 6 การเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มที่สอนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	SD	SD^2	t
กลุ่มทดลอง	40	110.40	123.83	537	14663	6.14 ^{**}

$$^{**} t_{.01}(df = 40) = 2.423$$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 6 แสดงว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มที่สอนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่ากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนและผลการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก่อนและหลังเรียน

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการแตกต่างกัน
2. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ แตกต่างกัน
3. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 10 ห้องเรียน จำนวน 500 คน

กลุ่มตัวอย่าง สุ่มจากประชากร 10 ห้องเรียน มา 2 ห้องเรียน จำนวน 80 คน โดยวิธีจับฉลากแล้วละกัน จับฉลากอีกครั้งหนึ่ง เพื่อกำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทดลอง สอนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มควบคุม สอนด้วยการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ใช้เวลาทดลองทั้งสิ้น 6 สัปดาห์

ทดลองสอนกลุ่มละ 14 คาบ สัปดาห์ละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนที่ห้าด้วยเรื่องจริยธรรม

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาเรื่องความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูตกเวที เป็นแบบปรนัยชนิด 5 ทัวเลือก จำนวน 35 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .7956 มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .21 - .76 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .21 - .72

3.3 แบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ คงเคื่อน พันธุมนาวิน เป็นแนวทางในการสร้าง เป็นข้อสอบปรนัยชนิด 6 ทัวเลือก จำนวน 25 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .8424 และค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 2.04 - 5.33

4. การดำเนินการทดลอง

4.1 การทดสอบก่อนสอน ให้นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและตอบแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

4.2 ทำการสอนนักเรียนกลุ่มทดลองด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สอนนักเรียนกลุ่มควบคุมด้วยการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ

4.3 หลังจากทดลองสอนจบทุกเนื้อหาแล้วให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและตอบแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง

4.4 ตรวจผลการทดสอบแล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง แล้วทดสอบหาค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t-test แบบ Independent Group

2. เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง แล้วทดสอบหาค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t-test แบบ Independent Group

3. เปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ t-test แบบ t-Dependent

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการทดลองปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมเกียรติ สุริยะกุล (สมเกียรติ สุริยะกุล 2527 : 61) ที่พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สาเหตุที่การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้อาจมีผลสืบเนื่องมาจาก

1.1 การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของตน และเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากมีการวิเคราะห์กระบวนการในการทำงาน และวิเคราะห์กรณีตัวอย่างที่เป็นสถานการณ์ใกล้เคียงเพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติของตนเองอย่างเหมาะสม

1.2 การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นการสอนที่มีกิจกรรมหลายอย่าง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ใ้ใช้ เกม กรณีตัวอย่าง การอภิปรายกลุ่ม และการแสดงบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมในการเรียนการสอน จึงทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความกระตือรือร้นที่

จะเรียน เรียนด้วยความสนุกสนาน ซึ่ง พูนสุข บุญสวัสดิ์ (พูนสุข บุญสวัสดิ์ 2525 : 81) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นเกมไว้ว่า ช่วยให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถ ความคิดและคุณธรรมในจิตใจของตน นักเรียนเกิดอารมณ์สนุกสนานขึ้นทันที และเกิดการคิด วิเคราะห์ตามไปด้วย จึงทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียนจริยธรรม และที่สำคัญเกม ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบการสอนนั้นสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นเกม ให้สอดคล้องกับ เนื้อหาจริยธรรมที่กำลังสอนอยู่ด้วย

1.3 การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียน ศึกษาจากกรณีตัวอย่าง ซึ่งเป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณธรรมที่ของการสอน นักเรียนจะปฏิบัติงานร่วมกัน โดยการอภิปรายกลุ่มแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นทัศนคติ ค่านิยมกันและกัน จากนั้นจึงสรุปเป็นมติของกลุ่ม การร่วมกันทำกิจกรรม ดังกล่าว ผู้เรียนจึงสามารถค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง การค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเอง นั้นผู้เรียนจะจดจำได้ดี มีความหมายต่อผู้เรียน และมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้จากการบอกเล่าจากผู้อื่น

1.4 การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ เนื้อหา และความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองสามารถประเมินผลการเรียนรู้ และนำความรู้ที่ได้รับรวบรวม เป็นหมวดหมู่ และเป็นกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมกับตนเอง ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลิกภาพ พฤติกรรม ตลอดจนเสริมสร้างแนวคิด และค่านิยมของตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นสนใจอยาก จะเรียน

จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้การ เรียนรู้จากการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการเรียนที่นักเรียนเคยเรียนมา

2. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

จากผลการทดลองปรากฏว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 แสดงว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนด้วย

การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สกล เทียงแท้ (สกล เทียงแท้ 2525 : 103) ได้ศึกษาผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การฝึกฝน การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่ม สามารถทำให้นักเรียนที่ได้รับการฝึกมีพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างเชื่อมั่นได้สูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณา ศิริทรัพย์ากร (วรณา ศิริทรัพย์ากร 2527 : 45) ได้ศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติผลการวิจัยพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางหลังจากที่เรียนด้วยวิธีแสดงบทบาทสมมติ

สาเหตุที่ทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าการสอนตามคู่มือครู อาจมีผลสืบเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น วิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมต่าง ๆ ทำให้รู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ได้แก่ เกม บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่มย่อย การศึกษากรณีตัวอย่างที่เป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับวิธียกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของ คงเคื่อน พันธุมนาวิน (คงเคื่อน พันธุมนาวิน 2524 : 63 - 70) ซึ่งเขียนไว้ในตำราจิตวิทยาจริยธรรมดังนี้

2.1 การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนทำให้เกิดการคล้อยตาม จากกิจกรรมการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งจะเน้นกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่ม ตั้งแต่การเล่นและอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ที่ขัดแย้งทางจริยธรรม การอภิปรายแสดงความคิดเห็นของนักเรียนหากผู้ใดมีเหตุผลที่ดีกว่าก็จะใช้เหตุผลนั้นเป็นข้อสรุป ของกลุ่ม ซึ่งทุกคนยอมรับ และอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนี้เอง ทำให้ผู้ที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำกว่าคล้อยตามผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าตนและสอดคล้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของ โคลเบอร์ก ที่ว่า เด็กอายุระหว่าง 10 - 13 ปี จะมีขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้น

การทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ค่ายเหตุนี้เองเพื่อน จึงมีอิทธิพลในการยกระดับจิตใจของเด็กวัยรุ่น ซึ่งวัยรุ่นมักจะยึดถือเพื่อนแบบอย่างและคล้ายคลึงลักษณะต่าง ๆ ของเพื่อนไปได้โดยง่าย และสอดคล้องกับงานวิจัยของเลอเฟอร์จีและวัลโลชิน (ทวงเคียน พันธมนาวิน 2524 . 67 อ้างอิงมาจาก Lefurgy and Waloshin) โดยการให้เด็กชายและเด็กหญิงได้รับฟังเหตุผลของเพื่อน ๆ ผู้แสดงเหตุผลสูงหรือต่ำกว่าระดับจริยธรรมของวัยรุ่นผู้นั้นหนึ่งชั้น ผลปรากฏว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลรุนแรงมาก สามารถทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดชั้นการพัฒนาทางจริยธรรมได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทน วัดพบได้หลังจากการฝึก 100 วัน แต่การเปลี่ยนจริยธรรมเป็นชั้นที่สูงขึ้นกว่าเดิม มีผลคงทนมากกว่าการเปลี่ยนจริยธรรมเป็นชั้นที่ต่ำกว่าเดิม

และจากกิจกรรมการอภิปรายกลุ่มและการวิเคราะห์เนื้อหา เมื่อผู้เรียนได้รับฟังการให้เหตุผลที่เหนือกว่าเหตุผลที่ผู้เรียนมีอยู่ เมื่อผู้เรียนได้รับฟังเหตุผลใหม่ จะนำมาเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตนเอง ซึ่งการเปรียบเทียบนี้ ผู้เรียนจะเกิดการรู้ที่ขัดแย้งกัน หรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดขึ้น ความไม่สมดุลนี้จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นใหม่ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และยอมรับเหตุผลในชั้นที่สูงกว่าชั้นของตนได้ การอภิปรายกลุ่มจึงเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียน

2.2 การให้แสดงบทบาทเกี่ยวกับจริยธรรม การสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีกิจกรรมให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติด้วย ซึ่งจากการที่นักเรียนรู้สวามิภพาของผู้อื่น นอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่ แล้วให้แสดงบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม การแสดงบทบาทสมมตินั้น เท่ากับเอาทัศนคติของคนอื่น การรับรู้ในแนวคิด และความรู้สึกของผู้อื่นจึงทำให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งการแสดงบทบาทสมมติก็มีอิทธิพลทำให้ พัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น

การที่จะสอนให้นักเรียนสามารถคิดหาเหตุผลตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมถูกต้องด้วยตนเองนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายนัก เพราะเด็กจะต้องอาศัยประสบการณ์พื้นฐานความรู้เดิมการอบรมเลี้ยงดู การที่จะให้เด็กรู้จักการคิดหาเหตุผล และการตัดสินใจอย่างถูกต้องนั้น ย่อมต้องอาศัยกิจกรรมการ เรียนการสอนที่เอื้อต่อการรู้จักคิด

ทัศนใจการเรียนรู้และการค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้นนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จึงมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนและหลังการทดลอง

จากผลการทดลองปรากฏว่า ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 สำหรับเหตุผลที่ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองนั้นมีเหตุผลทั้งใดกล่าวมาแล้วในสมมติฐานข้อที่ 2 และอาจมีผลสืบเนื่องมาจาก

3.1 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีอายุระหว่าง 12 - 13 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มสนใจและสามารถปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคม สามารถรู้จักคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง ได้ ซึ่งผลการทดลองคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ระหว่างขั้นที่ 3 - 4 คือ หลักการทำตามที่ยุอื่นเห็นชอบ และหลักการทำตามหน้าที่ทางสังคมผลดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กที่ว่าเด็กที่มีอายุระหว่าง 11 - 13 ปี จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับกลางคือระดับตามกฎเกณฑ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เคช วิโย (เคช วิโย 2522 : 68) ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามหัวข้อจริยศึกษา ในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะสามารถพัฒนาขึ้นตามอายุและลำดับชั้นเรียนได้

หลังจากที่สอนด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้คะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นเป็นขั้นที่ 5 คือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา แสดงว่าการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976 : 32)

ที่กล่าวว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอายุระหว่าง 11 - 13 ปี จะมีชั้นทางจริยธรรม อยู่ในระดับตามกฎเกณฑ์ และสามารถพัฒนาไปสู่ขั้นที่เหนือกว่าที่นักเรียนเคยใช้อยู่ 1 - 2 ชั้น ถ้าได้รับการส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้ได้ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ครูผู้สอน ควรตระหนักถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ว่าต้องการอะไรจากกิจกรรมนั้น ๆ เพราะการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามที่หลักสูตรต้องการนั้น จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ หรือเป็นกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ

การนำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ได้ ผลดีนั้น ผู้สอนต้องเข้าใจขั้นตอนในการสอน ควรดำเนินการสอนตามขั้นตอนในแผนการสอน และควรคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาที่จะสอน การควบคุมเวลาในการสอน และไม่ ควรสอนวิธีเดียวตลอด

1.2 การพัฒนาจริยธรรม ควรสอนให้นักเรียนรู้จักคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ด้วยการศึกษาจากกรณีตัวอย่างที่เป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะ ปัญหาทางจริยธรรมเกิดขึ้นเพราะการที่คนหรือค่านิยมทั้งทั้งสองตัวขึ้นไปมาขัดแย้งกัน เช่น การหาความหนักกับความถูกต้องกฎเกณฑ์ เมื่อขัดแย้งกันก็จะเกิดปัญหาทันที ว่าจะต้อง คิดตัดสินใจเลือกเอาข้างใดข้างหนึ่ง ดังนั้นการสอนให้ผู้เรียนรู้จักเลือกตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักในการตัดสินใจ และหลักในการตัดสินใจนี้เรียกว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคล เบอร์ก จึงเป็นสิ่งที่ควรมีการปลูกฝังให้เกิดขึ้นใน ตัวผู้เรียน

1.3 ด้านการเรียนการสอน ควรนำการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มาปรับใช้กับการสอนในรายวิชาอื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนจริยธรรม

1.4 สถาบันหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครูอาจารย์ ควรให้การรู้และฝึกอบรมให้ครูอาจารย์มีความรู้และทักษะกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน แทนที่จะใช้ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว เพราะการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ นอกจากจะเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียนแล้ว ยังเป็นการช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในตนเอง เข้าใจผู้อื่น ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ข้อสังเกตให้ผู้วิจัยพบขณะทำการทดลองแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

2.1 การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น การเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน เป็นสิ่งที่ครูจะต้องสร้างให้เกิดขึ้น เช่น บุคลิกภาพ การใช้ภาษา การควบคุมอารมณ์ และการควบคุมชั้นเรียน

2.2 ความเข้าใจในหลักและทฤษฎีการสอนของวิธีสอนแต่ละแบบ ผู้สอนต้องทำความเข้าใจและได้รับการฝึกทักษะทางการสอน มาเป็นอย่างดี จึงจะสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.3 การเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผู้สอนจำเป็นต้องชี้แจงวิธีการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจ เพื่อให้การสอนดำเนินไปได้ด้วยดี ทักษะที่จำเป็นในการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และควรได้รับการฝึกฝนได้แก่ ทักษะการอภิปราย ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการค้นคว้า ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม ทักษะการนำเสนอ ทักษะเหล่านี้มีความจำเป็นที่ใช้ในการเรียนการสอนและการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้เรียนจะรู้จักมีการวางแผน ในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักยอมรับซึ่งกันและกัน

2.4 กิจกรรมที่ใช้ในการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่เป็นที่ชื่นชอบของนักเรียนคือ เกม ดังนั้นผู้สอนควรเลือกเกมที่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการเล่นของนักเรียนให้สอดคล้องกับคุณธรรมต่าง ๆ ที่กำลังสอนอยู่ และครูต้องมีทักษะในการวิเคราะห์

รู้จักจดจำพฤติกรรมหรือคำพูดประเด็นต่าง ๆ ขณะเล่นเกม แล้วนำมาวิเคราะห์แยกแยะให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยเฉพาะการเน้นถึงการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เวลาที่ใช้ในการเล่นเกมไม่ควรเกิน 20 นาที จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน เอาใจใส่ต่อการทำกิจกรรม ตีใจเมื่อถึงชั่วโมงที่จะเรียนจริยธรรม สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การอภิปรายกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติก็เป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นที่น่าสนใจนอกเวลาที่เรียนจริยธรรม 2 คาบ จึงไม่เป็นที่น่าเบื่อ

2.5 การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน สถานที่ที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นในการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ดังนั้นห้องเรียนตามปกติจึงคับแคบเกินไป ประกอบกับจำนวนนักเรียนเป็นจำนวนมาก ขณะทำกิจกรรมอาจส่งเสียงดังรบกวนห้องข้างเคียงได้ สถานที่ที่เหมาะสมได้แก่ ห้องประชุม โรงอาหารหรือห้องเรียนเฉพาะที่สามารถเคลื่อนย้ายโต๊ะเก้าอี้ได้โดยสะดวก

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

3.1 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน หรือกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะพิเศษ เช่น กลุ่มตัวอย่างในสถานพินิจคุ้มครองเด็ก และพัฒนสถาน เป็นต้น

3.2 ตัวแปรที่น่าศึกษา ได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพ พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หัสนคติเชิงจริยธรรม ความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรม ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง เป็นต้น

3.3 ควรศึกษาและสร้างแบบฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มในระดับมัธยมศึกษา พร้อมกับสร้างแบบฝึกทักษะการทำงานกลุ่ม อย่างมีระเบียบแบบแผน

3.4 ควรศึกษาเนื้อหาจริยธรรมในค่านอื่น ๆ เช่น ความสามัคคี ความยุติธรรม การประหยัดคอดอม ความขยันหมั่นเพียร การเคารพกฎหมาย ว่าการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สามารถพัฒนาจริยธรรมเหล่านี้ได้หรือไม่

3.5 ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่

បរិយាយ

บรรณานุกรม

- ศิริ ศิริวิเชียร การจัดจรรยาศึกษาในโรงเรียน โรงพิมพ์กรมการศาสนา 2524,
59 หน้า
- โกศล มีคุณ การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะในการ
สวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2524, 385 หน้า อักษรย่อ
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน เครื่องชี้ภาวะทางสังคม 2528
โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี 2531, 153 หน้า
- ฉกาจ ช้วยโต การศึกษาดนการศึกษารวมตามโครงการ จริยธรรมสำหรับนักศึกษา
วิทยาลัยครูสงขลา วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2521, 158 หน้า
อักษรย่อ
- ฉันทนา ภาคบงกช การสอนสังคมศึกษาหน่วย "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วย
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อักษรย่อ
- ชวลี นาคหัต อิทธิพลของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาศีลธรรม
และควมมีวินัยแห่งตน วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2524, 189 หน้า อักษรย่อ
- ทองเคื่อน พันธุมนาวัน จิตวิทยาจริยธรรม และจิตวิทยาภาษา โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
2524, 130 หน้า
- _____ ทำราจิตวิทยา การพัฒนาจริยธรรม สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 84 หน้า
- ทองเคื่อน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว กับ
สุขภาพจิต และจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น รายงานการวิจัยฉบับที่ 26 สถาบัน
วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 280 หน้า
- _____ จริยธรรมของเยาวชนไทย รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 339 หน้า

คุณฐิติ สัตวรางค์ การเปรียบเทียบวิธีสอน แบบไตรสิกขา และธรรมสาธกัจฉา ในการสอน
เบญจศีล และธรรมาสน์ธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 249 หน้า อักษรสำเนา

เกษ วิโย การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของเด็ก
นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 206 หน้า อักษรสำเนา

ทวีป ภูมิสิทธิ์ "กระบวนการกลุ่มกับการเรียนการสอน" วารสารนิเทศกร 27(9) :

42 - 50 พฤษภาคม 2528

ทิสนา แคมมณี "การฝึกกลุ่มสัมพันธ์ และการรับรู้สำหรับครูจากสถาบันฝึกหัดครูระดับประถม
ศึกษา" วารสารคุรุศาสตร์ 8 (ฉบับพิเศษ) : 26 - 29 กรกฎาคม - สิงหาคม
2521

_____ "ความหมายและลักษณะที่สำคัญของ Sensitivity Training" ประมวลบทความ
การนิเทศการศึกษาปี 2520 หน้า 159 - 162 โรงพิมพ์อินทรี 77 2520

_____ "พฤติกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการสอน" กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1
บูรพาการพิมพ์ 2522, 249 หน้า

ทิสนา แคมมณี และคนอื่น ๆ ชุดฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530, 362 หน้า

✓ ทิสนา แคมมณี และเยาวภา เกษะคุปต์ "ประวัติความเป็นมาและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์"
กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 บูรพาการพิมพ์ 2522, 243 หน้า

ธีระพร อุวรรณโณ "แล้วเราจะเสริมสร้างจริยธรรมกับคนวัยใด" คุรุศาสตร์ 11 :

1 - 6 เมษายน - มิถุนายน 2526

นันทนา เทพวิริกซ์ การเปรียบเทียบผลการสอนวิทยาศาสตร์หน่วย "พลังงาน" โดยวิธี
กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมคาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2518, 145 หน้า อักษรสำเนา

นาคยา ภัทรแสงไทย ยุทธวิธีการสอนสังคมศึกษา โอเคียนส์โตร์ 2525, 364 หน้า

นิภาพรรณ แคงโรจน์ การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2530, 157 หน้า
อัครสำเนา

ประคิษฐ์ พรหมเสนา การนำวิธีสอนในสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษา ในระดับประถมศึกษา วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523, 173 หน้า อัครสำเนา

ปราณี โพธิสุข เอกสารประกอบการสอน วิชา กศ. ศศ. 562 การนิเทศการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2525

ปัญญา ผิวเปลือก การศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน โดยใช้บทเรียนโมเดลกับการสอนตามปกติ วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 166 หน้า
อัครสำเนา

ปัทมา เทพอักษรพงศ์ การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษด้วยกระบวนการกลุ่ม วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518, 183 หน้า อัครสำเนา

พนม ลิมอารีย์ กลุ่มสัมพันธ์ ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม 2522, 166 หน้า

พนัส หันนาคินทร์ การสอนค่านิยม แผนกเอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 2520, 175 หน้า

พรรณี สิมปิวัฒนา การใช้วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2523, 136 หน้า อัครสำเนา

พัชรา บุญธาทู การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วย บทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์ กับการสอนตามคู่มือแนวการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529, 241 หน้า
อัครสำเนา

- พิชาญ สำอางศรี การทดลองสอนจริยศึกษาด้วยวิธีสอนแบบซินดิเคต (Syndicate) ใน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 2527, 272 หน้า อิศำเนา
- พูนสุข ปุณย์สวัสดิ์ "เกมและการละเล่นเสริมคุณธรรม" บทบาทของครูและการสอนจริยศึกษา
 ทางการศึกษาค้นคว้า ป.สัมพันธ์การพิมพ์ 2525, 152 หน้า
- เมืองทอง แคมมณี "เรื่อนำร่องบางประการเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์" กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎี
และแนวปฏิบัติ เล่ม 1 หน้า 43 - 44, บุรพาคีศิลปการพิมพ์ 2522
- บุษศาสตร์ นันทราช การศึกษาดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนที่
มีบุคลิกภาพเก็บตัว แสงแก้ว เรียนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 156 หน้า อิศำเนา
- เขาวพา เกษะคุปต์ ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา
 วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 297 หน้า อิศำเนา
- เขาวพา ประคองศิลป์ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเห็นชอบ
ตามหลักพระพุทธศาสนา (สัมมาทิฎฐิ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดย
การสอนแบบปัญจวิธาน การสอนแบบไตรสิกขาและการสอนตามคู่มือครู
 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2530, 178 หน้า
 อิศำเนา
- ✓ ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อักษรเจริญทัศน์ 2525,
 930 หน้า
- ✓ ราชวรมูลนิธิ, พระ พุทธจริยธรรม โรงพิมพ์การศาสนา 2523, 206 หน้า
- ฉวน สายยศ และอังคณา สายยศ หลักการวิจัยทางการศึกษา ศึกษาพรจำกัด 2528,
 314 หน้า
- วรรณภา ศิริทรัพย์ากร การศึกษาพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ วิทยานิพนธ์
 ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2526, 97 หน้า อิศำเนา

วิเชียร ทองบุษ เปรียบเทียบการคิดให้เหตุผลตามหลักอนุรักษ์ และการให้เหตุผลเชิง
จริยธรรมของนักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดู และภูมิหลังทางสังคมต่างกัน วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2521, 119 หน้า อักษรย่อ
วิธี จามทนอม เปรียบเทียบการศึกษาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ และการศึกษาเหตุผล
เชิงจริยธรรม ของนักเรียนระดับอายุ 13 - 15 ปี ในกรุงเทพฯ และในชนบท
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2520, 73 หน้า
อักษรย่อ

วิริยะ บุญยนิวาสน์ การเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
กับการสอนแบบธรรมดา ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2523, 145 หน้า อักษรย่อ

วิไลวรรณ สันตะโกมส การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาวรรณคดีไทย เรื่อง "สิดิถีทะเลพ่าย"
โดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอนแบบครูเป็นจุดศูนย์กลางในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการ
ศึกษา วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521, 53 หน้า อักษรย่อ

วิระพงษ์ คุณมณี การศึกษาดการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในการสอนจริยธรรม
กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2526, 172 หน้า อักษรย่อ

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ คู่มือการจัดกิจกรรมแนะแนว 1 คาบ/สัปดาห์ จุดพัฒนา
ค่านิยม และเทคนิคในการปรับปรุงตนเอง เพื่อการทำงานและการประกอบอาชีพโดยอาศัย
หลักสัปปริยธรรม สำหรับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 โรงพิมพ์การศาสนา 2527,
63 หน้า

คู่มือครูสังคมศึกษา ส.305 - ส.306 โลกของเราเรื่องพุทธศาสนา
โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว 2528, 150 หน้า

คู่มือครูสังคมศึกษา ส.101 - ส.102 ประเทศของเรา เรื่องพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2528, 121 หน้า

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย โรงพิมพ์การศาสนา 2523, 257 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาพระพุทธศาสนา ระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1 - ม. 3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 4 - ม. 6)

โรงพิมพ์การศาสนา 2527, 30 หน้า

ศึกษาธิการ, กระทรวง หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

คู่มือการสอนจริยศึกษาระดับประถมศึกษา โรงพิมพ์องค์การค้ำคูณสภา 2524,

235 หน้า

สกล เพ็ญแท้ ผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมในโรงเรียนที่ต่างกัน ปรินิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525, 222 หน้า อักษรย่อ

สงข สักขะ "หลักสูตรปัจจุบันและการสอน การอบรมนักเรียน" ในรวมคำบรรยายและ

ผลการประชุมกลุ่มเรื่องการสอนเสริมจริยศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา 4 - 6

มิถุนายน 2523, หน้า 6 - 7 (หน้าไม่ติดต่อกัน)

สมเกียรติ สุริยะกุล การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติต่อวิธีสอนใน

วิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการให้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

และการใช้คู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา ปรินิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527, 157 หน้า อักษรย่อ

สมชาย สิงห์พันธ์ การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความมีวินัยในตนเอง

ในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีสอนแบบ ซินคิเคท และการสอน

ตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ปรินิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2527, 123 หน้า อักษรย่อ

สมเดช สีแสง การทดลองสอนการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 6 ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525,

111 หน้า อักษรย่อ

สมบูรณ์ จิตพงศ์ เทคนิคการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนสังคมศึกษา สำนักทดสอบทาง

การศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523, 140 หน้า

อักษรย่อ

สมบุรณ์ ศาสดาจารย์ "พัฒนาการทางจริยธรรมวัดไค้หรือไม่ว่าว" วารสารมิตทรรุ 23(10)

8 - 3 พฤษภาคม 2524

สมภท สิริวรรณ การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียน
สังคมศึกษา โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนแบบปกติ ปรินญาพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปรสาณมิตทรรุ 2525, 227 หน้า อักสำเนา

สุภาพรรณ พวงจันเพียร การเปรียบเทียบผลของการสอนวิชาศีลธรรมหน่วย "คุณธรรมเสริม
สร้างลักษณะนิสัย" ด้วยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมคาในชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 วิทยานพนธ์ ก.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519, 145 หน้า อักสำเนา

สมน อมรวิวัฒน์ การสอนโดยสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ โรงพิมพ์ศรีธรรมสาร 2528,
118 หน้า อักสำเนา

สุริยา เหมทะศิลป์ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมระดับสติปัญญาและการยอมรับตนเองของ
เด็กวัยรุ่นตอนต้น ปรินญาพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปรสาณมิตทรรุ
2521, 48 หน้า อักสำเนา

แสง จันทร้งาม "การสอนจริยธรรมในโรงเรียน" รายงานการสัมมนาจริยธรรมใน
สังคมไทยปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
โรงพิมพ์กรมการศาสนา 2522, 217 หน้า

หลุย จาปาเทศ "กลุ่มสัมพันธ์" กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1 หน้า 48
บูรพาธิปไตยการพิมพ์ 2522

อาภรณ์ พุกกะมาน และคนอื่น ๆ การศึกษาการสอนศีล เพื่อสร้างเสริมพุทธธรรมจริยาใน
สังคมไทย โรงพิมพ์เจริญผล 2528, 234 หน้า

อำนวย ทะพังก์แก และชยันต์ วรธนภุติ "ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักศึกษา"
การศึกษาแห่งชาติ 13(5) : 23 - 47 มิถุนายน - กรกฎาคม 2522

อุทัย เพชรชวย "การฝึกให้เด็กรู้จักคิดใช้เหตุผล รูปแบบหนึ่งของการสอนจริยธรรมศึกษาเพื่อ
พัฒนาจริยธรรม" มิตทรรุ 27 : 52 - 54 มิถุนายน 2528

- Biskin, Donald S. and Kenneth Hoskinson. "An Experimental Test of the Effect of Structured Discussions of Moral Dilemmas Found in Children's Literatures on Moral Reasoning," The Elementary School Journal. 77(5) : 407 - 418, 1977
- Bonner, Hubert. Group Dynamics : Principle and Application. New York, The Donald Press Company, 1959. 531 p.
- Bradford, Leland P. Group Development. California, International Authors B.V. 1978. 234 p.
- Fan, Chung-Tah. Item Analysis Table. New Jersey, Education Testing Service, Princeton, 1959, 32 p.
- Fenton, Edwin. "Moral Education : The Research Findings," Social Education. 188 - 193, April, 1976.
- Ferguson, George A. Statistical Analysis in Psychology and Education. McGraw-Hill, Inc., 1971. 492 p.
- Good, Carter V. Dictionary of Education. New York, McGraw-Hill Book Company, 1959. 676 p.
- Gulley, Halbert E. Discussion Conference Group Process. New York, Holt - Rinehart and Winston, 1963.
- Harnack, Victor R. Group Discussion : Theory and Technique. New Jersey, Prentice-Hall, 1977. 299 p.
- Heap, Ken. Group Theory for Social Workers. Oxford, The Holywell Press Ltd., 1977. 252 p.
- Kohlberg, L. Moral Development and Behavior. New York, Holt-Rinehart and Winston Co., 1976.
- _____. "The Cognitive Development Approach to Moral Education," Phi Delta Kappan. 10, June, 1970. 173 p.
- Lefurgy, W.G. and G.W. Waloshin. "Immediate and Longterm Effects of Experimentally Enduced Social Influence in the Modification of Adolescents Moral Judgement," Journal of Personality and Social Psychology. 18(12) : 104 - 110, December, 1969.
- Selman, Robert L. and Marcus Liberman. "Moral Education in the Primary Grades : An Evaluation of A Development Curriculum," Journal of Educational Psychology. 67(5) : 712 - 716, 1975.
- Shaw, Marvin E. Group Dynamics : The Psychology of Small Group Behavior. 3rd. New York, McGraw-Hill Book Company, 1981. 531 p.

Smith, Louis M. Group Process in Elementary and Secondary School.
National Association : 1959. 29 p.

Strang, Ruth May. Group Work in Education. New York, Harper & Brothers,

Turiel, Elliot, "An Experimental Test of Segmentality of Development Stages in the Child's Moral Judgement," Journal of Personality and Social Psychology. 3(6) : 611 - 618, June, 1966.

Rest, J. Turiel, E., Kohlberg, L. "Level of Moral Development as a Determinant of Preference and Comprehension of Moral Judgements Made by Others," Journal of Personality. 37, June, 1969. : 225 - 252.

ពាក្យដេញដោល

ภาคผนวก ก

1. ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

1. ศาสตราจารย์ ดร. คงเคื่อน พันธมนาวิน A.B., M.A., Ph.D. (Social Psychology)
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ กศ.ค.
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ครูเนตร อัมมสวัสดิ์ M.S.(inEd) Secondary.
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตาราง 7 ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากง่ายมาตรฐาน (Δ)
 ที่ได้จากวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนที่เกี่ยวกับ
 จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อ	p	r	Δ	ข้อ	p	r	Δ
1	.23	.49	15.9	19	.68	.21	11.1
2	.40	.39	14.0	20	.52	.45	12.8
3	.71	.26	10.8	21	.62	.50	11.7
4	.72	.23	10.7	22	.29	.47	15.2
5	.56	.38	12.4	23	.45	.42	13.5
6	.76	.48	10.2	24	.52	.45	12.8
7	.74	.51	10.4	25	.58	.41	12.2
8	.73	.32	10.6	26	.61	.35	11.9
9	.40	.31	14.1	27	.76	.48	10.2
10	.70	.34	9.3	28	.51	.72	12.9
11	.42	.27	13.8	29	.64	.48	11.6
12	.21	.21	16.2	30	.31	.42	15.0
13	.44	.31	13.6	31	.46	.27	13.4
14	.48	.22	13.2	32	.54	.41	12.6
15	.34	.46	14.7	33	.44	.23	13.6
16	.52	.37	12.8	34	.38	.43	14.3
17	.35	.29	14.6	35	.42	.27	13.8
18	.42	.27	13.8	ค่าความเชื่อมั่น			.7956

ตาราง 8 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายข้อ แบบสอบตามวัดความสามารถในการใช้
เหตุผลเชิงจริยธรรม

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	2.40	14	4.00
2	2.66	15	2.82
3	2.52	16	2.97
4	2.76	17	3.90
5	4.64	18	2.59
6	4.36	19	4.46
7	3.77	20	3.48
8	4.52	21	3.72
9	2.04	22	3.31
10	2.88	23	2.64
11	2.73	24	3.20
12	5.33	25	2.94
13	5.33	ค่าความเชื่อมั่น .8424	

ภาคผนวก ข

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
2. แบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ภาคผนวก ข

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

- คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้ให้ทั้งหมด จำนวน 35 ข้อ ใช้เวลา 40 นาที
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว จากตัวเลือก ก. ข. ค. ง. หรือ จ. แล้วทำเครื่องหมาย + ลงในกระดาษคำตอบให้ตรงตามข้อที่ต้องการ

1. การเกิดปัญหาและความวุ่นวายในสังคมสืบเนื่องมาจากสาเหตุใด ?	3. นักเรียนจะทำอย่างไร ถ้านักเรียนเห็นเพื่อนสนิทประพฤติดนไม่เหมาะสม
ก. ค่าครองชีพสูง	ก. ตักเตือนเพื่อน
ข. ประชากรเพิ่มขึ้น	ข. บอกให้ครูทราบ
ค. ประชากรขาดคุณภาพ	ค. แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ
ง. บ้านเมืองเจริญอย่างรวดเร็ว	ง. บอกให้เพื่อนคนอื่น ๆ รู้
จ. ชาวตะวันตกเข้ามาอาศัยอยู่มาก	จ. บอกผู้ปกครองของเพื่อน
2. การนำหลัก จริยธรรมมาใช้ให้เหมาะสมในการพัฒนาสังคมนั้น ควรปฏิบัติตามขั้นตอนใด ?	4. การกระทำใดที่แสดงว่าเป็นผู้มีจริยธรรมมากที่สุด
ก. ปลุกฝัง ป้องกัน ปรามปราม	ก. กุหนั่งสวดคึกทุกคืน
ข. ป้องกัน ปรามปราม ปลุกฝัง	ข. ขอเงินแม่ให้ทานคนยาก
ค. ปรามปราม ปลุกฝัง ป้องกัน	ค. ช่วยเพื่อนปลุกต้นไม้ที่โรงเรียน
ง. ปรามปราม ป้องกัน ปลุกฝัง	ง. รับประทานอาหารมังสวิรัตเป็นประจำ
จ. ปลุกฝัง ปรามปราม ป้องกัน	จ. ขอความช่วยเหลือก็ต่อเมื่อได้รับ
ความเดือดร้อน

5. การที่คนไทยขาดความรับผิดชอบจะมีผล
ต่อเรื่องใดมากที่สุด ?

- ก. การว่างงาน
- ข. การขึ้นราคาสินค้า
- ค. ประสิทธิภาพของงาน
- ง. ความขัดแย้งทางความคิด
- จ. การเรียกร้องเรื่องค่าแรง

6. การปฏิบัติในกรณีใดถือว่าเป็นผู้ที่ขาด
ความรับผิดชอบ ?

- ก. อัยการทำหน้าที่เป็นทนายให้จำเลย
- ข. ตำรวจทางหลวงจับผู้ลักลอบค้ายา
เสพติด
- ค. แพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรคเด็ก เปิด
คลินิกรักษาโรคทั่วไป
- ง. พระภิกษุช่วยผู้ป่วยโรคมะเร็ง
ควยวิธีการตามตำรับแพทย์
แผนโบราณ
- จ. ผู้อำนวยการโรงเรียนรับลูกของผู้
มีพระคุณเข้าเรียนโดยไม่เป็นไป
ตามขั้นตอน

7. การกระทำใดที่แสดงว่าเป็นคนรู้จัก
รับผิดชอบต่อหน้าที่

- ก. ขึ้นตอนแต่เข้าริบมาโรงเรียน
ให้ทัน
- ข. มาโรงเรียนทุกวันถึงแม้จะสายบ้าง

ค. ทำการบ้านให้เสร็จถึงแม้ต้อง
ลอกเพื่อน

ง. ให้เพื่อนลอกการบ้านเพราะสงสาร
เพื่อน

จ. หน้าที่ยางอย่างไม่ต้องทำก็ได้
เพราะถ้าให้เพื่อนทำจะมีผลดีกว่า

8. คนไม่ซื่อสัตย์เป็นคนมีลักษณะอย่างไร

- ก. พูดเสียงดัง
- ข. พูดจากร้าวร้าว
- ค. พูดจาบิดเบือน
- ง. พูดจาสื่อเสียด
- จ. พูดจายกตนข่มท่าน

9. บุคคลที่ไม่ได้อ่านาจอหน้าที่การงานของตน
ไปเพียงครึ่ง เอาดผลประโยชน์อย่างอื่นใส่
ตนจัดว่าเป็นผู้มีคุณธรรมอะไร

- ก. ความมีวินัย
- ข. ความซื่อสัตย์
- ค. ความเอื้อเฟื้อ
- ง. ความรับผิดชอบ
- จ. ความเสียสละประโยชน์ส่วนตน

10. จากคำขวัญของลูกเสือที่ว่า "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" หมายความว่าอย่างไร ?

- ก. ยอมตายดีกว่าเสียคำพูด
- ข. รักษาชีวิตเพื่อรักษาคำพูด
- ค. ยอมเสียคำพูดเพื่อรักษาชีวิต
- ง. ยอมตายเพื่อความสุขของผู้อื่น
- จ. ความซื่อสัตย์หาได้ยากกว่าชีวิต

11. การที่จะมีความสัจ ความจริงใจต่อตนเองไม่ให้ทำความชั่วจำต้องมีแนวคิดใดเป็นพื้นฐาน

- ก. ไม่ควรทำผิดเพราะชาติหน้าจะต้องใช้กรรม
- ข. การทำความชั่วนั้นแม้ไม่มีใครรู้ตนเองนั้นแหละที่รู้เห็น
- ค. การทุจริตในที่ลับและผู้อื่นไม่เคียดร่อนก็ไม่ใช่ความผิด
- ง. การทำความชั่วเพียงครั้งเดียวทำชั่วร้อยหนก็ลงล้างกันไม่ได้
- จ. ความร่วมมือร่วมใจกัน เป็นการสร้างความซื่อสัตย์สุจริตในหมู่เพื่อน

12. ชื่อกินไม่หมดคคกินไม่นานเกี่ยวข้องกับเรื่องใดมากที่สุด

- ก. ความมีสัจจะ
- ข. ความเสียสละ

ค. ความยุติธรรม

ง. การประกอบอาชีพ

จ. ความซนหมั่นเพียร

13. พฤติกรรมใดแสดงว่ามีความซื่อสัตย์

- ก. เล่นกีฬาตามกติกา
- ข. พูดแต่สิ่งที่มีประโยชน์
- ค. ช่วยแม่ทำงานบ้านสม่ำเสมอ
- ง. ยอมรับผิดเมื่อตนเป็นผู้กระทำ
- จ. ทำแบบฝึกหัดเสร็จทันเวลาทุกครั้ง

14. พฤติกรรมในข้อใดที่แสดงถึงผู้ที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน

- ก. กลับบ้านเร็ว เพราะต้องการพาลูกไปหาหมอ
- ข. ไม่สนใจหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเอง
- ค. จับกลุ่มนินทาเพื่อนร่วมงานหลังเลิกงานแล้ว
- ง. ทำงานล่วงเวลาเมื่องานไม่เสร็จตามกำหนด
- จ. ไปทำงานก่อนเวลาเล็กน้อยและกลับตรงเวลา

- จ. ไม่เหมาะสมเพราะเป็นการ
ส่งเสริมให้เขาช่วยตนเอง
อย่างฉิววิธี
30. การแก้ไขปัญหาวางจริยธรรมที่เกิดขึ้น
ในสังคมปัจจุบันวิธีใดเหมาะสมที่สุด
- ก. รัฐบาลและประชาชนร่วมมือกัน
แก้ไขอย่างจริงจัง
- ข. ออกกฎหมายให้มีโทษที่รุนแรง
สำหรับผู้ที่กระทำความผิด
- ค. พัฒนาการศึกษาระดับ
การนำหลักธรรมของศาสนา
มาปฏิบัติ
- ง. ส่งเสริมให้เยาวชนมา
เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยอย่าง
เคร่งครัด
- จ. รัฐบาลและประชาชนร่วมมือกัน
พัฒนาค่านิยมและส่งเสริมการนำ
หลักธรรมทางศาสนาไปปฏิบัติ
31. ความกล้าหาญทางจริยธรรม หมายถึง
อะไร
- ก. ความกล้าได้กล้าเสีย
- ข. ความกล้าในการทำความดี
- ค. ความกล้าสละทุกอย่างในชีวิต
- ง. ความกล้าทำในสิ่งที่
ประโยชน์

- จ. ความกล้ารับผิดชอบในการกระทำ
ของตน
32. การกระทำใดมีค่ามากที่สุด
- ก. บริจาคเงินสร้างศาลาการเปรียญ
- ข. แสดงความเสียใจเมื่อเพื่อนประสบ
เคราะห์กรรม
- ค. แสดงความยินดีเมื่อเพื่อนได้รับ
ความสำเร็จในการเรียน
- ง. ให้ความช่วยเหลือสิ่งของแก่
ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัย
- จ. สละโลหิตช่วยคนประสบอุบัติเหตุ
เพราะขาดแคลนโลหิต
33. กตเวทิตาหมายความว่าอย่างไร
- ก. ทอบแทนคุณที่ผู้อื่นทำให้
- ข. รู้คุณคนที่เคยช่วยเหลือเรา
- ค. ระลึกถึงคุณความดีของผู้อื่น
- ง. ชื่นชมในความดีงามของผู้อื่น
- จ. ประกาศความดีความงามของ
ผู้อื่นให้โลกรู้

15. การที่นักเรียนรู้จักหักห้ามใจไม่ให้ใช้
 จ่ายทุ่มเพื่อไปตามความต้องการของตน
 แสดงว่านักเรียนเป็นผู้มีสิ่งใด

- ก. ความมีเกียรติ
- ข. ความรู้จักข่มใจตนเอง
- ค. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
- ง. ความเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ
- จ. ความอดกลั้นต่อความยาก

16. การกระทำใดที่แสดงว่าสุเมธมี
 ระเบียบวินัยในตนเอง

- ก. ปฏิบัติตามระเบียบเมื่อมี
 เจ้าหน้าที่ขอรอง
- ข. ปฏิบัติตามคำพูดหรือสัญญาที่ให้ไว้
 กับคนและผู้อื่น
- ค. ปฏิบัติตามข้อตกลง เมื่อเกิด
 ความวุ่นวายในสังคม
- ง. ปฏิบัติตามเหมือนกับพวกห้อง
 ซึ่งทำคล้าย ๆ กัน
- จ. ปฏิบัติตามกฎหมาย เมื่อเห็นว่า
 ถ้าไม่ปฏิบัติตามต้องถูกลงโทษ

17. สุเทพกำหนดตารางเรียนส่วนตัวขึ้น
 แต่ไม่เคยทำตามที่กำหนดไว้เลย
 แสดงว่าเขาเป็นคนที่เช่นไร

- ก. มีความยืดหยุ่นสูง
- ข. ขาดความรับผิดชอบ

- ค. ขาดวินัยในตนเอง
- ง. ชอบทำตามใจตนเอง
- จ. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

18. วินัยในสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสิ่งใด
 เป็นพื้นฐาน

- ก. การมีผู้คอยดูแลบังคับ
- ข. การอดทนฝึกหัดตนเอง
- ค. ช่วยควบคุมซึ่งกันและกัน
- ง. การตั้งกฎขึ้นบังคับทุกคน
- จ. เมื่อมีผู้ฝ่าฝืนต้องปฏิบัติตามระเบียบ
 อย่างเคร่งครัด

19. "ทำอะไรตามใจคือไทยแท้" แสดงว่า
 คนไทยส่วนใหญ่ขาดคุณธรรมใด

- ก. ความสามัคคี
- ข. ความอิสระเสรี
- ค. ความซื่อสัตย์ออกนอก
- ง. ความมีระเบียบวินัย
- จ. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

20. ผู้มีระเบียบวินัยควรปฏิบัติตนอย่างไร
จึงจะเหมาะสมมากที่สุด
- ปฏิบัติตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือตน
 - ไม่ประพฤติผิดหรือล่วงละเมิดกฎระเบียบ
 - สามารถควบคุมตนเองได้มิให้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
 - สามารถสำรวจกายวาจาใจมิให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพราะการกระทำของตน
 - ปฏิบัติตนตามระเบียบแบบแผนของสังคมและของตนเองโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
21. เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ แสดงว่าคนไทยมีนิสัยอย่างไร
- รับแขกชอบ
 - เมตตากรุณา
 - กตัญญูกตเวที
 - มีความสามัคคี
 - เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
22. การประกอบความดีใน坎坎ที่ต้องใช้ความพยายามมากที่สุด
- การช่วยเหลือผู้ที่ยากจนกว่าตน
 - การละเว้นการทำลายชีวิตผู้อื่น

- การละเว้นการพูดส่อเสียดต่อผู้อื่น
 - การเคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น
 - การคิดปรารภอนาคตของผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ
23. การปฏิบัติตามคุณธรรมใดที่เป็นการส่งเสริมโดยตรงที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ
- การฝึกตนให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะ
 - การฝึกตนให้เป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัวรู้จักเสียสละและมีเหตุผล
 - การฝึกตนให้เป็นผู้มีความรักพวกพ้องและหมู่คณะ
 - การฝึกตนให้เป็นผู้มีความกรุณาต่อผู้ยากไร้และรู้จักกตัญญูกตเวที
 - การฝึกตนให้เป็นผู้วางตัวเหมาะสมต่อบุคคลในสังคมรู้จักสิ่งใดควรไม่ควร
24. ผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ดีนั้นควรกระทำอย่างไร
- ทำทุกอย่างตามใจตนเอง
 - ทำตามความสะดวกของตนเอง
 - ทำตามผู้อื่นขอความช่วยเหลือ
 - ทำตามค่านิยมของสังคมที่ยกย่องว่าเป็น
 - ก่อนทำต้องพิจารณาไม่ให้เกิดอันตรายแก่ทุกฝ่าย

25. บุคคลใดมีความเชื่อเพื่อเชื่อแต่ต่อเพื่อนบ้านน้อยที่สุด

ก. บุษบาให้เพื่อนยืมร่มกับฝนเก่า ๆ ขณะฝนตก

ข. บุจรีช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้องเรียนเสมอ

ค. มานิตย์ให้เพื่อนซอหน้ายจักรยานกลับบ้านทุกวัน

ง. กานดาบริจาคเงิน 1 บาทเพื่อช่วยทหารบ้านร่มเกล้า

จ. มานพให้เพื่อนยืมเงินโดยคิกคอก เบี้ยราคาต่ำที่สุดเหมือนให้ยืมฟรี ๆ

26. ควรบริจาคทรัพย์สินแก่คนประเภทใดมากที่สุดเพราะอะไร

ก. คนขอทานเพราะเขายากจน

ข. เด็กจรจัดเพราะเขาซาดที่ทิ้ง

ค. คนล้มละลายเพราะเขาไม่มีทรัพย์สิน

ง. คนตาบอดเพราะเขาช่วยตนเองไม่ได้

จ. คนชราเพราะเขาอ่อนแอทำงานไม่ไหว

27. คุณลักษณะของ ความเชื่อเพื่อเชื่อแต่ตรงข้ามกับอะไร

ก. อภินิหาร

ข. เห็นแก่ตัว

ค. อัจฉริยภาพ

ง. โศคร้ายหาญ

จ. อาฆาตจองเวร

28. การปฏิบัติใดเป็นการเชื่อเพื่อเชื่อแต่ที่ควรค่าแก่การปฏิบัติ

ก. ช่วยเพื่อนรณรงค์ต้นไม้เพื่อให้เพื่อนรัก

ข. ช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนอ่อนกว่าโดยให้ลอกการบ้าน

ค. ช่วยพี่ - น้องบ้านจนเสร็จจะได้ไปดูภาพยนตร์พร้อมกัน

ง. ช่วยบริจาคเงินสร้างอุโบสถเพื่อชาติหน้าจะได้สบาย

จ. ช่วยทำความสะอาดวัดเป็นประจำโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

29. สตรีคนหนึ่งอุ้มเด็กซึ่งไม่ใช่ลูกเกิดขอทานตามร้านอาหาร เราให้ทานแก่เขาเป็นการกระทำที่เหมาะสมหรือไม่

ก. เหมาะสมเพราะเป็นมารยาททางสังคม

ข. เหมาะสมเพราะถ้าไม่ทำจะถูกตำหนิ

ค. เหมาะสมเพราะเป็นบุคคลที่ควรแก่การอนุเคราะห์

ง. ไม่เหมาะสมเพราะสตรีก็กล่าวไม่ได้เป็นคนพิการ

34. การที่คนมีความกตัญญูทวดที่จะมีผลต่อ
ประเทศชาติอย่างไร
- ก. ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ
 - ข. มีความสามัคคีกันระหว่างคน
ในชาติ
 - ค. มีกระบวนการยุติธรรมที่มี
ประสิทธิภาพ
 - ง. มีรัฐบาลที่มั่นคงในการบริหาร
ประเทศ
 - จ. ทำให้เกิดระบบพรรคพวกในสังคม
มากขึ้น

35. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงการมีความ
กตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดา น้อยที่สุด
- ก. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ข. ไม่ทำให้ท่านมีปัญหามากขึ้น
 - ค. ไม่ทะเลาะวิวาทในหมู่พี่น้อง
 - ง. ไม่ขอความช่วยเหลือจากท่าน
 - จ. ช่วยเหลือกิจการงานของท่าน

แบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

คำชี้แจง

เรื่องต่อไปนี้ เป็นเรื่องราว เกี่ยวกับบุคคลซึ่งพบปัญหาที่ต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ขอให้นักเรียนอ่านเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจและปฏิบัติดังนี้

1. ให้นักเรียนคิดว่า นักเรียนเองคือ บุคคลที่อยู่เรื่องราวต่าง ๆ ที่กำหนดให้
2. ให้นักเรียนใช้เหตุผลในการตัดสินใจว่า ถ้านักเรียนเป็นคน ๆ นั้น นักเรียนทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด โดยให้นักเรียนเลือกใช้เหตุผลตามคำตอบที่จัดไว้ให้ 6 คำตอบ แล้วเลือกคำตอบที่ตรงกับเหตุผลที่นักเรียนคิดไว้มากที่สุด แล้วขีดเครื่องหมาย (X) หักอักษรหน้าตัว เลื่อนนั้นเพียงคำตอบเดียว ในการตอบคำถามแต่ละข้อ (ทำลงในกระดาษคำตอบ)

3. แบบสอบถามนี้ต้องการทราบเพียงว่า หากนักเรียนพบกับเหตุการณ์ตามเรื่องราวเหล่านั้นแล้ว นักเรียนจะใช้เหตุผลอะไร ดังนั้นเหตุผลที่นักเรียนตอบจึงไม่มีโอกาสผิด และจะไม่มีการนำคำตอบของนักเรียนไปศึกษาคะแนนหรือตัดสินได้/ตก แต่การตอบความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียนจะมีประโยชน์มาก ในการที่จะช่วยพัฒนาจริยธรรมแก่เยาวชนไทยรุ่นต่อไป

ดังนั้น จึงขอให้นักเรียนตอบคำถามทุกข้ออย่างจริงจัง

4. แบบสอบถามนี้ทั้งหมดจำนวน 25 ข้อ ใช้เวลา 40 นาที
5. หากนักเรียนไม่เข้าใจวิธีทำ หรือข้อความใด ๆ เรื่องราวใด ๆ ขอให้นักเรียนถามอาจารย์ก่อนทำ เมื่อนักเรียนเข้าใจแล้วลงมือทำได้

- (1) สมชายเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้รับมอบหมายให้ไปจับกุมผู้กระทำความผิด ผลการสืบสวนทราบว่าคนร้ายคือ ญาติของสมชาย แต่สมชายก็จับกุม ฉะนั้นนักเรียนเป็นสมชายเพราะเหตุใดจึงจับกุม
- ก. หากไม่จับกุมหัวหน้ารัฐอาจถูกส่งลงโทษ
 - ข. คงไม่มีใครช่วยเหลือคนผิดเช่นกัน
 - ค. คำนึงถึงความสงบสุขของส่วนรวม
 - ง. การกระทำครั้งนี้ต้องได้รับคำชมเชยแน่นอน
 - จ. เป็นหน้าที่ของตำรวจต้องจับกุมผู้ร้าย
 - ฉ. ผู้ที่ทำผิดสมควรจะได้รับการลงโทษ
- (2) แคมมีโครงการจะไปทัศนศึกษากับเพื่อนร่วมชั้นในวันหยุดสัปดาห์หน้า และต้องการเงิน 200 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ขณะที่แคงเดินช้อปปิ้งกับข้าวอยู่ในตลาด บังเอิญแคงเห็นชายคนหนึ่งทำเงิน 500 บาท ตกจากกระเป๋าของเขาโดยไม่รู้สึกรู้สว่า แคงจึงเดินเข้าไปเก็บเงินนั้น แล้วนำตามไปคืนให้หากท่านเป็นแคง ท่านมีเหตุผลอย่างไรในการทำเช่นนั้น
- ก. เพื่อนคนอื่นเก็บของได้เขาคืนเจ้าของเสมอ
 - ข. การทำผิดทำให้เกิดความไม่สบายใจและทำให้การไปทัศนศึกษาไม่ไต่ผลเท่าที่ควร
 - ค. เป็นหน้าที่ของพลเมืองดี เก็บของได้ควรคืนเจ้าของ
 - ง. การเอาของผู้อื่น เป็นสิ่งไม่ควรทำและเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม
 - จ. หากมีคนอื่นเห็นเราเก็บเงินแล้วบอกเจ้าของ เราจะถูกตำหนิ
 - ฉ. หากนำเงินไปคืนเขาจะต้องเห็นว่าเราเป็นเด็กดี อาจให้เงินเราบ้าง

- (3) นางสาวผาแผกของนักเรียนป่วยด้วยโรคไต แพทย์ลงความเห็นว่าจะต้องทำการเปลี่ยนไต จึงจะมีชีวิตรอด นักเรียนจะอุทิศไตข้างหนึ่งให้น้องสาว เพราะเหตุใด?
- ก. เป็นการเสียสละที่ผู้ทรมานชั่วร้ายสมควรเสวย เพราะเป็นการเสียสละ ที่ทำได้ยาก
 - ข. ถ้าน้องสาวตายก็คงจะทำให้ตนเองต้องทรมานใจไปตลอดชีวิต
 - ค. ในกรณีเช่นนี้คนอื่น ๆ ก็ต้องทำอย่างเรา
 - ง. การมีโอกาสดูเสียสละเพื่อช่วยชีวิตผู้อื่นย่อมเป็นคุณธรรมอันสูงสุด
 - จ. เป็นหน้าที่ของพี่ที่พี่และเป็นการกระทำที่มีศีลธรรมในสังคม
 - ฉ. การเสียสละของนักเรียนทำให้เกิดความภาคภูมิใจไปตลอดชีวิต
- (4) อาจารย์ให้การบ้านวิชาการงานและอาชีพแก่นักเรียน และกำหนดให้ส่งภายใน 2 วัน ก่อนถึงวันกำหนดส่ง สุภาช่วยกระห็นหันจึงทำไม่ทัน วัฒนางานชิ้นหนึ่งมาให้สุภาออกให้เธอเขียนชื่อส่ง เพราะวัฒนพบที่โรงอาหารไม่เขียนชื่อ จึงไม่ทราบว่า เป็นของใคร แต่สุภาไม่ยอมทำตามกลับแนะนำให้วัฒนนำไปประกาศหาเจ้าของ หากท่านเป็นสุภา ทำไมท่านจึงไม่ยอมนำงานชิ้นนั้นมาเขียนชื่อส่งอาจารย์
- ก. ไม่สบายใจที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนเพราะเรา
 - ข. เป็นการกระทำที่ผิดหลักการเรียนการสอน
 - ค. ไม่เอาของคนอื่นเพราะเราเองก็ทำได้
 - ง. เป็นนักเรียนต้องไม่หลอกลวงอาจารย์
 - จ. เกรงเจ้าของจะจำได้ไปบอกอาจารย์ แล้วตนอาจถูกลงโทษ
 - ฉ. นำไปมอบให้อาจารย์ประกาศหาเจ้าของดีกว่า จะได้คำชมเชย

- (5) ครอบครัวของปรีชา มีฐานะยากจนและกำพร้าพ่อตั้งแต่ยังเล็ก ปรีชาใช้เวลาหลังเลิกเรียนรีบกลับบ้านไปปลูกผักไว้ขาย เพื่อหารายได้ช่วยครอบครัวอีกแรงหนึ่ง ในขณะที่เพื่อน ๆ วิ่งเล่นกันอย่างสนุกสนาน แต่เขาต้องทำงานหนัก หากท่านเป็นปรีชาทำไมท่านจึงทำเช่นนั้น
- ก. การเล่นสนุกในขณะที่ครอบครัวลำบากเป็นหน้าที่จะอาชญา
 - ข. เป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัวที่ต้องช่วยกันทำงาน
 - ค. ต้องการ เงินที่ได้จากการขายผักซื้อเสื้อผ้าสวย ๆ
 - ง. การช่วยเหลือครอบครัวทำงานมีคุณค่ากว่าการวิ่งเล่น
 - จ. ทำตามความต้องการของ ครอบครัวที่จะให้ผักปลูกผัก
 - ฉ. ถ้าไม่ช่วยเหลือครอบครัวหารายได้ จะถูกลงโทษ
- (6) คุณพ่อของนารีป่วย ต้องนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาล คุณแม่ต้องไปดูแลคุณพ่อและมอบหมายให้นารีเฝ้าบ้าน คงใจมาชวนนารีไปคุุโหรศน์ที่ร้านสมศรีเหมือนคืนก่อน ๆ แต่ นารีปฏิเสธ ไม่ไปตามคำชวน หากท่านเป็นนารีทำไมท่านจึงทำเช่นนั้น
- ก. ต้องระวังทรัพย์สินในบ้านมิฉะนั้นอาจถูกขโมย
 - ข. คนที่ทำงานเพื่อให้เกิดผลคืออย่างสมบูรณ์ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ
 - ค. กลัวแม่กลับมาไม่เจออาจถูกดุและถูกทำโทษ
 - ง. ทรัพย์สินของใคร ๆ ก็ต้องรักษาทั้งนั้น
 - จ. แม่พ่อก็คงจะไม่ทราบแต่การละทิ้งบ้านไปย่อมทำให้ผู้กระทำเกิดความละอายใจตนเอง
 - ฉ. เป็นหน้าที่ของลูกต้อง เฝ้าบ้านเมื่อพ่อแม่ไม่อยู่บ้าน

- (7) สายชล เป็นลูกจ้างบริษัทรับเหมาก่อสร้าง สะพานข้ามคลองในหมู่บ้าน ผู้รับเหมามา
ยอมตกลงเช่าเริ่มตามแบบแปลน และใช้อิฐก่อทำทอมือสะพาน สายชลจึงถ่ายรูปสะพาน
นั้นและนำไปร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัด หากท่านเป็นสายชลทำไมท่านจึงทำเช่นนั้น
- เป็นหน้าที่ของลูกจ้างที่ตองก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบแปลน
 - กลัวว่าจะมีความผิดด้วย หากถูกทางราชการตรวจพบภายหลัง
 - ทางราชการอาจพิจารณาให้รางวัลตอบแทนเป็นพิเศษ
 - เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องหากไม่รักษายศประโยชน์ส่วนรวมเพื่ออนาคตที่ดีของชาติ
 - ปรึกษากับชาวบ้านแล้วเห็นควรร้องเรียนให้ทางราชการทราบ
 - การทุจริตต่อทางราชการแม้ใครจะจับไม่ไ้ก็เป็นสิ่งที่น่าละอายอย่างยิ่ง
- (8) ชาญฤทธิ์ เป็นหัวหน้าห้องมีหน้าที่รวบรวมงานของเพื่อน ๆ ส่งอาจารย์ในตอนเช้า
ก่อนเข้าเรียน รัชนี้ไม่ได้ทำการบ้านเพราะแม่ป่วยต้องคอยดูแลห้กิน จึงขอร้องชาญฤทธิ์
ให้คอยไว้ส่งตอนบ่าย แต่ชาญฤทธิ์ไม่ยอม เขานำงานของคนอื่น ๆ ไปส่ง และได้ขอ
ร้องอาจารย์แทนรัชนี้ ขอส่งงานตอนบ่ายนั้น โดยอาจารย์อย่าเอาโทษ ซึ่งอาจารย์
ก็ยินยอม หากท่านเป็นชาญฤทธิ์ เหตุใดท่านจึงทำเช่นนั้น
- กลัวว่าหากไม่รวมงานส่งตามกำหนด อาจารย์จะลงโทษ
 - ควรปฏิบัติตามคำสั่งสอน เรื่องของรัชนี้อาจารย์ก็คิดเอง
 - ต้องการให้ทั้งอาจารย์ และรัชนี้เห็นว่าเป็นคนดี
 - ทำตามที่ได้รับมอบหมาย และช่วยเหลือเพื่อนด้วยเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ
 - เพื่อนคนอื่น ๆ เขาส่งครบแล้วจึงต้องให้ทันตามกำหนด
 - ต้องคำนึงถึง ความสมบูรณ์ของงานที่ได้รับมอบหมายและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน

- (9) สมศักดิ์ชวนสุทัศน์ไปชมภาพยนตร์กลางแปลงซึ่งมาฉายที่สนามโรงเรียน สุทัศน์อยากไปชมมาก เพราะนาน ๆ จึงมาฉายสักครั้ง แต่สุทัศน์ยังทำการบ้านคณิตศาสตร์ไม่เสร็จ จึงปฏิเสธที่จะไปชมภาพยนตร์ในครั้งนี้นี้หากท่านเป็นสุทัศน์ ทำไมท่านจึงไม่ไปในครั้งนี้
- ก. กลัวอาจารย์ทำโทษที่ทำการบ้านไม่เสร็จ
 - ข. นักเรียนจะต้องรับผิดชอบการเรียนก่อนเรื่องอื่น
 - ค. งานที่ได้รับมอบหมายสำคัญกว่าความสนุกสนาน
 - ง. ปรึกษาคุณแม่แล้ว เห็นว่าควรทำการบ้านให้เสร็จก่อนจึงไปดู
 - จ. น่าจะอายหากมีสนุกจนไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
 - ฉ. หากทำการบ้านเสร็จค่อยไปดู จะได้ขอเงินพ่อไปกินขนมด้วย
- (10) มุขบาเห็นเพื่อนบ้านซื้อโทรทัศน์สีใหม่ 20 นิ้ว ราคา 12,000 บาท เธออยากซื้อบ้าง แต่มีเงินเพียง 10,000 บาท จึงไม่พอที่จะซื้อ เมื่อปรึกษากับเจ้าแก้วเองก็ได้รับคำแนะนำให้ซื้อโทรทัศน์หน้าสีขนาด 20 นิ้ว ราคาเพียง 9,000 บาท แต่มุขบาไม่ยอมซื้อ หากท่านเป็นมุขบาทำไมท่านจึงไม่ซื้อ
- ก. ซื้อของในประเทศจะได้รับการประกันซ่อมฟรีหนึ่งปี
 - ข. พลเมืองดีไม่ควรทำลายเศรษฐกิจของชาติ
 - ค. เพราะต้องการให้คนยกย่องว่าเป็นคนไม่ซื้อของหนีภาษี
 - ง. รู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนในการป้องกันการทำลายเศรษฐกิจของชาติ
 - จ. เพราะกลัวจะได้เครื่องไม่ดี ต้องซ่อมบ่อย ๆ เสียเงินเปล่า
 - ฉ. เพราะถ้าซื้อของหนีภาษี เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

- (11) หลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว เพื่อน ๆ ของสมชาย มักเอาเสื้อออกนอกกางเกงเดินกลับบ้านเป็นกลุ่มเสมอ ๆ เพราะเห็นว่าการเดินทางไม่จำเป็นต้องแต่งกายให้ถูกต้องตามกฎของโรงเรียน แต่สมชายแต่งกายให้เรียบร้อยจนถึงบ้านเสมอ หากท่านเป็นสมชาย เหตุใดของ ท่านจึงทำเช่นนั้น
- ก. เป็นการกระทำที่ผิดระเบียบของโรงเรียน
 - ข. นักเรียนโรงเรียนอื่นเขาแต่งกายเรียบร้อยเสมอ
 - ค. รู้สึกอายที่ฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม
 - ง. ต้องการคำชมเชยว่าเราเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน
 - จ. การแต่งกายให้เรียบร้อยแสดงถึงการมีจิตสำนึกที่ดี
 - ฉ. หากแต่งกายผิดระเบียบ อาจารย์จะถูกลงโทษเมื่อไปโรงเรียน
- (12) โรงเรียนออกระเบียบห้ามนักเรียนออกนอกโรงเรียนเวลาหยุดพักกลางวันแต่อาจารย์ผู้สอนห้องของมานะปล่อยนักเรียนเข้าไป 20 นาที ปรากฏว่าอาหารที่โรงอาหารจำหน่ายหมดแล้ว เพื่อน ๆ จึงชวนกันออกไปรับประทานอาหารข้างนอก แต่มานะปฏิเสธไม่ยอมหนีออกไปหากท่านเป็นมานะ ทำไมท่านจึงไม่หนีออกไป
- ก. เพราะนักเรียนต้องไม่ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน
 - ข. รู้สึกอายที่ร่วมกันฝ่าฝืนวินัยของโรงเรียน
 - ค. เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีใครหนีออกนอกโรงเรียน
 - ง. การละเมิดระเบียบต่าง ๆ จะทำให้เกิดความไม่สบายใจ
 - จ. เพราะการฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน จะต้องถูกลงโทษ
 - ฉ. การทำความชั่วแม้เพียง เล็กน้อยก็จะนำไปสู่การทำความชั่วที่ยิ่งใหญ่ขึ้นทุกที

- (13) เมื่อมีคนร่างกายสมบูรณ์มาขอร้องท่าน ข้าพเจ้าไม่ให้เงินแก่ขอทานคนนั้นเพราะ
- ก. การไม่ให้ทานแก่คนที่ช่วยตัวเองได้เป็นการกระทำที่เหมาะสมกว่าการให้ทานเขา
 - ข. การให้ทานหรือไม่ให้ทานไม่ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ใด ๆ
 - ค. การให้ทานแบบนี้เป็นการให้ความช่วยเหลือมนุษย์อย่างผิดวิธี
 - ง. ถ้าข้าพเจ้าให้ทานข้าพเจ้าจะมีเงินไม่พอค่าอาหารและจะทำให้ข้าพเจ้าอดอาหาร
 - จ. ข้าพเจ้าเห็นว่าคนส่วนมากก็ไม่ให้ทานคนที่มียารักษาสมบูรณ์ข้าพเจ้าจึงทำตามบ้าง
 - ฉ. การช่วยเหลือคนขอทาน ข้าพเจ้ามีทางเสียมากกว่าทางได้และยากที่จะได้รับการตอบแทน
- (14) วันหนึ่งข้าพเจ้าเข้าห้องสมุด พบหนังสือที่จำเป็นมากในการทำรายงาน แต่ข้าพเจ้าไม่มีสิทธิที่จะยืมหนังสือนั้น ข้าพเจ้ามีโอกาสดูหนังสือนั้นออกมาหลายครั้ง แต่ข้าพเจ้าไม่นำหนังสือนั้นออกมาเพราะ
- ก. กลัวเจ้าหน้าที่ห้องสมุดจับได้และจะถูกลงโทษ
 - ข. หนังสือเป็นของส่วนรวมควรร่วมมือกันรักษา
 - ค. เป็นหน้าที่ของผู้ใช้ห้องสมุดที่จะต้องทำตามระเบียบ
 - ง. เด็กก็มักได้รับคำชมเชย ข้าพเจ้าอยากได้รับคำชมเชย
 - จ. ละอายใจตนเองเพราะหนังสือเป็นของส่วนรวม เพื่อส่วนรวม
 - ฉ. เป็นการไม่ดีที่จะนำหนังสือออกมาโดยไม่ยืม คนส่วนมากเขาไม่ทำกัน

(15)

เรียนข้าพเจ้าโดยไม่มีมูลความจริง ถึงแม่ผู้พี่กล่าวโจมตี
ข้าพเจ้าจะโต้เถียงให้ได้ว่าซึ่งเป็นความจริง ทำไม

1

- ก. ้องต่อสู้เพื่อความเป็นจริง
- ข. ำงานทั้งที่ข้าพเจ้าทำเช่นกัน
- ค. วมถกเถียงโต้ต่อสู้เพื่อโรงเรียนข้าพเจ้า
- ง. เป็นการกระทำที่ใคร ๆ จะโครู้ว่า เป็นคนกล้าหาญ
- จ. ถ้าเพื่อน ๆ ูรู้ จะหาว่าข้าพเจ้าซื่อซาค ถ้าไม่โต้เถียงเพื่อโรงเรียน
- ฉ. การต่อสู้เพื่อความจริง เป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อสังคมมากกว่าเหตุผลใด ๆ

- (16) ขณะนี้ข้าพเจ้ากำลังเป็นนักเรียนอยู่ ทั้ง ๆ ที่เพื่อนอายุรุ่นราวคราวเดียวกับข้าพเจ้าได้
ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ข้าพเจ้าเองนั้นในบางครั้งก็รู้สึกเบื่อการเรียน แต่ข้าพเจ้า
ก็ยังตั้งใจเรียนต่อไป เพราะข้าพเจ้าให้เหตุผลกับตนเองว่า
- ก. ผู้ใหญ่ต้องการให้ข้าพเจ้าเรียน และข้าพเจ้าเป็นเด็กที่ต้องฟังผู้ใหญ่อยู่
นานจึงต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่
 - ข. ข้าพเจ้าต้องแสวงหาความรู้ไว้มาก เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งแก่ตนเองเมื่อโตขึ้น
 - ค. เมื่อผู้ปกครองมีเงินส่งเสียให้ข้าพเจ้าเรียน ข้าพเจ้าจึงรู้สึกเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า
ที่จะต้องตั้งใจเล่าเรียนต่อไป
 - ง. ข้าพเจ้าต้องการเพิ่มพูนความรู้ เพื่อจะได้สามารถหาคนให้เป็นประโยชน์แก่
สังคมส่วนรวมได้อย่างเต็มที่เมื่อโตขึ้น
 - จ. ข้าพเจ้ากลัวว่าผู้ปกครองจะลงโทษ ถ้าข้าพเจ้าไม่ไปเรียนหนังสือ
 - ฉ. ข้าพเจ้าพอใจที่จะทำตามความเห็นที่เห็นชอบของผู้ใหญ่

- (17) ข้าพเจ้ามีเพื่อนอยู่คนหนึ่งชื่อ "กลาง" เมื่อข้าพเจ้าเริ่มรู้จักกับกลางใหม่ ๆ นั้น กลางมีนิสัยดีพอประมาณ แต่เมื่อคบกันนานเข้า ข้าพเจ้าพบว่ากลางมีนิสัยไม่ดี คือชอบลักขโมยเงินของผู้อื่น แม้แต่ข้าพเจ้าเองก็ยังเคยโดนกลางขโมยเงิน ขณะนี้ข้าพเจ้าได้เลิกคบกับกลางแล้วสาเหตุที่ข้าพเจ้าเลิกคบกับกลางคือ
- ก. ข้าพเจ้ากลัวว่าจะถูกกลางขโมยเงินอีก ทำให้ข้าพเจ้าเดือดร้อน
 - ข. ข้าพเจ้ากลัวว่าจะติดนิสัยขโมยจากกลาง ซึ่งจะทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเกลียดตนเองได้
 - ค. ข้าพเจ้าเลือกคบเพื่อนได้มากมาย จึงไม่จำเป็นต้องเลือกคบคนที่ไม่ดีเพราะคนดี ๆ ที่คบได้ก็ยังมีอีกมาก
 - ง. ข้าพเจ้านั้นใจกว้างกลางทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย และสมควรโดนตำรวจจับไปเข้าสถานฝึกอบรม
 - จ. ข้าพเจ้าต้องการได้รับคำชมเชยจากผู้ใหญ่ว่าข้าพเจ้ารู้จักเลือกคบเพื่อน
 - ฉ. ข้าพเจ้าไม่ต้องการเป็นเพื่อนกับคนขโมย เพราะจะพลอยทำให้ข้าพเจ้าเสียชื่อไปด้วย
- (18) ในเวลาที่ข้าพเจ้าว่างจากกรเรียนและทำการบ้านที่ครูให้เสร็จแล้ว บางครั้งข้าพเจ้าก็ขี้เกียจที่จะทำงานบ้านหรือดูแลน้องเล็ก ๆ ข้าพเจ้าก็จะไปเที่ยววิ่งเล่นหรือไปหาเพื่อนเสียแต่ในบางครั้งข้าพเจ้าก็ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้านหรือดูแลน้อง ๆ สาเหตุที่ข้าพเจ้าช่วยทำงานบ้านคือ
- ก. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยงานบ้านและดูแลน้อง ๆ บ้าง แม้จะไม่มีใครสั่งให้ทำก็ตาม
 - ข. ข้าพเจ้าทำเพราะผู้ใหญ่พูดว่าถ้าข้าพเจ้าไม่ทำจะโดนตี
 - ค. ข้าพเจ้าทำงานในบ้านแล้ว ผู้ใหญ่จะรักเอ็นดูและให้ในสิ่งที่ข้าพเจ้าขอ
 - ง. การรู้จักช่วยเหลือผู้ใกล้ชิด ย่อมเป็นลักษณะของมนุษย์ที่สละความเห็นแก่ตัวออกไปได้มาก
 - จ. ข้าพเจ้าช่วยทำงานบ้านเพราะข้าพเจ้าอยากให้ใคร ๆ ชมข้าพเจ้าว่าเป็นคนดี ขยันขันแข็ง
 - ฉ. เมื่อข้าพเจ้าทำคนให้เป็นประโยชน์แล้ว ข้าพเจ้าจะรู้สึกสบายใจและภูมิใจในตนเอง

- (19) ในบางครั้งข้าพเจ้าได้โต้เถียงทะเลาะวิวาทกับพี่น้องหรือคนในบ้าน แต่ต่อมาข้าพเจ้ารู้สึกท้อใจจึงเลิกทะเลาะ หรือหลีกเลี่ยงไม่ทะเลาะกับคนอื่นเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้ารู้สึกว่า
- ก. ถ้าข้าพเจ้าทำศึกกับคนอื่น คนเหล่านั้นก็ย่อมจะรักใคร่และไม่ทะเลาะกับข้าพเจ้าอีก
 - ข. การที่ข้าพเจ้าสามารถให้อภัยหรือยกโทษให้ผู้อื่น ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ใหญ่เต็มที่แล้ว
 - ค. การทะเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่นทำให้จิตใจชุ่มชื้นมิวายโดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด การปรับความเข้าใจอย่างสงบเท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาได้
 - ง. ข้าพเจ้าอยากให้ใคร ๆ เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนดี น่าคบหาสมาคมด้วย
 - จ. เมื่อข้าพเจ้าทะเลาะกับใคร ในบางครั้งก็มีการทุบตีต่อยเตะ ขว้างปากกันทำให้ข้าพเจ้าเจ็บตัว ข้าพเจ้าจึงไม่อยากทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น
 - ฉ. ข้าพเจ้าถือว่าทุกคนในบ้านที่มีหน้าที่รักษาความสงบปรองดองกันและต้องสามัคคีกันเอาไว้
- (20) ถ้านักแพทย์และพยาบาล เคลื่อนที่ มาขอรับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่ร่วม ในการบริจาคโลหิตเพราะ
- ก. เป็นการเสียสละที่ไคยลไม่คุ้มค่า
 - ข. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องรักษาสุขภาพของตัวเอง
 - ค. ข้าพเจ้ากลัวว่าจะรู้สึกเจ็บและเมื่อบริจาคโลหิตแล้วจะทำให้ร่างกายอ่อนแอติดโรคได้ง่าย
 - ง. บุคคลไม่จำเป็นจะต้องละอายใจตนเองเมื่อไม่ไคยบริจาคโลหิต เพราะการทำความดีนั้นทำได้หลายทาง
 - จ. ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าเพื่อน ๆ จะเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนใจแคบ เพราะมีเพื่อนข้าพเจ้าหลายคนก็คงจะไม่ยอมบริจาคโลหิต
 - ฉ. คนที่ไม่บริจาคโลหิต เพราะมีเหตุผลอันสมควร ย่อมไม่ทำให้ความภูมิใจตนเองลดลง

- (21) ชายคนหนึ่งกำลังขับรถยนต์ด้วยความเร็วสูง เพื่อรีบนำคนเจ็บหนักไปส่งโรงพยาบาล แต่บังเอิญรถติดไฟแดง ถ้าข้าพเจ้าเป็นชายคนนั้น ข้าพเจ้าจะหยุดรถตามกฎหมายจราจรเพราะ
- ก. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยรักษากฎหมายจราจร
 - ข. ข้าพเจ้ากลัวจะถูกตำรวจจราจรจับไปลงโทษตามกฎหมาย
 - ค. การฝ่าไฟแดง เป็นการกระทำของผู้โง่เขลาเบาปัญญา
 - ง. ข้าพเจ้าต้องการให้คนอื่น ๆ เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นนักขับรถที่ดี
 - จ. ชีวิตคน ๆ เดียวที่มีค่าน้อยกว่าชีวิตคนอื่น ๆ อีกหลายคนรวมกัน
 - ฉ. เป็นการป้องกันมิให้ข้าพเจ้าได้รับบาดเจ็บเนื่องจากอาจชนกับรถคันอื่น
- (22) ถ้าข้าพเจ้าเห็นผู้ร้ายกำลังลักทรัพย์ และต่อมาผู้ร้ายถูกตำรวจจับได้ ตำรวจขอรับรองให้ข้าพเจ้าเป็นพยาน ข้าพเจ้าจะไม่เป็นพยานให้เพราะ
- ก. ถ้าข้าพเจ้าไม่ยอมเป็นพยานก็ไม่เป็นการกระทำที่ขัดกับกฎเกณฑ์ใด ๆ
 - ข. ข้าพเจ้ากลัวผู้ร้ายจะแค้นแค้นภายหลัง
 - ค. การปรักปรำผู้อื่นโดยข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเขาเป็นผู้ร้ายจริง เป็นสิ่งที่น่าละอายใจเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะทำได้
 - ง. เป็นการฉลาดที่จะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยานเพราะคนอื่น ๆ ก็คงจะเห็นว่าข้าพเจ้าทำถูกต้องแล้ว
 - จ. การเป็นพยานให้ตำรวจจะทำให้ข้าพเจ้ามีแต่ทางเสียมากกว่าทางได้
 - ฉ. ไม่เป็นการเห็นแก่ตัวที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยาน ถ้าข้าพเจ้าให้เหตุผลที่สมควร

- (23) ตามปกติเมื่อข้าพเจ้าจะต้องเดินข้ามถนน ข้าพเจ้าจะเดินไปข้ามทางม้าลาย เพราะ
- ก. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยไม่ให้เกิดการจราจรติดขัด
 - ข. การเห็นแก่ความสะดวกของคนฝ่ายเดียว ไม่เหมาะสมกับกาลเทศะในที่นี้
 - ค. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยย่อมทำให้เกิดความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคม
 - ง. ข้าพเจ้าต้องการเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนอื่น ๆ
 - จ. ถ้าเกิดอุบัติเหตุข้าพเจ้าจะได้เป็นฝ่ายถูก และสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้
 - ฉ. โอกาสที่ข้าพเจ้าโคจรถนนบนทางม้าลายมีน้อยกว่าการข้ามทางที่อื่น ๆ
- (24) ถ้าข้าพเจ้าได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนให้ทำหน้าที่สอคล้องดูแลความประพฤติของนักเรียน แต่มีเพื่อนสนิทของข้าพเจ้าคนหนึ่งกระทำความผิดอย่างร้ายแรงด้วยการหนีโรงเรียนไปเล่นการพนันและสูบบุหรี่ ข้าพเจ้าจะไม่รายงานความผิดให้ทางโรงเรียนทราบเพราะ
- ก. ข้าพเจ้าจะได้มีเพื่อนสนิทต่อไป
 - ข. การให้อภัยและชักชวนผู้ทำผิดยอมจะเหมาะสมกว่า
 - ค. ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าจะถูกลงโทษจากทางโรงเรียน
 - ง. การทำความผิดเพียงครั้งเดียว แต่ถึงกับต้องออกจากโรงเรียนไม่เป็นการยุติธรรมเลย
 - จ. เพื่อน ๆ จะคิดว่าข้าพเจ้าเป็นคนรักพวกพ้อง
 - ฉ. การทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าอาจทำให้เพื่อนเสียอนาคตในการเรียน

- (25) ในการสอบคราวหนึ่งข้าพเจ้าทำข้อสอบไม่ได้ เพราะไม่ได้เตรียมตัวมาล่วงหน้า เพื่อนที่นั่งข้าง ๆ ส่งสารจึงแอมส่งกระดาษคำตอบให้ข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าก็จะไม่ยอมรับกระดาษคำตอบของเพื่อนเพราะ
- ก. ข้าพเจ้ากลัวจะถูกจับได้และถูกลงโทษให้สอบตก
 - ข. เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้อง เตรียมพร้อมเสมอสำหรับการสอบ
 - ค. อยากให้เพื่อนเห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนซื่อตรง
 - ง. ข้าพเจ้ากลัวจะเป็นหนี้บุญคุณต้อง ทอบแทนเพื่อนคนนั้นในภายหลัง
 - จ. เป็นการไม่ยุติธรรมและขาดความรับผิดชอบอย่างมากที่ข้าพเจ้าจะลอกคำตอบของเพื่อน
 - ฉ. ข้าพเจ้าต้องการรักษาศักดิ์ศรีของตนเอง

ภาคผนวก ก

แผนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

แผนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ย่อมมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน การแสดงความปรารถนาดี ต่อผู้อื่น ด้วยกายวาจาใจ สติปัญญา ตลอดจนการให้ปันทรัพย์สินสิ่งของ และกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นคุณธรรมที่ผู้อยู่ในสังคมควรปฏิบัติต่อกัน

จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้วนักเรียนสามารถ

ก. ค่านิยมสัมพันธ

1. ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้
2. เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น
3. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
4. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
5. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น
6. รู้จักคุณค่าของการให้และการรับ
7. ตระหนักถึงความสำคัญของเพื่อนร่วมงาน
8. แสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่นได้

ข. ค่านี้อุทธ

1. บอกความหมายของความ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ได้
2. บอกผลดีของการที่บุคคลมีความ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ได้
3. บอกผลเสียของการที่บุคคลมีความเห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวมได้
4. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงว่าบุคคลมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้

ค. การกระทำที่ควรทำ

1. แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอย่างเหมาะสมโดยไม่สร้างความเดือดร้อน
ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม

เนื้อหา

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการกระทำคนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผล
ตอบแทน เป็นการแสดงถึงการเสียสละ ความใจกว้าง โอบอ้อมอารี ความเห็นใจ และความ
เข้าใจถึงความยากลำบากของผู้อื่น

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถแบ่งออกเป็น 5 ชนิดคือ

1. ทางกำลังกาย ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยกำลังกายในการช่วย
ทำภาระงาน ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ที่กำลังจะช่วยให้ ด้วยความยินดี เหน็ดเหนื่อย
เล็กน้อย

2. ทางวาจา ได้แก่ การช่วยเหลือให้คำแนะนำ ช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้
สำเร็จประโยชน์ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ผู้อื่น และช่วยทุกลบใจเมื่อผู้อื่นได้รับความ
ลำบากเดือดร้อน

3. ทางใจ ควรฝึกจิตใจของตนเองให้รู้จักเห็นใจผู้อื่น ควรให้อภัยในความผิด
ของผู้อื่นเสมอ ไม่อาฆาตจองเวร

4. ทางสติปัญญา ได้แก่ การช่วยแสดงความคิดเห็น ช่วยค้นหาแนวทางที่ถูกที่ชอบ
และช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่น ความกำลังสติปัญญาของตน

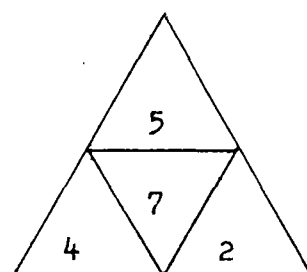
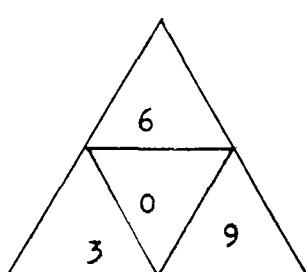
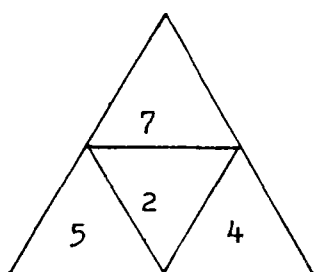
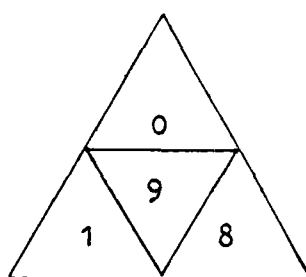
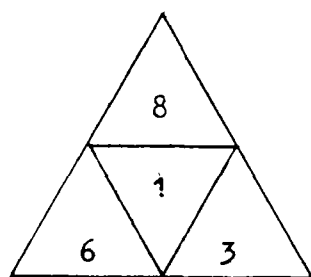
5. ทางทรัพย์สินของ ได้แก่ การช่วยเหลือจนเจือผู้อื่นที่ขัดสนยากแค้นสมควรได้
รับการช่วยเหลือ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ให้ในรูปของเงินของสิ่งของตามความเหมาะสม
โดยไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น

สื่อการเรียนรู้

1. เกมสามเหลี่ยมมหัศจรรย์ มีอุปกรณ์ดังนี้

ก. ชิ้นส่วนสามเหลี่ยมคานหา จำนวนชุดเท่ากับจำนวนกลุ่มที่แบ่ง มีวิธีทำดังนี้

1. นำกระดาษแข็งซึ่งเป็นสี่เหลี่ยมทั้ง 2 ค้าน ตัดเป็นรูปสามเหลี่ยมคานหา จำนวน 5 รูปต่อกลุ่มปฏิบัติงาน 1 กลุ่ม
2. สามเหลี่ยมคานหา แต่ละรูปตัดเป็นรูปต่าง ๆ ตามขนาดที่กำหนดบนชิ้นส่วนแต่ละชิ้น เขียนตัวเลขบนกระดาษทั้ง 2 ค้าน
3. รูปสามเหลี่ยมคานหา ซึ่งจะตัดเป็นอุปกรณ์มีลักษณะดังนี้

2. แบบบันทึกสังเกตการณ์
3. กรณียุทธวิธี
4. บัตรกำหนดงาน

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ชี้นำ

แบ่งนักเรียนในห้องออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 7 คน โดยกำหนดให้ 5 คน เป็นผู้เล่นเกม อีก 12 คน เป็นผู้สังเกตการณ์ โดยวิธีการนับตามจำนวนกลุ่มที่จะแบ่ง

2. สั้นสอน

2.1 ครูใช้คำสั่งดังนี้ ผู้ปฏิบัติงาน 5 คน จะได้รับของบรรจุชิ้นส่วนของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าคนละ 1 ของ ซึ่งชิ้นส่วนทั้งหมดเมื่อนำมารวมกันจะสามารถต่อเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าขนาดเท่า ๆ กัน ได้ 5 รูป งานที่กลุ่มจะต้องปฏิบัติคือ การนำชิ้นส่วนมาคิดเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าให้ได้ งานของกลุ่มจะถือว่าสำเร็จก็ต่อเมื่อสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า ขนาดเท่า ๆ กันตรงหน้าคนละ 1 รูป และจำนวนเลขบนสามเหลี่ยมนั้นนับรวมกันได้เป็นจำนวน 18 โดยตัวเลขในรูปสามเหลี่ยมนั้นไม่ซ้ำกันเลย

นอกจากนั้นในการปฏิบัติงานนักเรียนจะต้องปฏิบัติตามกติกาดังนี้คือ

- ก. ห้ามพูด
- ข. ห้ามขอหรือแบ่งชิ้นส่วนของคนอื่น
- ค. ให้ชิ้นส่วนแก่คนอื่นได้ แต่ต้องส่งให้กันตัวต่อตัว
- ง. ห้ามจับชิ้นส่วนให้ผู้อื่น
- จ. ใช้เวลา 10 นาที

2.2 ครูแจกแบบสังเกตการณ์ให้ผู้สังเกตการณ์ศึกษา และทำความเข้าใจ
ครูตอบข้อซักถามต่าง ๆ

2.3 เมื่อไม่มีนักเรียนคนใดซักถามแล้ว ครูแจกของบรรจุชิ้นส่วนของสามเหลี่ยมให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ในของอุปกรณ์นั้นจะประกอบด้วยชิ้นส่วนของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าคนละ 4 รูป โดยชิ้นส่วนในของนั้นไม่อาจนำมาต่อเป็นรูปสามเหลี่ยมได้ ทลออกจนตัวเลขบนชิ้นส่วนของสามเหลี่ยมก็ไม่อาจรวมกันได้ตามจำนวนที่กำหนด การทำงานจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนต่างก็สังเกตกันและกัน ว่าใครต้องการอะไร และเสียสละชิ้นส่วนของตนให้แก่

ผู้อื่น หากมีใครที่ไม่ยอมเสียสละชิ้นส่วนของตนบ้างแล้ว งานก็จะไม่สามารถสำเร็จได้ กลุ่มใดทำงานเสร็จให้ร้องไชโย

2.4 เมื่อนักเรียนเข้าใจวิธีการปฏิบัติแล้ว ครูให้สัญญาณนักเรียนลงมือทำงานตามกติกาได้

2.5 เมื่อครบกำหนดเวลา ให้ทุกกลุ่มเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อยแล้วให้ผู้สังเกตการณ์ออกมารายงานผลการสังเกตพฤติกรรมการทำงานแต่ละกลุ่ม ให้สมาชิกทราบ

2.6 ครูนำการอภิปราย โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้

- ในการทำงานครั้งนี้มีผู้ทำ 5 คนต่อกลุ่ม ในจำนวน 5 คนนี้ ใครสำคัญที่สุด (ไม่มีใครสำคัญกว่ากัน ทุกคนสำคัญหมด เพราะทุกคนมีผลทำให้งานสำเร็จหรือไม่สำเร็จ)

- การที่เกมตั้งกติกาว่า "งานกลุ่มจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อทุกคนต้องรูปได้ถูกต้อง" นักเรียนคิดว่ากติกานี้ต้องการจะสอนอะไร (สอนให้เข้าใจว่า ในการทำงานเป็นกลุ่มนั้นเราจะมุ่งทำงานของเราให้เสร็จเพียงคนเดียวนั้นไม่ได้ เราต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือผู้อื่นในกลุ่มด้วย เพราะงานกลุ่มจะสำเร็จได้ก็ต้องมาจากการที่สำเร็จของทุกคนในกลุ่ม)

- อะไรเป็นอุปสรรคทำให้กลุ่มต้องรูปสามเหลี่ยมไม่สำเร็จ (การไม่ยอมให้ชิ้นส่วนของตนแก่ผู้อื่น การไม่ได้พูดคุยกัน การไม่รู้ว่าคุณอื่นต้องการอะไร การไม่ได้ช่วยคิด ฯลฯ)

- อะไรทำให้กลุ่มทำงานได้สำเร็จ (การเสียสละ การช่วยคิด การให้ความช่วยเหลือ ฯลฯ)

2.7 ขออาสาสมัครชุดใหม่ เป็นผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 2 คน ออกมาพบครูเพื่อรับใบสังเกตการณ์ และคำชี้แจงในการทำหน้าที่ของตน จากนั้นมอบของกรณีตัวอย่างให้ผู้สังเกตการณ์ถือเตรียมไว้เมื่อได้รับคำสั่งจึงนำไปใช้สมาชิกกลุ่มของตน

2.8 ให้สัญญาณแต่ละกลุ่มลงมือศึกษากรณีตัวอย่าง แล้วอภิปรายหาข้อสรุปตามหัวข้อที่กำหนดให้

2.9 ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการปฏิบัติงาน พร้อมทั้ง
ผู้สังเกตการณ์ ตามลำดับ

3. ขั้นวิเคราะห์ โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้

3.1 คำถามมนุษยสัมพันธ์

- เมื่อแต่ละคนในกลุ่มชักชวนกันมีความรู้สึกอย่างไร
- มีผู้ให้ชิ้นส่วนแก่เราหรือไม่
- มีผู้ใดได้ชิ้นส่วนครบหรือไม่
- คนที่ให้ชิ้นส่วนแก่เราเป็นคนอย่างไร
- รู้สึกอย่างไร เมื่อเพื่อนให้ชิ้นส่วนแก่เรา
- เมื่อให้ชิ้นส่วนแก่ผู้อื่นเรารู้สึกอย่างไร
- เมื่อเราให้ชิ้นส่วนที่เราไม่ต้องการนักเรียนรู้สึกอย่างไร
- เมื่อเราช่วยให้ผู้อื่นได้รับความสำเร็จเรารู้สึกอย่างไร
- การชักแย้งภายในกลุ่มดีหรือไม่เพราะเหตุใด
- นักเรียนคิดว่ากลุ่มที่เสร็จเร็วเสร็จช้าเป็นเพราะเหตุใด
- รู้สึกอย่างไรที่มีคนคัดค้านหรือสนับสนุนความคิดเห็นของเรา
- มติของกลุ่มได้มาอย่างไร พอใจกับมติกลุ่มหรือไม่เพราะอะไร

3.2 คำถามเนื้อหา

- ความเชื่อเพื่อเผยแพร่หมายความว่าอย่างไร
- ความเชื่อเพื่อเผยแพร่มีประโยชน์อย่างไร
- การอยู่ในสังคมอยู่คนเดียวได้หรือไม่เพราะเหตุใด
- การพึ่งพาอาศัยกันมีความจำเป็นหรือไม่เพราะเหตุใด
- หากคนในสังคมมีความเห็นแก่ตัวจะเกิดผลกระทบอย่างไรต่อสังคม
- การให้มีหลายลักษณะได้แก่อะไรบ้าง
- การให้อย่างไรจึงมีคุณค่ามากที่สุด
- การมีกติกานั้นให้ข้อคิดอะไรแก่นักเรียน

- คนที่ไม่ให้ชิ้นส่วนมีลักษณะ
- อะไรเป็นอุปสรรคทำให้งานไม่สำเร็จ
- จากกรณีตัวอย่างหากไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว เกิดขึ้นควรแก้ไขอย่างไร
- อะไรทำให้กลุ่มทำงานสำเร็จ

3.3 คำนการประยุกต์ใช้

- ถ้านักเรียนในห้องเรียนมีความเห็นแก่ตัวควรแก้ไขอย่างไร
- จากการร่วมทำกิจกรรมในวันนี้ นักเรียนได้ข้อคิดอะไรที่จะนำไปปฏิบัติ

ในการ เชื้อเพื่อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น

4. ประเมินผล

4.1 คำนมณษสัมพันธ์

- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทำกิจกรรม
- การอภิปราย
- การวิเคราะห์

4.2 คำนเนื้อหา

- การตอบคำถาม
- การรายงานผลการอภิปราย

4.3 คำนการประยุกต์ใช้

- สังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน
- การเสนอแนะวิธีปฏิบัติ

กรณีตัวอย่าง

กลุ่ม...

๗ ร้านอาหารมีชื่อหนึ่ง เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป นารีและแม่ก็เป็นลูกค้าของร้านนี้ด้วย ขณะที่คนในร้านกำลังรับประทานอาหารกันอย่างเอร็ดอร่อยอยู่นั้น ก็มีเสียงร้องของเด็กดังขึ้นในร้านอาหาร นารีหันไปมองปรากฏว่าเป็นเสียงของเด็กคนหนึ่งอยู่ในอ้อมแขนของผู้หญิงซึ่งแต่งกายไม่ค่อยสะอาดตานัก กำลังเคียนขอทานตามโต๊ะอาหาร คนที่มารับประทานอาหารหลายคนรีบให้เศษสตางค์โดยเร็ว เพื่อตัดความรำคาญ เสียงร้องของเด็กยังดังขึ้น ขณะนั้นเองนารีเหลียวไปเห็นกันของเด็ก เป็นรอบขำเขียวคล้ำกับรอยเลิ่บกก และลักษณะที่นารีสังเกตเห็นพฤติกรรมของผู้หญิงคนนี้ไม่น่าจะเป็นแม่ของเด็กคนนี้ ดูไม่ทะนุถนอมเด็กในอ้อมแขนของตนเท่าไรนัก เมื่อหญิงดังกล่าวเดินมาถึงโต๊ะของนารีและแม่ นารีได้ปฏิเสธการขอจากผู้หญิงคนนั้นด้วยวาจาสุภาพว่า "เชิญไปข้างหน้าก่อนค่ะ"

บัตรกำหนดงาน

ให้นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่างแล้วร่วมกันอภิปรายหาข้อสรุปของกลุ่ม พร้อมกับตอบคำถามตามที่กำหนดให้

1. หากนักเรียนเป็นนารีจะให้ทานแก่หญิงดังกล่าวหรือไม่
มติของกลุ่ม

☐ ให้ทาน

☐ ไม่ให้ทาน

- เพราะ
1.
 2.
 3.

2. การบริจาครพียสินมีค่าต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่นควรมีหลักในการบริจาคอย่างไรจึงเหมาะสม
.....

3. หากบุคคลในสังคมขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันจะเกิดผลอย่างไร
.....

แบบบันทึกสัง เกตการณ์

คำชี้แจง

นักเรียนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สัง เกตการณ์ มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานดังนี้

1. ขณะทำหน้าที่ผู้สัง เกตการณ์ ให้นักเรียนยืนอยู่ใกล้ ๆ กลุ่มปฏิบัติงานที่นักเรียนจะสัง เกตการทำงานของเขา โดยยืนอยู่ในตำแหน่งที่จะเห็นพฤติกรรมการทำงานของกลุ่มได้ชัดเจน
2. ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้สัง เกตการณ์นักเรียนจะไม่เข้าไปพูดหรือแนะนำการทำงานของกลุ่มเป็นอันขาด

ผลการสัง เกต

1. บรรยายภาพการทำงานของกลุ่มเป็นอย่างไร
.....
2. ใครบ้างที่ทำผิดพลาด ผิดอย่างไร
.....
3. ใครช่วยให้กลุ่มทำงานได้สำเร็จ เขาช่วยอย่างไร
.....
4. พฤติกรรมอะไรที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานครั้งนี้
.....
5. กลุ่มนี้เริ่มต้นทำงานกันอย่างไร
.....

6. มีผู้แสดงพฤติกรรมเหล่านี้หรือไม่

พฤติกรรม	มี	ไม่มี	จำนวนครั้ง	เหตุการณ์
แย่งกันพูด แสดงท่าทางไม่สนใจ พูดโดยใช้อารมณ์ พูดชักผู้อื่น				

ชื่อผู้บันทึก

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ความรับผิดชอบ

เวลา 4 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความสำนึกในหน้าที่ของตนเอง และสังคมช่วยการปฏิบัติอย่างตั้งใจ พากเพียร และรอบคอบ ย่อมทำให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้วนักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. ยอมรับมติของ คนส่วนใหญ่
2. ปฏิบัติตามบทบาทที่ตนเองได้รับ
3. ปฏิบัติตนเป็นผู้นำและผู้ฟังที่ดี
4. สื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง
5. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
6. รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

ข. ด้านเนื้อหา

1. อธิบายความหมายของความรับผิดชอบได้
2. บอกประโยชน์ของการมีความรับผิดชอบได้อย่างถูกต้อง
3. เปรียบเทียบผลของการมีความรับผิดชอบและขาดความรับผิดชอบได้
4. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมได้
5. เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดจากการขาดความรับผิดชอบได้

ค. ด้านการประยุกต์ใช้

1. มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

เนื้อหา

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง หากเพียรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลของการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจทั้งปึกและขอบ ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น มีความสำนึกในหน้าที่ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคม

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ได้แก่
 - 1.1 ด้านการจัดหาสุขภาพอนามัย
 - 1.2 ด้านการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภค
 - 1.3 ด้านสติปัญญาและความสามารถ
 - 1.4 ด้านความประพฤติ
 - 1.5 ด้านมนุษยสัมพันธ์
 - 1.6 ด้านเศรษฐกิจส่วนตัว
 - 1.7 ด้านการงานที่ได้รับมอบหมาย
 - 1.8 ด้านผลของการกระทำของตนเอง
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่
 - 2.1 รับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติ
 - 2.2 รับผิดชอบต่อบิดามารดา และครอบครัว
 - 2.3 รับผิดชอบต่อโรงเรียน และครูอาจารย์
 - 2.4 รับผิดชอบต่อเพื่อน

สื่อการเรียนรู้

1. กระดาษโปสเตอร์
2. กระดาษสีต่าง ๆ
3. กรรไกร
4. กาว

5. ลูกโป่ง
6. เชือก และหนังสือเด็ก
7. เกม พรายกระซิบ
8. กรรไกรอย่าง

กิจกรรมการเรียนรู้ ก 2 คาว

1. ขั้นนำ

- 1.1 แบ่งสมาชิกออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน โดยใช้สลากรูปต่าง ๆ
- 1.2 ขออาสาสมัครเป็นผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 2 คน ออกมาพบครูเพื่อรับใบสังเกตการณ์ และคำชี้แจงในการทำหน้าที่ของตน

2. ขั้นสอน

2.1 ครูสนทนากับนักเรียนว่า "ครูมีสิ่งของที่จะต้องให้นักเรียนช่วยกันทำให้เสร็จเรียบร้อย เป็นกิจกรรมที่นักเรียนแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบร่วมกันและต้องทำให้เสร็จตามเวลาที่กำหนดให้"

2.2 ครูสร้างสถานการณ์ขึ้น โดยคัดเลือกสมาชิกของกลุ่ม ๆ ละ 3 - 4 คน มาประมาณ 2 กลุ่ม ให้ออกไปนอกห้องไกลพอประมาณเพื่อตกลงกัน โดยที่เพื่อนไม่ได้ยิน โดยตกลงว่าเมื่อเข้าประจำกลุ่มแล้ว ให้แกล้งสมาชิกในกลุ่ม ให้คุยกันเองบ้าง เล่นกันบ้าง ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่สนใจงานกลุ่ม จากสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อที่จะสังเกตปฏิกิริยาของกลุ่มที่มีต่อสมาชิกที่ไม่ให้ความร่วมมือและไม่รับผิดชอบต่องานของตนเองและกลุ่ม

2.3 ครูแจกของอุปกรณ์ให้สมาชิกแต่ละกลุ่ม แล้วให้สัญญาณเริ่มปฏิบัติกิจกรรม ภายในห้องจะมีบัตรคำสั่งและอุปกรณ์ดังนี้

บัตรคำสั่ง

ให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งโดยเคร่งครัดตามลำดับ (1 - 10) ทำข้อหนึ่งเสร็จแล้ว
จึงจะทำข้อถัดไปได้ ถ้ายังไม่เสร็จห้ามเปิดคำสั่งในข้อต่อไปเด็ดขาด ให้เวลา 15 นาที

1. สร้างบ้าน 1 หลัง ค่ายวสุที่แจกให้
2. เป่าลูกโป่งคนละ 1 ลูก ให้ใหญ่ที่สุดแล้วผูกด้วยหนังสติก
3. ผูกลูกโป่งรวมกันทั้งหมดด้วยเชือก
4. เหยียบลูกโป่งที่เป่าให้แตกเหลือไว้ 2 ลูก
5. ร้องเพลงลูกทุ่งพร้อม ๆ กัน 1 เพลง โดยไม่ซ้ำกับกลุ่มอื่น
6. ให้ช่วยกันเขียนผลดีของการมีความรับผิดชอบ และผลเสียของการขาดความ

รับผิดชอบต่อในกระดานที่แจกให้ ให้ได้มากที่สุด

7. ให้ตัวแทนอ่านผลงานทั้ง ๆ
8. นำผลงานมาผูกไว้ที่ลูกโป่ง
9. นำสิ่งของทั้งหมดไปติดไว้ที่หน้าห้องโดยเรียงแถวตามอายุจากมากไปหาน้อย

คนอายุน้อยที่สุดเป็นคนถือของ

10. กลับมานั่งรวมกลุ่ม แล้วปรบมือพร้อมกัน 3 ครั้ง แล้วร้องเฮ้ทั้ง ๆ 1 ครั้ง

2.4 เมื่อนักเรียนพร้อมแล้วให้ลงมือปฏิบัติพร้อมกับผู้สังเกตการณ์ของแต่ละกลุ่ม

3. ขั้นวิเคราะห์

เมื่อทุกกลุ่มปฏิบัติงานเรียบร้อยแล้วให้ผู้สังเกตการณ์ออกมารายงานผลที่ได้
จากการสังเกตการณ์แต่ละกลุ่ม ตามลำดับ แล้ววิเคราะห์โดยใช้คำถามดังนี้

3.1 ค่านิยมสัมพันธ

- มีการแบ่งงานในกลุ่มอย่างไรบ้าง
- ความร่วมมือในกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง
- รู้สึกอย่างไรที่เพื่อนบางคนไม่ให้ความร่วมมือและขาดความรับผิดชอบต่อ
- รู้สึกอย่างไรที่งานในกลุ่มประสบผลสำเร็จ

- งานกลุ่มประสบผลสำเร็จได้เพราะอะไร
- ทำไมสมาชิกในกลุ่มจึงให้ความร่วมมือดีมาก
- เมื่อหมดเวลาที่กำหนดให้ทำไมบางกลุ่มจึงยังทำงานไม่เสร็จ
- ถามความรู้สึกของผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือว่ารู้สึกอย่างไรที่เพื่อนไม่

พอใจและทำไมจึงไม่รับผิดชอบ

3.2 คำนึงเนื้อหา

- กิจกรรมนี้ให้ข้อคิดกับนักเรียนอย่างไรบ้าง
- การให้ความร่วมมือในการทำงาน ทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การทำงานบางอย่างจะใช้เวลาของคนเพียงคนเดียวนั้นไม่พอ การทำงานร่วมกันจะต้องมีความรับผิดชอบทั้งส่วนตนและส่วนรวม

- ความรับผิดชอบมีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างไรบ้าง
- ทำให้คนทำงานประสบความสำเร็จ
- ประสบความสำเร็จในชีวิต สังคมเจริญก้าวหน้า
- เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนฝูง ครูอาจารย์ และสังคม
- หากทุกคนขาดความรับผิดชอบจะเกิดผลอะไรบ้าง
- การทำงานไม่ประสบผลสำเร็จ
- สังคมเกิดความสับสนวุ่นวายไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
- ทุกคนจะอยู่ในสังคมด้วยความไม่สงบสุข
- สังคมนั้นไม่พัฒนา ไม่มีความเจริญก้าวหน้า
- สาเหตุของการขาดความรับผิดชอบเกิดจากอะไร มีวิธีการอย่างไร

3.3 คำนึงการประยุกต์ใช้

- นักเรียนได้เคยแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างไรบ้าง
- ยกตัวอย่างที่แสดงถึงการกระทำที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4. ประเมินผล

4.1 คำนมณย์สัมพันธ์

- ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในระหว่างการทำกิจกรรม

- การรายงานของผู้สังเกตการณ์
- การวิเคราะห์

4.2 ก้นเนื้อหา

- ผลงานของแต่ละกลุ่ม
- การอภิปราย

4.3 การประยุกต์ใช้

- สังเกตการทำงานของนักเรียน
- การตอบคำถาม

แบบบันทึกสังเกตการณ์

กลุ่ม...

คำชี้แจง

นักเรียนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์ มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานดังนี้

1. ขณะทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ ให้นักเรียนยืนอยู่ใกล้ ๆ กลุ่มปฏิบัติงาน ที่นักเรียนจะสังเกตการทำงานของเขา
2. ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ ห้ามเข้าไปพูดหรือแนะนำการทำงานของกลุ่มเป็นอันขาด

ผลการสังเกต

1. กลุ่มเริ่มต้นทำงานกันอย่างไร มีการแบ่งหน้าที่กันหรือไม่
.....
2. มีการเลือกผู้นำกลุ่มหรือไม่ สมาชิกพอใจหรือไม่
.....
3. ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างไร บรรยากาศดีหรือไม่
.....
4. สมาชิกคนใดไม่รับผิดชอบในการทำงานบ้าง
.....
5. ผู้มีบทบาทที่สุดในกลุ่มคือใคร เขาปฏิบัติอย่างไร
.....
6. มีการทำผิดกติกาหรือไม่ เขาทำอย่างไร
.....

ชื่อผู้บันทึก

กิจกรรมการเรียนรู้ ข. 2 คาบ

1. ขั้นนำ

1.1 แบ่งสมาชิกออกเป็น 4 กลุ่ม โดยใช้กระดาษสีแดง เหลือง เขียว น้ำเงิน ใครได้สีเดียวกันให้อยู่กลุ่มเดียวกัน

2. ขั้นสอน

2.1 ให้นักเรียนที่นั่งอยู่คนแรกของแต่ละกลุ่ม ออกมาอ่านข้อความในกระดาน ที่ครูเตรียมไว้ โดยพยายามจำข้อความต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด ให้เวลาอ่าน 2 นาที

2.2 ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มกลับเข้าไปนั่งในกลุ่มของตน โดยยังคงให้นั่งเฉย ๆ อยู่ก่อน เมื่อครูให้สัญญาณว่ากระซิบก๊าก ก็ให้นักเรียนแรกของแต่ละกลุ่มนั้นกระซิบข้อความที่ตนได้อ่านมาให้เพื่อนคนที่ 2 ฟัง แล้วตนเองก็หันหน้าไป เป็นหน้าที่ของ คนที่ 2 ที่จะกระซิบต่อไปยังคนที่ 3 ดำเนินการเช่นนี้ไปจนครบทุกคนในกลุ่ม

2.3 ให้นักเรียนสุดท้ายของแต่ละกลุ่มออกมาเขียนข้อความที่ตนได้ฟังมาบนกระดาน ซึ่งครูแบ่ง เนื้อที่บนกระดานที่เส้นเป็นช่อง ๆ ให้ครบตามจำนวนกลุ่มของนักเรียน

2.4 ครูเฉลยข้อความโดยเขียนในกระดานให้นักเรียนดู เปรียบเทียบข้อความเดิมกับข้อความที่แต่ละกลุ่มเขียนไว้ กลุ่มใดเขียนใกล้เคียงกับข้อความเดิมจะเป็นผู้ชนะ

2.5 ครูนำการอภิปราย โดยใช้คำถามต่อไปนี้

- ทำไมข้อความสุดท้ายจึงเปลี่ยนไปจากข้อความเดิม (เพราะผู้ฟังฟังมาไม่ชัดเจนบ้าง จำไม่ได้บ้าง ฟังแล้วสับสนคลาดเคลื่อนบ้าง)

- คนฟังจำไม่ได้ก็เพราะอะไร (ขาดสมาธิในการฟัง เพราะต้องรีบแข่งขันกัน คนพูดฟังมาผิดเลยฟังไม่ชัด ฟังแล้วข้อความคล้ายกันทำให้จำสับสน)

- ทำอย่างไรจึงจะทำให้การฟังจับใจความได้ดี (ต้องมีสมาธิในการฟัง ถ้าไม่เข้าใจควรซักถาม เพื่อให้เข้าใจตรงกัน ต้องฟังเรื่องราวให้จบ และพยายามสรุปสาระสำคัญของเรื่องให้ได้)

- การฟังที่ไม่ชัดเจนหรือไม่ต้องทำให้เกิดผลเสียอย่างไร (ได้รับข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ)

2.6 ครูแจกของบัตรคำสั่ง และกรณีตัวอย่างให้แก่แต่ละกลุ่ม แล้วขออาสาสมัครเป็นผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 1 คน ออกมาพบครู เพื่อรับแบบบันทึกสังเกตการณ์และคำชี้แจงในการทำหน้าที่ของตน

2.7 ครูชี้แจงให้สมาชิกแต่ละกลุ่มทราบถึง วิธีการประชุมกลุ่มเพื่ออภิปรายหาแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน (จากการศึกษากรณีตัวอย่าง) ซึ่งในการอภิปรายกลุ่มจะประกอบด้วย ผู้ดำเนินการอภิปราย ผู้ร่วมอภิปราย และผู้บันทึกการอภิปราย

2.8 ให้เวลาในการศึกษากรณีตัวอย่าง และอภิปรายกลุ่ม 30 นาที เมื่อหมดเวลาให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานผล และช่วยกันจัดอันดับความสำคัญของหัวละครอีกครั้ง

3. ขั้นวิเคราะห์ โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้

3.1 คำนมนุษย์สัมพันธ์

- พอใจหรือไม่กับบทบาทที่ได้รับ เพราะอะไร
- รู้สึกอย่างไรที่ทุกคนแสดงความคิดเห็น
- รู้สึกอย่างไรที่มีคนคัดค้านหรือสนับสนุนความคิดเห็นของเรา
- เมื่อความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มไม่ตรงกัน แก้ไขอย่างไร
- มติกลุ่มได้มาอย่างไร พอใจกับมติของกลุ่มหรือไม่ เพราะอะไร
- งานของกลุ่มสำเร็จได้เพราะอะไร

3.2 คำนเนื้อหา

- การเล่นเกมหลายกระขิบ ควรนำคุณธรรมใดมาใช้บ้าง
- การรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมก่อให้เกิดผลได้อย่างไร
- ถ้าคนในสังคมขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมจะเกิดผล

อย่างไร

- หากสมพงษ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมเขาควรปฏิบัติอย่างไรจึง

เหมาะสม

- การกระทำของนารีจักษ์เป็นความรับผิดชอบต่อค่านใด มีผลคืออย่างไร
- การปฏิบัติตนเช่นไรจึงจะดีว่าเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

- ผู้มีความรับผิดชอบจะเกิดผลคืออะไร
- การเชื่อข่าวลือจะมีผลเสียต่อสังคมประเทศชาติอย่างไร

3.3 คำนึงการประยุกต์ใช้

- นักเรียนได้แสดงความสามารถของตนเองและสังคมอย่างไร
- นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อได้ฟังข่าวลือต่าง ๆ
- ถ้านักเรียนเป็นตัวละครในเรื่องจะทำอย่างไร

4. ประเมินผล

4.1 คำนมุนยสัมพันธ์

- สังเกตการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน
- การรายงานของผู้สังเกตการณ์ การทำงานร่วมกัน
- การวิเคราะห์

4.2 คำนเนื้อหา

- ผลงานของแต่ละกลุ่ม
- การอภิปรายเพิ่มเติม

4.3 คำนการประยุกต์ใช้

- สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน
- การตอบคำถาม

ภาคผนวก

ก. ข้อความสำหรับเกมหลายกระดาน

นางสร้อยนึ่ง เศร้าสร้อย เธอนั่งสอยเสื่ออยู่บนเสื่อลายเสือที่ท่าเรือหน้าบ้าน

ข. กรณียกตัวอย่าง

กรณีตัวอย่าง

สมพงษ์เป็นหัวหน้าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 วรุตเป็นเพื่อนของสมพงษ์ วันหนึ่งวรุตขอร้องให้สมพงษ์ช่วยเหลือตนเองโดยการเลื่อนเวลาส่งการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ออกไปอีกเพื่อตนเองจะได้ลอกการบ้านเสร็จ และไม่ถูกอาจารย์ตำหนิ สมพงษ์กล่าวว่า ตนมีหน้าที่รวบรวมสมุดการบ้านของเพื่อน ๆ ก่อนเข้าเรียนชั่วโมงแรก แต่วรุตขอเวลาอีกสักครู่การขอร้องของวรุตสร้างความลำบากใจให้กับสมพงษ์เป็นอย่างมาก สมพงษ์จึงไปปรึกษาเพื่อนชื่อประวิทย์ ส่วนประวิทย์ตอบว่า "ช่วยอะไรไม่ได้ ไม่ใช่หน้าที่ของคนที่จะต้องมาค้ำคินปัญหาง่าย ๆ อย่างนี้" สมพงษ์ไ้ยินคังนั้นจึงอารมณ์เสีย และตัดสินใจรอให้วรุตลอกการบ้านเสร็จ พักกลางวันสมพงษ์จึงไ้ส่งงานของเพื่อน ๆ

ครันถึงชั่วโมงคณิตศาสตร์ นักเรียน ม. 1/2 จึงถูกลงโทษ เพราะส่งการบ้านไม่ตรงเวลา ประวิทย์ ดุกขึ้นพูดต่อว่า สมพงษ์ กับ วรุต ว่าทั้งสองคนสมรู้ร่วมคิดกันจึงทำให้เพื่อนต้องถูกลงโทษ สมพงษ์ไ้ฟังคังนั้นจึงกล่าวขอโทษเพื่อน ๆ และยอมรับผิดแค่เพียงผู้เดียว

ต่อมาวรุตไ้ยืมเงินประวิทย์โดยอ้างเหตุผลว่า ไม่มีเงินกินข้าว ประวิทย์เห็นใจจึงให้ยืมเงิน 20 บาท แต่มีข้อแม้ว่า ต้องจ่ายเงินในวันรุ่งขึ้น เรียมเป็นเพื่อนของประวิทย์ทราบว่าประวิทย์ให้วรุตยืมเงิน จึงต่อว่าประวิทย์ว่า "เธอให้วรุตยืมเงินทำไม รู้ไหมว่าวรุตนำเงินไปซื้อบุหรี่" ประวิทย์ไ้ฟังคังนั้นจึงโกรธวรุตมาก ประวิทย์เดินตามหาวรุตทันทีที่พบหน้า ประวิทย์จึงตรงเข้าไปชกหน้าวรุตล้มลง ในวันนั้น นารีทำหน้าที่สารวัตรนักเรียนไ้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด จึงนำเรื่องไปแจ้งให้ฝ่ายปกครองทราบ

บัตรกำหนดงาน

ให้นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่างแล้วร่วมกันอภิปรายสรุปเป็นมติของกลุ่ม ว่าตัวละคร
 ที่รู้สึกเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

ตัวละครมีดังนี้

1. สมพงษ์ เป็นหัวหน้าชั้น
2. วรุฑ เป็นเพื่อนของสมพงษ์
3. ประวิทย์ เป็นเพื่อนของวรุฑ
4. เรียม เป็นเพื่อนของประวิทย์
5. นารี เป็นสารวัตรนักเรียน

ลำดับที่	ความคืบหน้า	เหตุผล

แบบบันทึกสังเกตการณ์

กลุ่ม....

คำชี้แจง

นักเรียนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานดังนี้

1. ขณะทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ ให้นักเรียนยืนอยู่ใกล้ ๆ กลุ่มปฏิบัติงานที่นักเรียนจะสังเกตการณ์ทำงานของเขา โดยยืนอยู่ในตำแหน่งที่จะเห็นพฤติกรรมการทำงานของกลุ่มได้ชัดเจน
2. ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้รับสังเกตการณ์ ห้ามเข้าไปพูดหรือแนะนำการทำงานของกลุ่มเป็นอันขาด

ผลการสังเกต

1. กลุ่มเริ่มต้นทำงานกันอย่างไร
.....
.....
2. บรรยากาศภายในกลุ่มเป็นอย่างไร
.....
.....
3. สมาชิกพอใจกับบทบาทที่ตนได้รับหรือไม่ เขาแสดงอาการอย่างไร
.....
.....
4. ผู้มีบทบาทมากที่สุด ในกลุ่มคือใคร เขาปฏิบัติอย่างไร
.....
.....

5. มีผู้แสดงพฤติกรรมเหล่านี้หรือไม่ (ให้ขีดเครื่องหมาย ✓ ถ้ามี)

พฤติกรรม	มี	ไม่มี	จำนวน	บันทึก
1. แย่งกันพูด				
2. เอาจานอื่นขึ้นมาทำ				
3. แสดงท่าทางไม่สนใจ				
4. พูดโดยใช้อารมณ์				
5. พูดชักชวน				
อื่น ๆ				

แผนการสอนที่ 3 เรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต

เวลา 2 คาบ

ความกตเวทิตะ

การประพฤติปฏิบัติที่ตรงต่อความเป็นจริงทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง และต่อผู้อื่น อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้รับความเชื่อถือ และส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้วนักเรียนสามารถ

ก. คำนมนุษย์สัมพันธ์

1. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
2. เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น
3. รู้จักวางแผนในการทำงาน
4. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
5. เห็นความสำคัญของสมาชิกทุกคน
6. กล้าพูดแสดงความคิดเห็นของตนเอง

ข. คำนเนื้อหา

1. บอกความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตได้
2. บอกประโยชน์ของการมีความซื่อสัตย์สุจริตได้
3. บอกผลเสียของการขาดความซื่อสัตย์สุจริตที่มีต่อบุคคลและสังคมได้
4. ยกตัวอย่าง เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับผลดีของความซื่อสัตย์สุจริต

และผลเสียของความไม่ซื่อสัตย์สุจริตได้อย่างถูกต้อง

ค. คำนการประยุกต์ใช้

1. รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อสังคม

เนื้อหา

ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา หังกาย วาจา ใจ หังต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ผู้ที่ยึดถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นหลักในการดำรงชีวิต จะได้รับการยกย่อง ความเชื่อถือไว้วางใจ และอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข

ความซื่อสัตย์สุจริตจำแนกเป็น 4 ประเภท

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
2. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล
3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
4. ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ

การแสดงความซื่อสัตย์สุจริตมี 3 ทาง คือ

1. ทางกาย
2. ทางวาจา
3. ทางใจ

สื่อการเรียนรู้

1. กรณียตัวอย่าง
2. กระดาษต่าง ๆ
3. บัตรกำหนดงาน
4. เกม "ตะเกียบเจ้ายุทธจักร" อุปกรณ์มีดังนี้
 - ตะเกียบ 10 คู่
 - มะนาว 10 ผล
 - ห้อปี่ 10 เม็ก
 - ไชนกกระหา 10 ฟอง
 - ตะกร้าขนาดเล็ก 4 ใบ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นนำ

1.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม โดยการนับ 1 - 4 นักเรียนที่นับตรงเลขใดให้อยู่กลุ่มเดียวกัน

1.2 อาสาสมัครนักเรียนออกมากลุ่มละ 3 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์ 8 คน และเป็นกรรมการในการเล่น เกม 4 คน

2. ขั้นสอน

2.1 ครูสนทนากับนักเรียนว่าวันนี้เราจะเล่นเกมอย่างหนึ่ง ซึ่งจะต้องแข่งขันกัน กลุ่มที่ชนะเลิศจะได้รับรางวัล และอธิบายวิธีเล่นและกติกาให้นักเรียนเข้าใจ

วิธีเล่นและกติกามีดังนี้

1. การเล่นเกมนี้แต่ละกลุ่มจะใช้ตะเกียบในการคีบวัสดุที่เตรียมไว้ ได้แก่ บิงปอง มะนาว ท็อปปี้ และไข่ การแข่งขันจะแบ่งครั้งละ 2 กลุ่ม
2. การแข่งขันให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเข้าแถวตอนลึก กลุ่มละแถว สมาชิกแต่ละคนอยู่ห่างกัน 1 ช่วงแขน ระยะห่างระหว่างกลุ่มห่างกันพอประมาณ
3. ในการแข่งขันให้สมาชิกคนแรกของกลุ่มใช้ตะเกียบคีบวัสดุในภาชนะที่อยู่หัวแถวส่งต่อไปให้เพื่อนซึ่งใช้ตะเกียบรอรับอยู่แล้ว ส่งต่อไปจนถึงคนสุดท้ายแล้วใส่ลงในแก้วที่อยู่ท้ายแถว
4. ในการส่งวัสดุที่คีบให้คนถัดไปนั้นห้ามมีการขยับเหยียดเคลื่อนไหว หัก เหยียด และผู้รับ และห้ามใช้มืออุกท้องวัสดุที่คีบ ถ้าวัสดุที่คีบตกถึงพื้นต้องกลับไปเริ่มต้นตั้งแต่คนแรกใหม่
5. ในกาแข่งขันให้เวลา 10 นาที กลุ่มใดคีบได้มากที่สุดถือว่าชนะ
6. ใช้เสียงนกหวีดเป็นสัญญาณในการเริ่มและยุติการแข่งขันทุกครั้ง
7. การแข่งขันเกม แข่งคืบนี้ จะแบ่ง 2 ครั้ง ๆ ละ 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีจับฉลากว่ากลุ่มใดจะแบ่งก่อน และคัดเลือกกลุ่มที่ชนะจากการแข่งขันทั้ง 2 ครั้ง มาแข่งขันกันอีกครั้งหนึ่ง กลุ่มที่ชนะครั้งนี้ถือว่าเป็นกลุ่มที่ชนะเลิศและได้รับรางวัล

8. ชนะแข่งขันระหว่าง 2 กลุ่ม ให้เลือกเชียร์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
9. ให้นักเรียนทดลองเล่นเกมนี้ 1 ครั้ง จากนั้นจึงให้แข่งขันจริง โดยให้ผู้บันทึกสังเกตการณ์ประจำกลุ่มเพื่อสังเกตพฤติกรรม
10. เมื่อการแข่งขันยุติลง มอบรางวัลให้กลุ่มที่ชนะเลิศ แล้วให้นักเรียนกลับไปนั่งประจำกลุ่มของตน

2.2 ให้ผู้สังเกตการณ์ออกมารายงานผลการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน

2.3 ครูนำการอภิปรายจากการเล่นเกม โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้

- บรรยากาศในการแข่งขันของกลุ่มเป็นอย่างไรบ้าง
- มีสมาชิกในกลุ่มที่ไม่ปฏิบัติตามกติกาหรือไม่
- ระหว่างสมาชิกในกลุ่มมีการช่วยเหลือกันหรือไม่อย่างไร
- รู้สึกอย่างไรที่กลุ่มตนเองมีชัยชนะ
- รู้สึกอย่างไรที่กลุ่มตนเองเป็นผู้แพ้
- รู้สึกอย่างไรเมื่อทำผิดกติกา
- ผู้ที่ทำตามกติกา ทำไมจึงทำตามกติกา
- รู้สึกอย่างไรที่เพื่อน ๆ ทำผิดกติกา
- รู้สึกอย่างไรเมื่อได้ทำถูกต้องตามกติกาแต่เป็นฝ่ายแพ้
- รู้สึกอย่างไรที่กลุ่มได้รับการเชียร์จากเพื่อน ๆ
- นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากการเล่นเกมนี้

2.4 อาสาสมัครผู้สังเกตการณ์ออกมาพบครูกลุ่มละ 1 คน เพื่อรับใบสังเกตการณ์ และของกรณีตัวอย่าง เพื่อมอบให้กับกลุ่มที่คนสังเกตการณ์

2.5 เมื่อกลุ่มปฏิบัติงานเสร็จแล้วให้ตัวแทนออกมารายงานผลการปฏิบัติงานพร้อมกับผู้สังเกตการณ์ที่ละกลุ่มตามลำดับ

3. ขั้นวิเคราะห์ โดยใช้คำถามดังนี้

3.1 ค่านิยมยสัมพันธ์

- มติของกลุ่มเป็นอย่างไร
- รู้สึกอย่างไรที่มีผู้คัดค้านหรือสนับสนุนความคิดเห็นของตน

- การชักแย้งภายในกลุ่มดีหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ความสำเร็จของกลุ่มอยู่ที่อะไร มีวิธีการอย่างไร

3.2 คำนึงเนื้อหา

- กิจกรรมนี้ให้ข้อคิดแก่นักเรียนอย่างไรบ้าง (การทำนิคคกิดกาเป็น การไม่ซื่อสัตย์เป็นการเอาเปรียบเพื่อน การทำนิคคกิดกาไม่เป็นที่ยอมรับของ เพื่อนา)
- การเล่นเกมครั้งนี้ควรนำคุณธรรมใดมาใช้
- ความซื่อสัตย์สุจริตหมายความว่าอย่างไร
- ความซื่อสัตย์สุจริตก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร
- ทำไมคนเราจึงควรมีความซื่อสัตย์สุจริต
- ความซื่อสัตย์สุจริตมีที่ประเภอะไรบ้าง
- ถ้าคนในสังคมขาดคุณธรรมข้อนี้จะส่งผลต่อสังคมอย่างไร
- แนวทางที่จะแสดงความซื่อสัตย์สุจริตมีที่ทางอะไรบ้าง

3.3 คำนึงการประยุกต์ใช้

- ในชีวิตประจำวันนักเรียนได้แสดงความซื่อสัตย์ต่อผู้ใดบ้างและมีวิธีปฏิบัติอย่างไร

- จากการร่วมกิจกรรมในวันนี้ นักเรียนได้ข้อคิดอะไรที่จะนำไปปฏิบัติในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต

- จากนั้นให้นักเรียนทุกคนเขียนประสบการณ์ของตนเองที่เคยพบ ค้ำยตนเองหรือเคยไค้อ่าน ไค้หังมาเกี่ยวกับเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตโดยให้เขียนในลักษณะของเหตุการณ์มีสถานที่บุคคล การกระทำ ผลของการกระทำ ทั้งดีและไม่ดี และท้ายสุดให้สรุปเป็นข้อคิดของตนเองในเรื่องที่ตนเขียน

4. การประเมินผล

4.1 คำนมณษย์สัมพันธ์

- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทำกิจกรรม
- การอภิปราย
- การวิเคราะห์

4.2 คำนเนื่อหา

- การอธิบายเกี่ยวกับกรณีตัวอย่าง
- การตอบคำถาม
- การวิเคราะห์

4.3 คำนการประยุกต์ใช้

- สังเกตพฤติกรรม
- การเสนอแนะวิธีปฏิบัติ

กรณีตัวอย่าง

สุเมธทำงานอยู่ฝ่ายการเงินของห้างสรรพสินค้ามีชื่อแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ สุเมธเป็นคนขยันขันแข็ง มีความรับผิดชอบสูง จนเป็นที่รักและไว้วางใจของผู้จัดการห้างสรรพสินค้าในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตของสุเมธ และที่น่าภาคภูมิใจที่สุดคือ ตั้งแต่ทำงานประมาณ 10 ปี ยังไม่เคยบกพร่องเรื่องงานในหน้าที่

ต่อมาสุเมธได้รับข่าวจากทางบ้านต่างจังหวัดว่าทางบ้านกำลังเดือดร้อนเรื่องเงิน ที่ดินที่จำนองไว้กำลังจะถูกยึดเพราะไม่ได้ส่งเงินมานานแล้ว สุเมธต้องคิดหนักไม่รู้ว่าทำอะไรดี ในการหาเงินจำนวนมากมาช่วยทางบ้านได้ สุเมธจึงนึกถึงเงินของห้างสรรพสินค้าที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ หากแอบหยิบไปใช้ก่อนก็คงไม่มีใครรู้ และจะไปใช้คืนในภายหลัง สุเมธลังเลใจที่จะหยิบเงินจากเซฟที่ตนรับผิดชอบหรือไม่

บัตรกำหนดงาน

กลุ่ม....

- ให้นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่าง แล้วร่วมกันอภิปรายหาข้อสรุปเป็นมาติของกลุ่มตามหัวข้อที่กำหนดให้ (ใช้เวลา 20 นาที)

การตัดสินใจของกลุ่มคือ

☐ หยิบเงินไปใช้☐ ไม่หยิบเงินไปใช้

- เพราะ
1.
 2.
 3.
 4.
 5.

2. หากบุคคลในสังคมขาดความซื่อสัตย์สุจริตจะเกิดผลเสียต่อสังคมส่วนรวมอย่างไรบ้าง

.....

.....

กรณีตัวอย่าง

สายสมรเป็นอาจารย์สอนนักเรียนโรงเรียนมัธยมมีชื่อเสียงแห่งหนึ่ง ปกติอาจารย์สายสมรเป็นคนเจ้าระเบียบตรงไปตรงมาและมีความเมตตากรุณาต่อศิษย์เสมอ

วันหนึ่งขณะที่อาจารย์สายสมรกำลังคุมสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 ในขณะนั้นเป็นการสอบวิชาคณิตศาสตร์ อาจารย์เหลื่อมไปเห็นสมชายกำลังทุจริตในการสอบ โดยนำสูตรคณิตศาสตร์เข้ามาลอก ซึ่งอาจารย์สายสมรคาดไม่ถึง ว่าหลานแท้ ๆ จะมาก่อเหตุดังกล่าวขึ้น แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าสมชายสติปัญญาไม่ดี สอบไม่ผ่านหลายวิชา

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ทำให้อาจารย์สายสมรต้องคิดหนัก ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จะแจ้งให้ฝ่ายวิชาการทราบก็จะพลอยเสียชื่อเสียงมาถึงตนเอง จะลงโทษเองสมชายก็เป็นหลาน ออกสงสารไม่ได้ อาจารย์สายสมรจึงเลิใจไม่ทราบว่า จะตัดสินใจอย่างไรดี

บัตรกำหนดงาน

กลุ่ม.....

- ให้นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่างแล้วร่วมกันอภิปรายหาข้อสรุปเป็นมติของกลุ่มตามหัวข้อที่กำหนดให้ (ใช้เวลา 20 นาที)

การตัดสินใจของกลุ่มคือ

☐ แจ้งฝ่ายวิชาการ

☐ ไม่แจ้งฝ่ายวิชาการ

- เพราะ
1.
 2.
 3.
 4.
 5.

2. หากบุคคลในสังคมขาดความซื่อสัตย์สุจริตจะเกิดผลเสียต่อสังคมส่วนรวมอย่างไรบ้าง

.....

.....

แบบบันทึกสังเกตการณ์

กลุ่ม....

คำชี้แจง

นักเรียนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์ มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานดังนี้

1. ขณะทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ ให้นักเรียนยืนอยู่ใกล้ ๆ กลุ่มปฏิบัติงานที่นักเรียนจะสังเกตการณ์ทำงานของเขา โดยยืนอยู่ในตำแหน่งที่จะเห็นพฤติกรรมการทำงานกลุ่มได้ชัดเจน
2. ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ห้ามเข้าไปพูดหรือแนะนำการทำงานของกลุ่มเป็นอันขาด

ผลการสังเกต

1. สมาชิกในกลุ่มมีความร่วมมือในการทำงานหรือไม่ และกลุ่มมีวิธีการทำงานอย่างไร

2. มีการเลือกผู้นำกลุ่มหรือไม่ ใครที่แสดงความเป็นผู้นำกลุ่ม

3. มีสมาชิกทำผิดกติกาหรือไม่ ใครบ้าง และเขาทำอย่างไร

4. มีการหักหัวงเมื่อทำผิดกติกาหรือไม่ ใครบ้าง

5. บรรยายลักษณะท่ากิจกรรมเป็นอย่างไว้ง

.....

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

ชื่อผู้บันทึก

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

เวลา 4 คาบ

ความคาดหวัง

การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎข้อบังคับ ระเบียบประเพณีที่สังคมยอมรับ และการกระทำตามอุดมคติของตนเอง โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนเป็นหลักในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่สังคมพึงประสงค์

จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้วนักเรียนสามารถ

ก. คำนวณสมมติ

1. ทำงานร่วมกัน เป็นหมู่คณะได้
2. เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
3. ยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น
4. ไม่ระเิก ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม
5. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
6. ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อื่นได้
7. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้
8. สื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง

ข. คำนวณ

1. บอกความหมายของความมีระเบียบวินัยได้
2. เปรียบเทียบผลดีผลเสียของการมีระเบียบวินัยและการขาดระเบียบวินัยได้
3. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงว่า บุคคลมีวินัยในตนเองและวินัยในสังคมได้

ค. คำนวณประยุกต์ใช้

1. ประพฤติปฏิบัติตน เป็นบุคคลที่มีวินัยในตนเอง และปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ

ของสังคมได้

เนื้อหา

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติทั้งกาย วาจา ใจ ที่แสดงถึงความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคม และความประพฤติที่สอดคล้องกับอุดมคติหรือความหลังของตนเอง โดยยึดส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว และรู้จักวางระเบียบวินัยของตนเองให้เป็นประโยชน์แก่อกุลท่ส่วนรวม หากทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมร่วมกันปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่สังคมวางไว้ก็จะนำมาซึ่ง ความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงปลอดภัย

สื่อการเรียน

1. เกมหย่อนห่วง
 - อุปกรณ์
 1. เชือก
 2. แก้ว 2 ใบ
 3. น้ำ
 4. แท่งแม่เหล็ก
 5. กระดาษห่อผง เหล็ก
 6. ห่วงขนาดโตกว่าแก้ว
 7. ลูกโป่ง
2. กรรณิ์ท่อย่าง
3. แบบฝึกหัด

กิจกรรมการเรียน

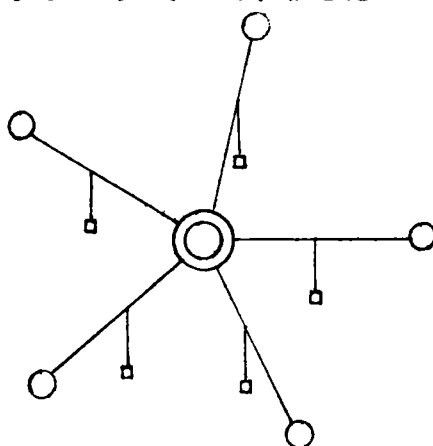
1. ช้่นนำ
 - 1.1 แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยให้นักเรียนร้องเพลงหรือเปิดเพลงร่ววง ให้นักเรียนร่วไปค่วย จากนั้นใช้สัญญาณให้หยุดและส่ื่อให้จับกลุ่ม เช่น จับ 8, จับ 10 - 2, จับ 15 + 9 - 3 เป็นต้น
 - 1.2 อาสาสมัครเป็นผู้ส่ง เอกตการณั กลุ่มละ 2 คน ออกมาพบครู เพื่อรับแบบบ้นฝึกส่ง เอกตการณั และคำชี้แจงในการทำหน้าที่ของตน

2. ขั้นตอน

2.1 ครูสนทนากับนักเรียนถึง เกมที่จะนำมาให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเล่น โดยชี้แจงวิธีเล่นพร้อมทั้งกติกาดังนี้

วิธีเล่น

1. ให้แต่ละกลุ่มเข้าแถวตอนลึก โดยให้หัวแถวแต่ละกลุ่มยืนเป็นรูปวงกลมห่างกันพอประมาณ โดยให้หัวแถวยืนตรงปลายเชือกที่กำหนดให้ดังรูป

2. ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมากลุ่มละ 1 คน (ตัวแทนควรเป็นบุคคลที่ฉลาด มีความมั่นใจในตนเองสูง) ออกมายืนหัวแถว จากนั้นให้นำปลายเชือกผูกเอา แล้วกลับหลังหันออกจากศูนย์กลางของวงกลม ตัวแทนนี้จะเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ห้ามหันกลับมามองในวงกลมอย่างเด็ดขาด

3. ให้แต่ละกลุ่มมีภารกิจ 3 อย่างคือ

1. ผู้เล่นไปจับลูกโป่งยังจุดที่กำหนดให้
2. พยายามหย่อนแม่เหล็กให้คู่คิดกับกระดานห่อผงเหล็ก
3. หย่อนห่วงลงในแก้วน้ำโดยไม่ให้น้ำหกหรือแก้วแตก

4. ขณะเล่นเกมห้ามมิให้เชือกหรือห่วงหย่อนจนติดพื้น

5. คำสั่งการเล่นเกมที่ 1 ให้แต่ละกลุ่มปฏิบัติภารกิจทั้ง 3 อย่างให้เสร็จภายในเวลา 5 นาที กลุ่มใดเสร็จก่อนถือว่าเป็นผู้ชนะ

6. คำสั่งการเล่นเกมที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มปฏิบัติตามกิจทั้ง 3 อย่าง ให้เสร็จ โดยใช้เวลาน้อยที่สุด โดยมีกติกาเพิ่มเติมคือ

1. ห้ามส่งเสียงดังหรือกระทำการแสดงถึงการละเมิดสิทธิของกลุ่มอื่น
2. ให้มีการประสานงานกันในแต่ละกลุ่มได้ โดยส่งตัวแทนกลุ่มละ 1 คน
3. ห้ามทำเชือกขาด กลุ่มใดทำขาดถือว่าแพ้ ต้องออกจากการแข่งขัน

2.2 เมื่อนักเรียนเข้าใจวิธีเล่นเกมและกติกาแล้ว ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติได้ พร้อมกับผู้สังเกตการณ์

2.3 เมื่อกิจกรรมยุติลงแล้ว ให้ผู้สังเกตการณ์ออกมารายงานผลการสังเกตพฤติกรรมของผู้เล่นเกม จากนั้นร่วมกันอภิปราย และวิเคราะห์ความรู้สึกที่ได้จากการทำกิจกรรม

3. ชื่นวิเคราะห์ โดยใช้คำถามดังต่อไปนี้

3.1 คำนมแนบสัมพันธ์

- มีวิธีการแบ่งงานในกลุ่มอย่างไร
- มีการประชุมหารือกันภายในกลุ่มหรือไม่อย่างไร
- งานในกลุ่มประสบความสำเร็จได้เพราะอะไร
- การทำงานให้สำเร็จควยติกรรมมีวิธีการอย่างไร
- รู้สึกอย่างไรที่มีผู้สังเกตหลายคน
- ผู้ถูกสังเกตมีความรู้สึกอย่างไรที่ถูกบังคับให้หันหลังทำงาน
- ผู้สังเกตมีความรู้สึกอย่างไรที่ผู้รับคำสั่งไม่เข้าใจคำสั่งของตน
- ผู้ถูกสังเกตอยากทำอะไรนอกเหนือไปจากที่เพื่อนบอกหรือไม่
- รู้สึกอย่างไรที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งในสิ่งที่ตนไม่รู้ข้อมูล
- องค์ประกอบที่ทำให้งานของแต่ละกลุ่มสำเร็จได้คืออะไร

3.2 คำนเนื่อหา

- การอยู่ร่วมกันต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน
- การอยู่ร่วมกันต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- ไม่ควรระแเมกสิทธิของผู้อื่น
- ควรปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม
- ควรปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในสังคม
- วินัยในตนเอง เป็นพื้นฐานสู่การมีวินัยของสังคม
- กิจกรรมนี้ให้ข้อคิดกับนักเรียนอย่างไรบ้าง
- ถกเถียง กฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกัน

อย่างไร

- การที่บุคคลในสังคมคำนึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตนจะมีผลต่อสังคม

อย่างไร

- ความมีระเบียบวินัยหมายความว่าอย่างไร
- หากคนในสังคมขาดความมีระเบียบวินัยจะส่งผลต่อสังคมอย่างไร
- ความมีระเบียบวินัยมีประโยชน์อย่างไร
 - ทำให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3.3 คำนการประยุกต์ใช้

- นักเรียนเคยปฏิบัติตนที่แสดงถึงความมีระเบียบวินัยในตนเอง

อย่างไรบ้าง

- ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความมีวินัยในตนเองและความ

มีวินัยทางสังคมว่ามีวิธีการปฏิบัติอย่างไร

จากนั้นให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

4. ประเมินผล

4.1 คำนมณษย์สัมพันธ์

- ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกระหว่างทำกิจกรรม
- การวิเคราะห์

4.2 คำนวณเนื้อหา

- จากการตอบคำถาม
- จากการทำแบบฝึกหัด

4.3 คำนวณการประยุกต์ใช้

- จากการตอบคำถาม
- จากการปฏิบัติตัวของนักเรียน

แบบบันทึกสังเกตการณ์

กลุ่ม....

ท่านคิดว่าการทำงานกลุ่มนี้ (ใส่เครื่องหมาย ✓ หลังข้อความ)

- ก. มีบรรยากาศอย่างไร บันทึกรายละเอียด
1. ร่วมมือกันดี	()		1.
2. ไม่สามัคคี	()		2.
3. ทะเลาะกัน	()		3.
4. รุนแรง เพราะแย่งกันทำ	()		4.
5. ต่างคนต่าง เกียจกันทำงาน	()		5.
- ข. ลักษณะท่าทางของแต่ละคน
() ทุกคน	()	ไม่ทุกคนยกเว้น.....
1. หน้าตาสดชื่น	() ทุกคน	() ไม่ทุกคนยกเว้น.....
2. ร่าเริงแจ่มใส	() ทุกคน	() ไม่ทุกคนยกเว้น.....
3. ตั้งใจทำงาน	() ทุกคน	() ไม่ทุกคนยกเว้น.....
4. ส่งเสียงดัง	() ทุกคน	() ไม่ทุกคนยกเว้น.....
5. เกินเวลา	() ทุกคน	() ไม่ทุกคนยกเว้น.....
- ค. ความรู้สึกของท่านคิดว่าการกลุ่มนี้สำเร็จเพราะใคร ชื่อ.....
เขามีวิธีการอย่างไร.....

หมายเหตุ ห้ามผู้สังเกตการณ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการทำงานกลุ่ม เช่น พูดกับสมาชิกในกลุ่ม หรือหักเพื่อน

ชื่อผู้บันทึก.....

แบบฝึกหัด

เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. การปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยจะเกิดผลดีต่อตนเองและสังคมอย่างไร

2. การไม่ปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยจะเกิดผลเสียต่อตนเองและสังคมอย่างไร

3. ให้นักเรียนยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความมีระเบียบวินัยมาสัก 5 ตัวอย่าง
 1.
 2.
 3.
 4.
 5.
4. ทำไมคนเราจึงควรมีความมีระเบียบวินัย

5. นักเรียนคิดว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้คนขาดระเบียบวินัย และนักเรียนมีวิธีแก้ไขอย่างไร

<u>สาเหตุ</u>	<u>วิธีแก้ไข</u>
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง ความกตัญญูกตเวที

เวลา 2 คาบ

ความกตัญญู

การที่บุคคลรู้จักคุณและตอบแทนคุณต่อผู้ที่มีพระคุณ สถาบันทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่สังคมไทยเห็นว่าถึงแม้ควรประพฤติปฏิบัติ ทำให้เกิดความรักใคร่ความสามัคคีขึ้นในสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้วนักเรียนสามารถ

ก. คำนมนุษยสัมพันธ์

1. ปฏิบัติตนตามบทบาทที่ได้รับได้
2. บอกวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. แก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการทำงานได้
4. ยอมรับข้อบกพร่องของตนเองและของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
5. ใช้เหตุผลในการตัดสินใจปัญหาได้
6. รู้จักวางแผนในการทำงาน

ข. คำนเนื้อหา

1. อธิบายความหมายของความกตัญญูกตเวทีได้ถูกต้อง
2. เปรียบเทียบผลดีของการที่บุคคลมีความกตัญญูกตเวที และผลเสียของการที่บุคคลขาดความกตัญญูกตเวทีได้
3. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูกตเวที อันจะส่งผลต่อตนเองและสังคมได้

ค. คำนการประยุกต์ใช้

1. เสนอแนะวิธีการแสดง ความกตัญญูต่อบุคคล สถาบัน และสิ่งแวดล้อมที่เราอาศัยอยู่ได้

เนื้อหา

ความกตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ

กตเวที คือ การตอบแทนบุญคุณ

ความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณและการตอบแทนบุญคุณ หรือความดีของบุคคล สถาปนาในสังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงประเทศชาติ

ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นดี ทำให้คนทั่วไปรักใคร่ นับถือ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม เพราะเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์ ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกัน การตอบแทนบุญคุณไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำหรือของขวัญของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจาหรือคำพูดก็ได้ บุคคลที่เราควร แสดงความกตัญญูกตเวทีได้ เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และผู้มีพระคุณทั่ว ๆ ไป รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เราอาศัยอยู่

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพโถกไม้สยาย
2. กระดาษเปล่า
3. บทบาทสมมุติ

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ชี้นำ
 - 1.1 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน
 - 1.2 ครูแจกกระดาษเปล่าให้นักเรียนคนละ 1 ชิ้น และแจ้งให้นักเรียน ทราบว่า ครูมีภาพอยู่ 1 ภาพ (เป็นภาพสมมุติว่าโลกมีชีวิตจิตใจ กำลังมีอาการไม้สยาย รู้สึกห่อหุ้มเพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกกำลังถูกทำลาย) ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาดูภาพ กลุ่มละ 1 นาที

2. ขั้นตอน

2.1 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนความรู้สึกที่ได้จากการดูภาพ ว่ามีความรู้สึกอย่างไร โดยให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันคิดให้ข้อมูลที่มากที่สุด

2.2 ให้นักเรียนแต่ละคนบอกความรู้สึกที่ได้จากการดูภาพ จากนั้นให้นักเรียนเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นักเรียนคนเดียวกับนักเรียนทั้งกลุ่ม และทั้งชั้น แลกต่างกันอย่างใด

2.3 ครูนำการอภิปรายโดยใช้คำถามดังนี้

2.3.1 ความคิดเห็นของนักเรียนแต่ละคนเกิดมาจากอะไรบ้าง (เกิดจากการได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่าน ได้พบ ได้เห็น ได้มีประสบการณ์ หรือเกิดจากความรู้สึกต่าง ๆ)

2.3.2 ความคิดเห็นของแต่ละคนอาจเหมือนกันหรือไม่เหมือนกัน เพราะอะไร (คนที่ได้พบ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้มีประสบการณ์เหมือนกันก็จะมีความคิดเห็นคล้ายกัน คนที่มีประสบการณ์ไม่เหมือนกันก็จะมีความคิดเห็นต่างกัน)

2.3.3 ความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกันมีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไร (มีโทษในแง่ที่ว่า ถ้าตกลงกันไม่ได้ อาจทำให้เกิดความขัดแย้งกัน มีประโยชน์ที่จะทำให้ได้ความคิดที่กว้างขวาง รอบคอบขึ้น)

2.3.4 ถ้าจะให้กลุ่มทำงานให้ได้ความคิดที่ดี กว้างขวาง และรอบคอบ กลุ่มควรทำอย่างไร (เห็นประโยชน์ของความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพรับฟัง และพิจารณาความคิดเห็นของกันและกัน)

2.4 ขออาสาสมัครเป็นผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 2 คน ออกมาพบครูเพื่อรับใบสังเกตการณ์และคำชี้แจงในการทำหน้าที่ของตน

2.5 ครูมอบหมายบทบาทสมมติให้กับผู้สังเกตการณ์เตรียมไว้เมื่อได้รับคำสั่งจึงนำไปให้สมาชิกกลุ่มของตน

2.6 ครูอธิบายวิธีทำกิจกรรม ดังนี้

นักเรียนทุกคนจะได้แสดงบทบาทสมมติที่ตนได้รับจากเรื่องโลกไม่สบายที่ครูแจกให้ และมีกฎเกณฑ์ดังนี้

ของ คน

2.6.1 เมื่อรับบทบาทสมมุติแล้วให้อ่านทำความเข้าใจบทบาท

2.6.2 ห้ามปรึกษาหรือเปิดให้ผู้อื่นเห็นบทบาทของตน

2.6.3 ขณะทำกิจกรรมห้ามลุกจากที่

2.7 ให้สัญญาณเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้เวลา 15 นาที

3. ขั้นวิเคราะห์

เมื่อทุกกลุ่มทำกิจกรรมเรียบร้อยแล้วให้ผู้สังเกตการณ์ออกมารายงานผลที่ได้จากการสังเกตทีละกลุ่ม แล้ววิเคราะห์โดยใช้คำถามดังนี้

3.1 คำนมนุษย์สัมพันธ์

3.1.1 รู้สึกอย่างไรกับบทบาทที่ตนเองได้รับ

3.1.2 นักเรียนพอใจในบทบาทที่ได้รับหรือไม่เพราะอะไร

3.1.3 สมาชิกทุกคนมีความสำคัญหรือไม่ เพราะอะไร

3.1.4 การทำงานให้ได้ผลดีควรทำอย่างไร

3.1.5 รู้สึกอย่างไรที่มีผู้คัดค้านความคิดเห็นของเรา

3.1.6 งานกลุ่มสำเร็จได้เพราะอะไร

3.1.7 การทำกิจกรรมครั้งนี้ นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้าง

3.2 คำนเนื้อหา

3.2.1 สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างไร

3.2.2 เราสามารถทดแทนคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมได้โดยวิธีใดบ้าง

3.2.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับความ

กตัญญูต่อเวทียังไร

3.2.4 ความกตัญญูต่อเวทียินหมายถึงความอย่างไร

3.2.5 ความกตัญญูต่อเวทียัง เป็นที่ประ เกษ

3.2.6 เราสามารถแสดงความกตัญญูต่อเวทียังได้โดยทางใดบ้าง

3.2.7 การแสดงความกตัญญูต่อเวทียังนอกจากบุคคลแล้วยังสามารถ

ปฏิบัติต่อสิ่งใดได้อีกบ้าง

3.2.8 ความกตัญญูทกเวที่มีผลดีต่อบุคคลและสังคมอย่างไรบ้าง

3.2.9 หากคนในสังคมไม่รู้จักแสดง ความกตัญญูต่อบุคคลและ
สิ่งแวดลอมจะมีผลต่อสังคมส่วนรวมอย่างไร

3.3 คำนการประยุกต์ใช้

3.3.1 การแสดง ความกตัญญูทกเวที่สามารถทำได้โดยวิธีใดบ้าง

3.3.2 นักเรียนมีวิธีแสดง ความกตัญญูทกเวที่ต่อสังคมที่เราอาศัยอยู่
อย่างไรบ้าง

3.3.3 การแสดง ความกตัญญูทกเวที่ต่อประเทศชาติ ทำได้โดย

วิธีใดบ้าง

3.3.4 จง เสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนที่แสดง ถึง ความกตัญญูทกเวที่
ต่อบิดา มารดา และผู้มีพระคุณ

4. ประเมินผล

4.1 คำนมนุษย์สัมพันธ์

4.1.1 ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกขณะร่วมกิจกรรม

4.1.2 ความร่วมมือของสมาชิกทุกคน

4.1.3 การวิเคราะห์

4.2 คำนเนื้อหา

4.2.1 จากการทอคำถาม

4.2.2 ทรวจแบบฝึกหัด

4.3 คำนการประยุกต์ใช้

4.3.1 การเสนอแนะวิธีปฏิบัติ

4.3.2 การปฏิบัติตัวของนักเรียน

แบบบันทึกสังเกตการณ์

กลุ่ม....

คำชี้แจง

นักเรียนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์หน้าชั้นในการปฏิบัติงานครั้งนี้

1. ขณะทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ให้นักเรียนยืนอยู่ใกล้ ๆ กลุ่มปฏิบัติงานที่นักเรียนจะสังเกตการณ์ทำงานของเขา โดยยืนอยู่ในตำแหน่งที่จะเห็นพฤติกรรมการทำงานของกลุ่มได้ชัดเจน

2. ในขณะปฏิบัติหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ ห้ามเข้าไปพูดหรือแนะนำการทำงานของกลุ่มเป็นอันขาด

ผลการสังเกต

1. มีผู้แสดงพฤติกรรมเหล่านี้หรือไม่ (ให้ชื่กรือเครื่องหมาย ✓ ถ้ามี)

พฤติกรรม	มี	ไม่มี	จำนวน	บันทึกเหตุการณ์
1. ยิ้มแย้มแจ่มใส				
2. ท่าทางไม่พอใจ				
3. แสดงท่าทางสงสัย				
4. ให้อื่นควบคุมของตน				
5. ก้าวถอยห่างจากผู้อื่น				
6. ลุกจากที่นั่ง				
7. ไม่ให้ความร่วมมือ				

2. กลุ่มนี้มีการเริ่มต้นทำงานกันอย่างไร

.....

3. กลุ่มนี้มีวิธีดำเนินงานอย่างไร และงานสำเร็จเพราะอะไร

.....

4. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

บทพาทสมมุติ

สถานการณ์

สมมุติให้โลกที่เราอาศัยอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึกเหมือนที่โลกมีสุขภาพดีมากไม่เคยเจ็บป่วย แต่ปัจจุบันโลกเริ่มมีสุขภาพไม่ดี เนื่องจากส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นโลกนั้น กำลังถูกมนุษย์ทำลาย จนกระทั่งเกิดมลภาวะ สภาพแวดล้อมเป็นพิษ เพราะมนุษย์รู้จักใช้เพียงอย่างเดียว ไม่รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจำเป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่สมดุลขึ้น ด้วยเหตุนี้โลกจึงมีอาการป่วย

ในฐานะที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นต้นเหตุทำให้เกิดทางภาวะดังกล่าวขึ้น ท่านมีแนวทางใด ที่จะช่วยทำให้โลกหายป่วย ซึ่งในวันนี้ จะมีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อหาแนวทางแก้ไข

ให้นักเรียนสวมบทบาทต่อไปนี้ให้สมจริงที่สุด

- บทบาทที่ 1 สมมุติให้ท่านเป็นหัวหน้าหน่วยป้องกันภัยพิบัติของโลกมนุษย์ มีหน้าที่เป็นประธานในการประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเรียกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาประชุมปรึกษาหารือ ท่านต้องหาทางกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้พูดแสดงความคิดเห็น เพื่อหาข้อสรุปเป็นมติของที่ประชุม
- ต่อมาท่านต้องสรุปความคิดเห็นที่สมาชิกทุกคนพูดมา พร้อมกับขอมติจากกลุ่มว่าเห็นด้วยหรือไม่
- บทบาทที่ 2 สมมุติให้ท่านมีหน้าที่เป็นเลขานุการในการประชุม โดยบันทึกเฉพาะสาระสำคัญที่เป็นมติของที่ประชุมเป็นข้อ ๆ
- บทบาทที่ 3 สมมุติให้ท่านเป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ กิจการของท่านเจริญรุ่งเรืองได้ผลทำให้กำไรมีละมาก ๆ แต่ขณะนี้ก็มีบุคคลกลุ่มหนึ่งกำลังต่อต้านการกระทำของท่านที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ และคว้านค่าของโรงงานสร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน ท่านคิดหาทางต้องแสดงความคิดเห็นแก้ตัวโดย

ปกป้องผลประโยชน์ของท่านอย่างถึงที่สุด (ในขั้นสุดท้ายหลังจากที่ท่านได้มองเห็นอันตรายจากการกระทำของท่านที่มีต่อส่วนรวม ท่านจึงให้ความร่วมมือแก่วิธีปัญหาที่เกิดขึ้น)

- บทพาทย์ 4 สมมุติให้ท่านเป็นผู้ไร้รถไร้ถนน ท่านเป็นบุคคลที่ไม่ยอมรับความผิดเห็นของผู้อื่น มักคัดค้านความผิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ตัวท่านเองก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อากาศเป็นพิษ
- บทพาทย์ 5 สมมุติให้ท่านเป็นน้ำ ซึ่งมีชีวิตจิตใจ ห่อใจกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มักง่าย เห็นแก่ตัวที่หึงสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลอง ท่านมีหน้าที่ต่อต้าน มีไหมมนุษย์หึงสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลอง โดยชี้แจงผลดีของการไม่หึงสิ่งปฏิกูล และผลเสียของการหึงสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลอง และท่านต้องต่อต้านการคัดค้านทำลายป่า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อแม่น้ำ ท่านต้องโน้มน้าวให้สมาชิกช่วยกันอนุรักษ์น้ำ
- บทพาทย์ 6 สมมุติให้ท่านเป็นอากาศ ซึ่งมีชีวิตจิตใจ ได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำของโรงงานอุตสาหกรรมและผู้ไร้รถไร้ถนนที่ปล่อยควันพิษออกมาทำลายสภาพแวดล้อมทำให้เกิดมลภาวะ ท่านมีหน้าที่คัดค้านการกระทำของบุคคลทั้งหลาย และพูดถึงประโยชน์ของอากาศที่มีต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในโลก
- บทพาทย์ 7 สมมุติให้ท่านเป็นต้นไม้ ซึ่งมีชีวิตจิตใจ ในปัจจุบันต้นไม้กำลังถูกทำลายจากพวกเห็นแก่ได้ กอบโกยผลประโยชน์ใส่ตัวโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวมท่านมีหน้าที่ต่อต้านการคัดค้านทำลายป่า และโน้มน้าวให้สมาชิกเห็นความสำคัญของป่าไม้ช่วยกันอนุรักษ์ป่าเพราะเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำลำธารและเป็นที่ยึดอาศัยของสัตว์ป่า
- บทพาทย์ 8 สมมุติให้ท่านเป็นผู้รับจ้างตัดไม้ โดยใช้เลื่อยไฟฟ้า ซึ่งมีรายได้จากเจ้าของโรงเลื่อย ท่านไม่ทราบโทษของการตัดไม้ทำลายป่าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตเพราะท่านคิดว่าป่าไม้มีมากมายตัดเท่าไรก็ไม่หมด เมื่อท่านได้ทราบถึงผลเสียของการตัดไม้ทำลายป่าท่านจึงให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าไม้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (แบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม)

หลักเบื้องต้นของการวัดผลประเมินผลกล่าวว่า แบบทดสอบนั้นทำหน้าที่แปลงสมรรถภาพที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นตัวเลข ทำให้สามารถบอกได้ว่าบุคคลนั้นมีสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ อยู่เท่าใด จากนั้นจึงนำไปวินิจฉัย ตีราคา ด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ แล้วลงสรุปว่าบุคคลนั้นมีคุณภาพสูงหรือต่ำ ทั้งนี้การวัดระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลออกมาเป็นตัวเลข ในงานวิจัยนี้ในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์จึง เป็นเพียงการทำนายว่า บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ก็จะเป็นผู้มีจริยธรรมสูงด้วย และเป็นการเสนอวิธีการสอนจริยธรรมแนวใหม่ โดยสอนให้บุคคลมีหลักในการตัดสินใจ เลือกตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีเหตุผล จากสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม

ปัจจุบัน วิธีการที่ไว้วัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมมีอยู่หลายวิธีได้แก่ วิธีการให้ตอบโดยอิสระจากการศึกษาสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม แล้วนำคำตอบมาวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดเข้าชั้นทางจริยธรรมชั้น 1 ถึง 6 ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ข้อดีของวิธีนี้คือผู้ตอบจะตอบตามสภาพเป็นจริง แต่มีข้อเสียในเรื่องการตรวจให้คะแนน เพราะเป็นเรื่องซับซ้อนจำเป็นต้องใช้ผู้ตรวจที่ได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี จึงจะเป็นที่น่าเชื่อถือ เพราะการตรวจให้คะแนนด้วยวิธีนี้อาจลำเอียงได้ง่าย

อีกวิธีหนึ่งคือการวัดแบบมีตัวเลือกโดยกำหนดสถานการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรม แล้วเลือกตอบจาก 6 ตัวเลือก โดยเลือกสิทธิตามคำตอบที่ใกล้เคียงความคิดของตนให้มากที่สุด การวัดแบบปรนัยนี้สามารถสร้างและใช้ได้อย่างมีมาตรฐานสูง เป็นที่นิยมมากที่สุดวิธีหนึ่งในปัจจุบันเนื่องจากการจัดให้ชื่ตอบและการให้คะแนนคำตอบทำได้เป็นแบบแผนเหมือนกันหมด จึงขจัดความลำเอียงในการให้คะแนนได้

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้วิธีวัดแบบปรนัย 6 ตัวเลือก การลงสรุปความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ใช้วิธีหาค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม แล้วนำไปเทียบกับตารางคะแนนระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งการลงสรุปชั้นทางจริยธรรมเป็นคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนั้นอาจไม่ยุติธรรมสำหรับบุคคลที่มีชั้นทางจริยธรรมในระดับสูงหรือระดับต่ำ แต่ผลการวิจัยครั้งนี้คะแนนสอบก่อนสอบหลังของกลุ่มตัวอย่างส่วนมากอยู่ในระดับ

ใกล้เคียงกัน อาจสืบเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างอยู่ในวัยเดียวกันคืออายุ 12 - 13 ปี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของโคลเบอร์กที่กล่าวว่าพัฒนาการทางจริยธรรมจะพัฒนาขึ้นตามอายุด้วย ส่วนสาเหตุที่ทำให้ระดับทางจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงค่าต่างกันนั้น คงเนื่อง พันธมนาวิน กล่าวว่า (คงเนื่อง พันธมนาวิน 2526 : 16 - 17) สิ่งที่มีอิทธิพล คือ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต หากบุคคลมีพื้นฐานทางจิตใจทั้งสามอย่าง เหตุผลเชิงจริยธรรมในบุคคลนั้นจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น ถ้าสภาพในสังคมเอื้ออำนวยคือมีลักษณะเสมอภาค ยุติธรรม และประชาธิปไตย

ในทางปฏิบัติหากบุคคลมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำเราควรพิจารณาว่าสถานการณ์ใดที่ผู้ตอบตัดสินใจใช้เหตุผลในขั้นต่ำ จากนั้นจึงพิจารณาแก้ไขเป็นรายบุคคล ส่วนผู้ที่มีจริยธรรมระดับสูงในกลุ่มเดียวกัน ก็จะเป็นประโยชน์ในการช่วยยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมให้กับกลุ่มได้ โดยใช้วิธีการและกิจกรรม ของการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ส่วนผู้ปกครองสามารถช่วยพัฒนาระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมได้ โดยใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุนอย่างมีเหตุผลและการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้
 เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 1 ค่ายการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 กับการสอนตามคู่มือครู

บทคัดย่อ
 ของ
 สง่า วุฒิประจักษ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
 สิงหาคม 2531

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2531 จำนวน 80 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 40 คน และกลุ่มควบคุม 40 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามคู่มือครูกรมวิชาการ ในเวลาในการทดลองกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที เท่ากัน ในเนื้อหาเดียวกัน ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ สุ่มกลุ่ม-สอบก่อน-สอบหลัง (Randomized control group pretest posttest design)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสังคมศึกษา (ค่าความเชื่อมั่น = .7956) และแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (ค่าความเชื่อมั่น = .8424) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองก่อนสอนและหลังสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ACOMPARATIVE STUDY OF MATHAYOM SUKSA I STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT AND
MORAL REASONING ABILITY IN LEARNING ETHICS THROUGH GROUP DYNAMICS
METHOD AND THROUGH THE METHOD IN THE TEACHER'S MANUAL

AN ABSTRACT

BY

SANGA WUTTHIPRAJAC

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University
August 1988

The purpose of this research was to compare mathayom suksa I Students' Academic and moral Reasoning Ability in learning Ethics Through Group Dynamics Method and Through the method in the teacher's Manual.

The samples were the 80 Mathayom Suksa I Students in Bang Boa Thong School Ampore Bang Boa Thong Nonthaburi Province during the first semester of the 1988 academic year this sample was simple randomized and divided in to 40 students of Experimental group taught through group Dynamics Method and 40 students of control group taught through the method in the teacher's Manual. It took each group 14 periods which lasted 50 minutes each to study the same content. The research design of this experiment was randomized control group Pretest - Posttest.

The learning achievement test, (reliability = .7956) and the Moral Reasoning Ability Test (reliability = .8424) were used in this study. The t-test was used for data analysis.

The finding revealed that the learning achievement between the experimental and control group was significantly different at the .01 level. The moral Reasoning Ability between the experimental and control group was significantly different at .05 level and the moral reasoning ability pretest - posttest in the experimental group was significantly different at .01 level.